

ZAKLJUČNO POROČILO

O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

 REPUBLIKA SLOVENIJA
 POSTILEC JAVNEGA POBLASTILA
 JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
 REPUBLIKE SLOVENSKE Ljubljana

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Težišče 4: Moderna socialna država in večja zaposlenost

Prejeto: - 1 - 10 - 2008

Šifra
Vredn.

2. Šifra projekta:

V5-0288

Šifra zadeve:

63113-236 / 2008

Vredn.

18

3. Naslov projekta:

Zloraba alkohola med slovensko mladino

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Zloraba alkohola med slovensko mladino

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Alcohol abuse among Slovenian youth

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

Mladi, alkohol, preživljanje prostega časa, kvantitativno in kvalitativno raziskovanje, Slovenija

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

Youth, alcohol, free time, quantitative and qualitative research, Slovenia

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

UNIVERZA NA PRIMORSKEM, ZNANSTVENO-RAZISKOVALNO SREDIŠČE
KOPER

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

6. Sofinancer/sofinancerji:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

21338

doc. dr. Anja Zalta

Datum: 30.9.2008

Podpis vodje projekta:

doc.dr. Anja Zalta

Podpis in žig izvajalca:

red. prof. dr. Rado Bohinc, rektor
UP

po pooblastilu
Znanstveni svetnik, dr. Darko Darovec,
direktor UP ZRS

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Raziskovalno delo v okviru projekta "Zloraba alkohola med slovensko mladino" je potekalo skladno z zastavljenimi cilji.

Osrednji cilj pričujočega projekta je bil opraviti *celovito analizo uporabe in zlorabe alkohola med slovensko mladino* s ciljem oblikovati strokovne iztočnice za strategije in učinkovito delovanje na področju preprečevanja zlorabe alkohola med mladimi v Sloveniji.

Metodološko je bil projekt torej razdeljen na *dva dela* in je bil izveden z uporabo kombiniranega kvantitativnega in kvalitativnega metodološkega pristopa:

- teoretičen del je vključeval zbiranje in analizo obstoječe slovenske in tuje literature, pregled sorodnih domačih in tujih študij, projektov, ki obravnavajo raziskovano problematiko in pa analizo obstoječih demografskih in statističnih podatkov.

- empiričen del je predvideval izvedbo terenske študije na vzorcu mladih osnovnih in srednjih šol na območju celotne Slovenije. Terenska študija je bila izvedena s kombiniranim metodološkim pristopom, tj. izvedbo anketiranja (kvantitativni pristop) in izvedbo fokusnih intervjujev med mladimi (kvalitativni pristop), ki nam je omogočili globlji uvid v raziskovano problematiko zlorabe alkohola med mladimi.

Podatki pridobljeni z anketiranjem so bili obdelani s statističnim računalniškim programom (SPSS), intervjuji izvedeni s pomočjo fokusnih skupin mladih pa so bili analizirani v skladu z navodili za analizo kvalitativnih besedil.

Skladno z zastavljenimi cilji *prve faze* projekta je bil opravljen nabor ter pregled literature in raziskav, ki obravnavajo navedeno tematiko na osnovi katere je bila opravljena primerjalna analiza obravnavane teme, alkohola in mladih, v slovenskem prostoru. Nabor literature in raziskav je bil opravljen s pomočjo medknjižnične izposoje in vsebuje tako pregled dostopne tuje kot tudi slovenske literature ter nabor slovenskih in mednarodnih raziskav. Posebna pozornost je bila posvečena mednarodnim raziskavam ESPAD, ki je potekala v treh časovnih serijah: 1995, 1999 in 2003 in tako omogoča analizo sprememb vzorcev uporabe alkohola med mladimi v Sloveniji.

Opravljena analiza je bila izhodišče za nadaljevanje *prve faze* - pregled in analizo demografskih kazalcev ter obstoječih statističnih podatkov. Raziskovalci so pregledali in analizirali dostopne statistične podatke o mladih in alkoholu in na tej osnovi zastavili raziskovalno delo druge raziskovalne faze. V nadaljevanju so bili tako zastavljeni raziskovalni koncepti in merski instrumenti za empirično študijo.

V okviru *druge raziskovalne faze* je bilo opravljeno tudi vzorčenje srednjih (tretji letniki) in osnovnih šol (osmi razredi) v katerih je predvidena izvedba anketiranja. Izvedeno je bilo tudi testiranje vprašalnikov (preliminarna študija) tako v osnovnih kot srednjih šolah. Na osnovi dobljenih podatkov in komentarjev, so bili oblikovani končni vprašalniki, ki se tematsko lotevajo dveh velikih sklopov: razširjenost in uporaba alkohola med mladimi ter preživljanje prostega časa mladih.

V okviru projekta se je tako analiziralo:

- razširjenost uporabe/zlorabe alkohola med mladimi
- odstotek pivcev mlajših od 15 let kot enega bolj tveganih segmentov populacije
- temeljne vzroke uporabe/zlorabe alkohola med slovensko mladino
- zaznavanje in percepcijo problematike zlorabe alkohola med mladimi
- vrednotne orientacije mladih v Sloveniji v povezavi z uporabo in zlorabo alkohola
- načine preživljanja prostega časa mladih
- potrebe in želje mladih po aktivnem preživljanju prostega časa
- gibalno aktivnost mladih v prostem času
- razlike glede na demografske značilnosti (spol, starost – osnovna/srednja šola, uspeh v šoli)...

Izvedba anketiranja na šolah je potekala med oktobrom in decembrom 2007.

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

V okviru *tretje* raziskovalne faze so bile izvedene fokusne skupine z mladimi, s srednješolci in z osnovnošolci, na osnovi katerih smo dobili nekoliko globlji vpogled v problematiko alkohola med mladimi.

V nadaljnji fazi smo rezultate *interpretirali*. Če naj navedemo nekaj **rezultatov, ki izhajajo iz projekta**:

Mladi prve alkoholne pijače poskusijo *doma*, v krogu družine, pogosto so *starši* tisti, ki jim ga ponudijo, kar priča o kulturni sprejetosti alkohola v Sloveniji, poskušajo ga zelo zgodaj (povprečno ovirno v starosti 13 let)

Prva pijača s katero se mladi v Sloveniji najpogosteje soočajo je *pivo*, podobno kakor številni evropski sovrstniki, zaradi precejšnje razširjenosti in pa dostopnosti *le-tega*, v približno enaki starosti prvič okusijo tudi *vinu*, nazadnje pa okušajo žgane pijače.

V pričujoči raziskavi se kaže očitna *razlika v frekvenci pitja* alkoholnih pijač med srednješolci in srednješolkami, saj pijejo bistveno pogosteje kakor osnovnošolci in osnovnošolke. V dosedanjem življenju je nad 20 krat pilo pivo 17,7 % osnovnošolcev in osnovnošolk in 61,2 % srednješolcev in srednješolk; vino je pilo nad 20 krat v življenju 10,6 % osnovnošolcev in osnovnošolk in 53 % srednješolcev in srednješolk, žgane pijače pa 4,6 % osnovnošolcev in osnovnošolk ter 52,2 % srednješolcev in srednješolk.

V osnovnih šolah je bilo *pijanih* 35,8 % mladostnikov, v srednjih pa kar 87 %, pri čemer se fantje pogosteje opijajo kakor dekleta. Starost pri kateri se prvič opijejo sega v pozna osnovnošolska oziroma zgodnja srednješolska leta (med 13 in 15 let).

Alkohol mladi redko mešajo z drugimi substancami, pogosteje to počno srednješolci v primerjavi z osnovnošolci, najpogosteje pa je to *tobak* (5,5 % osnovnošolci in 42,3 % srednješolci) oziroma *marihuana* (0,9 % osnovnošolci in 17,8 % srednješolci).

Šolski uspeh se pojavlja kot pomemben dejavnik pri frekvenci pitja alkoholnih pijač in opijanja, saj tisti z nižjim uspehom pijejo pogosteje v primerjavi s tistimi z najboljšim uspehom. Dekleta običajno pijejo in se opijajo manj v primerjavi s sovrstniki.

Dostop mladih do alkoholnih pijač je razmeroma enostaven, osnovnošolci večinoma dobijo alkohol kar doma, na praznovanjih, izletih in zabavah (kjer jih predvidoma nakupi kdo drug), kljub vsemu pa jih je 13,5 % dejalo, da ga dobijo v trgovini in slabih 10 % v baru oziroma gostilni. Srednješolci so dejali, da najpogosteje dobijo alkoholne pijače v baru ali gostilni (43,2 %), v trgovini (30,4 %), disku ali klubu (25,2 %), seveda pa tudi doma in na družinskih praznovanjih.

Polovica srednješolcev in pa 21 % osnovnošolcem so v baru, disku ali trgovini že zavrnilo nakup alkoholnih pijač, zaradi mladoletnosti. Kljub navedenemu pa so večini mladih alkoholne pijače precej dostopne.

Mladi v pitju alkohola zaznavajo precej pozitivnih učinkov, ki omogočajo boljšo zabavo *komunikativnost, lažje sklepanje novih znanstev, večjo samozavest, večjo sproščenost, boljšo zabavo, dobro voljo, vzbujanje pozornosti in odobravanja okolice*, pa tudi učinki, ki jih ima alkohol na težave *začasno pozabo problemov*. Nekateri so navajali, da je *pitje alkoholnih pijač v zmernih količinah dobro za zdravje*.

Kot negativne učinke pa navajajo predvsem posledice prekomernega pitja, kot je npr. *slabost, bruhanje, maček, moralni maček, glavoboli* in vpliva na zdravje *nesreče, bolezni jeter in ledvic, alkoholizem, izguba spomina* oziroma družbene posledice *problemi v družini in ločitve*.

Pri stališčih do alkohola se zelo kažejo razlike med mlajšimi in starejšimi mladoletniki. Če so osnovnošolci še nekoliko bolj prepričani v negativne vplive alkoholnih pijač, je delež pri starejših mladoletnikih že nekoliko nižji. Rezultati kažejo, tudi, da se vrednotenje alkoholnih pijač skozi leta precej spremeni, saj starejši mladoletniki vidijo precej več pozitivnih vidikov pitja alkoholnih pijač, v primerjavi z mlajšimi. Izrazita razlika med osnovnošolci in srednješolci se kaže v trditvi, da mladi pijejo alkoholne pijače, ker mislijo, da so *frajerji*, kjer se veliko manj srednješolcev strinja z izjavo.

Mladi precejšen delež svojega prostega časa preživljajo pasivno, saj predstavlja precejšen delež njihovega prostega časa gledanje televizije ter uporaba interneta za zabavo.

Mladi imajo dve do tri ure prostega časa dnevno, pri čemer imajo uspešnejši v šoli nekoliko manj prostega časa na dan kakor tisti, ki so manj uspešni. V primerjavi z osnovnošolci, srednješolci pogosteje zahajajo v lokale, se družijo s prijatelji in uporabljajo internet za zabavo. Osnovnošolci pa več berejo, se ukvarjajo z umetnostjo in športom, igrajo pa tudi več računalniških iger.

Želje, ki jih imajo mladi v zvezi s prostim časom so, da bi imeli *več časa za različne prostočasne aktivnosti, da bi potrebovali več časa zgoj zase ter, da bi želeli več časa preživeti z ostalimi družinskimi člani, zlasti srednješolci pa tudi, da bi več časa preživeli s svojimi fanti oziroma puncami.*

Ukvarjanje s športom z leti upada, tako se s športom pogosteje ukvarjajo osnovnošolci kakor srednješolci, prav tako pa se pogosteje s športom ukvarjajo fantje kakor dekleta. S športom se ukvarjajo zato, ker ga imajo radi, zaradi sprostitve, ker se dobro počutijo in zaradi druženja s prijatelji. Večina jih meni, da so gibalno dovolj aktivni, vseeno pa je 39,6 % srednješolcev, ki menijo, da so za svoj razvoj in svoje zdravje premalo aktivni. Prav tako menijo, da imajo na voljo dovolj možnosti za gibalno in aktivno športno udejstvovanje v prostem času.

Neposreden rezultat predstavljajo projekta tudi *smernice*:

- S pomočjo različnih kazalnikov bi bilo smiselno opravljati **evalvacijo že obstoječih ukrepov** za preprečevanje škode zaradi alkohola, ki naslavljajo mlade in preveriti stopnjo njihove učinkovitosti.
- Potrebno bi bilo s poostrenim nadzorom in kaznovanjem kršiteljev doseči **dosledno upoštevanje Zakona** o omejevanju prodaje alkohola, ki prepoveduje prodajo alkohola mladoletnim osebam. Rezultati naše in drugih raziskav kažejo, da je trenutno stanje tako, da mladoletni lahko v večini trgovin in barov brez večjih težav dobijo alkohol. Kot je navedla srednješolka v okviru fokusne skupine: *»že ta zakon bi bil učinkovit, če bi se ga držali«,* kar kaže na to, da so tudi mladi sami kritični do tovrstnega neizvajanja. Z ukrepi bi bilo potrebno že obstoječe zakone in akcije dejansko bolje uveljavljati v praksi, saj se le-ti pogosto slabo izvajajo, predvsem pa se jih ne nadzoruje oziroma kaznuje, kar posledično vodi v kršitve letih.
- Čeprav so ukrepi, ki omejujejo vsebine tržnega komuniciranja po zgornjih navedbah srednje učinkoviti, bi veljalo poleg že obstoječih ukrepov posebno pozornost nameniti **oglaševanju na svetovnem spletu**, kjer je oglaševanje lahko veliko bolj posredno kakor v ostalih medijih
- Prizadevanja bi morala biti usmerjena tudi v to, da bi mladi pričeli piti alkoholne pijače kasneje v življenju ter da bi pili manj tvegano, saj raziskave kažejo, da je zgodnje pitje alkohola povezano z večjimi možnostmi za odvisnost v kasnejšem življenju in pa za druge negativne posledice povezane z alkoholom. **Množične medije**, ki so dejansko lahko zelo vplivni (in tudi v naši raziskavi se je izkazalo, da večina mladih dnevno gleda televizijo in pregleduje internet), bi tako veljalo usmeriti v **krepitev zavedanja o težavah, ki jih prinaša pitje alkohola.**
- V raziskavi se je izkazalo, da se številni mladi veliko prostega časa preživijo pasivno (televizija, računalnik), vseeno pa so radi tudi dejavni. Čeprav z leti ukvarjanje s športom upada se z njim rada ukvarja polovica srednješolcev in še nekoliko več osnovnošolcev, saj vpliva na njihovo dobro počutje, samozavest, se ob tem družijo in podobno. Smiselno bi bilo torej **usmerjanje in promocija zdravega in aktivnega načina življenja** preko množičnih medijev, pri čemer bi se bilo med najstniki potrebno osredotočiti na dekleta, ki so še nekoliko manj aktivna.
- Rezultati raziskave nakazujejo potrebo po uvedbi večje promocije športne aktivnosti med mladimi, ki bi se izvajala po osnovnih in srednjih šolah.
- Rezultati raziskave nakazujejo potrebo po organizaciji brezplačnih oblik različnih športnih aktivnosti v osnovnih in srednjih šolah (bodi neposredno v okviru šolskega časa, ali v popoldanskem oz. večernem času v okviru šole).

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvom, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Osrednji **neposredni rezultat** je poglobljen vpogled v stanje na področju zlorabe alkohola med slovensko mladino.

Pridobljeni rezultati so tudi **osnova za oblikovanje strokovnih podlag za razvoj različnih programov** na področjih zdravstvene, športne, mladinske, medijske, izobraževalne politike in drugih regulativnih mehanizmov, ki obravnavajo zlorabo alkohola med mladimi.

Prav tako predstavljajo prejeti raziskovalni rezultati **neposredna strokovna izhodišča** za oblikovanje **strategij** preprečevanja zlorabe alkohola in promocije zdravega načina življenja, ki bodo upoštevale dejansko stanje na področju zlorabe alkohola med mladimi in pristop »od spodaj«.

Obenem so pridobljeni rezultati **izhodišča za nadaljnje primerjalne študije odnosa do raziskovane problematike** (primerjava rezultatov s podobnimi študijami, izvedenimi v tujini; rezultati bodo omogočali lokacijo specifik mladih Slovenije v primerjavi z drugim državam).

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Dolgoročni rezultati raziskovalnega projekta bodo naslednji:

Razvite **učinkovite politike** na različnih področjih (zdravstvo, mediji, mladi, izobraževanje) z učinkovitimi programi, kot je promocija zdravega načina življenja ter posledično:

Zmanjšana stopnja pitja med mlajšimi od 15 let, ki dokazano predstavlja večje tveganje za kasnejšo odvisnost.

Zmanjšana stopnja tvegane pitja med mladimi in posledično zmanjšana škoda povzročena zaradi zlorabe alkohola:

- višja stopnja zdravja med mladimi
- manj prometnih nesreč povzročenih zaradi alkohola
- nižja stopnja družbeno-ekonomskih posledic pitja alkohola in s tem nižje ekonomsko breme države zaradi manjših stroškov za odpravljanje posledic povzročenih zaradi alkohola

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

Interes za spoznanja o zlorabi alkohola med mladimi izražajo različne šole in izobraževalne ustanove, zavodi za zdravstveno varstvo, mladinski informacijski centri, mladi sami in pa širša javnost.

3.7. Število diplomantov, magistrrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

/

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

- Univerza v Trstu, Italija – okrogla miza na temo mladi in uporaba/zloraba alkohola (maj 2008)
- Agencija Brodolini, Italija

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

Dogovori za skupne prijave na evropske projekte.

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani:<http://www.izum.si/>

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

Zorana Medarič je imela v okviru predmeta Sociologija vsakdanjega življenja na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem 15.4. predavanje na temo alkohol in mladi ter predstavitev rezultatov projekta.

Mag. Blaž Lenarčič je gostoval pri dr. Alenki Švab v okviru predmeta (Post)moderna zasebnost in družinsko življenje na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem, kjer je predstavil rezultate projekta.

Rezultati so bili poslani vsem sodelujočim šolam, ob izraženem interesu pa se bo predstavilo tudi kratke predstavitve rezultatov in predavanja.

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije. Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitvah projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

Univerza na Primorskem • Znanstveno - raziskovalno središče Koper
Università del Litorale • Centro di ricerche scientifiche di Capodistria
University of Primorska • Science and Research Centre of Koper

MLADI IN ALKOHOL V SLOVENIJI

Zaključno poročilo ciljno-raziskovalnega projekta

dr. Anja Zalta

dr. Ana Kralj

dr. Joca Zurc

mag. Blaž Lenarčič

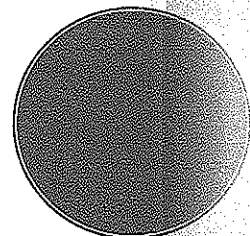
Zorana Medarič

Blaž Simčič

Univerza na Primorskem

Znanstveno-raziskovalno središče Koper

September, 2008

PODATKI O RAZISKAVI

IZVAJALEC:

Univerza na Primorskem,
Znanstveno – raziskovalno središče Koper
Garibaldijska 1, SI-6000 Koper
www.zrs-kp.si

NASLOV RAZISKAVE:

»Mladi in alkohol v Sloveniji«
2008 UP ZRS KOPER

Raziskava je del ciljno-raziskovalnega projekta:

»Zloraba alkohola med slovensko mladino«

TRAJANJE PROJEKTA:

2006 - 2008

RAZISKOVALCI UP ZRS:

dr. Anja Zalta, nosilka projekta
dr. Ana Kralj
dr. Joca Zurc
mag. Blaž Lenarčič
Zorana Medarič, univ. dipl. soc. (magistrandka)

METODOLOG:

Blaž Simčič, univ. dipl. soc. (magistrand)

FINANCERJA RAZISKAVE:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije

KAZALO

1. Uvod.....	4
1.1 Alkohol v Sloveniji	5
1.2. Razsežnosti porabe alkohola med mladimi v Sloveniji	8
1.3 Raba alkohola med mladimi v Sloveniji v evropski perspektivi.....	10
2. Empirična raziskava med slovenskimi učenci in učenkami ter dijaki in dijakinjami.....	13
2.1 Demografski podatki in splošna vprašanja.....	15
2.2 Rezultati raziskave	18
2.2.1 Prve alkoholne pijače	19
2.2.2 Frekvenca pitja alkoholnih pijač	25
2.2.3 Ob katerih priložnostih in s kom mladi najpogosteje uživajo alkohol	37
2.2.4 Dostopnost alkoholnih pijač.....	44
2.2.5 Vzroki pitja alkoholnih pijač.....	48
2.2.6 Učinki pitja alkoholnih pijač	52
2.2.7 Stališča mladih do alkoholnih pijač	60
2.2.8 Mladi in preživljanje prostega časa	67
2.2.9 Zadovoljstvo mladih.....	81
2.2.10 Ključne razlike glede na spol in uspeh v šoli	87
3. Alkoholne politike in ukrepi.....	94
3.1 Alkoholne politike in ukrepi na evropski ravni.....	94
3.2 Alkoholne politike in ukrepi v Sloveniji.....	95
4. Priporočila.....	100
5. Literatura in viri.....	103

1. Uvod

Problematika (zlo)rabe alkohola med mladimi je zlasti v zadnjih desetletjih predmet številnih razprav in ena pogostejših tematik na agendi tako nacionalnih kot nadnacionalnih političnih struktur. Eden osrednjih ciljev tako na evropski kot nacionalni ravni v zadnjih desetletjih je zato zastavitev učinkovite strategije za delovanje na področju preprečevanja zlorabe alkohola (npr. Evropski akcijski načrt na področju alkohola 2000-2005, Strategija EU za podporo državam članicam pri zmanjševanju škode zaradi uživanja alkohola, 2006, projekt »The building capacity«, ki predstavlja podporo Strategiji EU za zmanjševanje škode, socialne izključenosti in razlik v zdravju nastalih zaradi alkohola). Na evropski ravni je tako veliko prizadevanj usmerjeno v zmanjšanje porabe alkohola, ki je v Evropski uniji največja na svetu in letno znaša 11 litrov čistega alkohola na odraslega prebivalca.

V interesu vsake družbe je, da posamezniki optimalno izkoristijo svoje potencialne v vseh obdobjih njihovega življenja, zato se izkazuje potreba po večji družbeni skrbi in vlaganju v ohranjanje in krepitev zdravega načina življenja, v osveščanje in v razvijanje vzorcev delovanja, ki omogočajo produktivno in polno življenje mladih, njihovo socialno vključevanje ter navsezadnje vključevanje na trg delovne sile. Te smernice najdemo tudi v dokumentu Strategije razvoja Slovenije, ki med drugim navaja, da je »družbeni razvojni cilj izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh posameznic in posameznikov, merjene s kazalniki človekovega razvoja, zdravja, socialnih tveganj, družbene povezanosti, vključenosti in zaupanja« (Strategija razvoja Slovenije, 2005: 18). V tem okviru je *prepoznavanje problema (zlo)rabe alkohola med mladimi in soočanje z njim ter vzpostavljanje konkretnih programov in metod preventive, ključnega pomena.*

Zastavitev preventive, torej zlasti izboljšano izobraževanje in osveščanje mladih s pomočjo učinkovitih strategij in politik, predstavlja državam velik izziv; prav uspešna preventiva namreč omogoča višjo stopnjo zavedanja o škodljivosti prekomernega uživanja alkoholnih pijač ter posledično nižjo stopnjo zlorabe alkohola oziroma manj tvegane oblike rabe alkohola. Učinkovito osnovo za zagotavljanje strategij preventive oziroma za učinkovito prilagajanje in implementacijo že obstoječih strategij, lahko predstavlja poglobljena analiza obstoječega stanja zlorabe alkohola med mladimi, zato je bil osrednji cilj pričujočega projekta zbrati informacije o razširjenosti alkohola med mladimi v Sloveniji ter tudi o stališčih in mnenjih, ki jih imajo o alkoholu.

1.1 Alkohol v Sloveniji

Alkohol je v Sloveniji, ki sodi med tradicionalno t.i. »mokre kulture«¹, za katere je značilna visoka stopnja razširjenosti alkoholnih pijač, najbolj razširjena in lahko dosegljiva droga. Raziskave (npr. Šešek et. alt., 2006), kažejo, da (zlo)raba alkoholnih pijač predstavlja enega ključnih problemov javnega zdravstva, saj Slovenija bolj kot po porabi alkoholnih pijač odstopa od povprečja Evropske unije po škodi, ki nastaja zaradi rabe alkohola. Pretirana raba alkohola ima številne *negativne kratkoročne in dolgoročne zdravstvene in socialne učinke*, ki se kažejo v zdravstvenem stanju prebivalcev, v njihovi obolevnosti in umrljivosti. Ima pa tudi pomembne ekonomske učinke zaradi manjše produktivnosti, bolezni, prezgodnjih smrti ter stroškov v zdravstvu, prometu in sodstvu (prometne nesreče, ki so posledica alkoholiziranih udeležencev,časne odsotnosti z dela zaradi bolezni, poškodb in zastrupitev, ki so neposredna posledica uživanja alkohola ipd.).

Poraba alkohola na prebivalca je v Sloveniji med najvišjimi v Evropi in med mladimi narašča, pri čemer pa se starostna struktura uporabnikov alkohola niža. Podobno kot v drugih državah so v porastu tvegane oblike uporabe alkohola, kot je denimo »binge drinking« oziroma načrtno opijanje v kratkem času.

O razsežnostih porabe alkohola v Sloveniji pričajo različni kazalci. Leta 2005 je bila registrirana poraba čistega alkohola na prebivalca 8,8 litrov oziroma 10,29 litrov na odraslega prebivalstva. V istem letu je bilo v Sloveniji porabljenih 70,9 litrov piva na prebivalca, 39,9 litrov vina in 2,2 litra žganih pijač (Šešek, et. Alt, 2007).

Če na osnovi rezultatov Evrobarometra 2007 poskusimo Slovenijo umestiti na evropski zemljevid pitja alkoholnih pijač, lahko ugotovimo, da sodi v evropsko povprečje oziroma le nekoliko nad njega. Po podatkih iz leta 2007 je tako v zadnjih 30ih dneh alkoholne pijače pilo 88 % vprašanih (EU 25= 87 %). Nekoliko manj kot tretjina (29 %) vprašanih alkoholne pijače pije približno 1 x na teden (EU 25=25 %).

¹ Za »mokre« kulture je značilno, da je alkohol integriran v vaskodnevno življenje in aktivnosti (npr. se ga konzumira pri obrokih – kozarec vina ob kosilu) in je široko dostopen. V teh kulturah je stopnja abstinentov nizka, vino pa je najpogostejše »izbrana« pijača. Tradicionalno značilne mokre kulture so Mediteranske države. V suhih kulturah alkohol ni tako pogosto del vsakodnevnih aktivnosti (npr. del obrokov) in dostop do alkohola je bolj omejen. Abstinenca je pogostejša, vendar pa pri pitju alkohola pogostejše prihaja do zastrupitev in pitje vina je manj pogosto. Primeri tradicionalno »suhih« kultur so skandinavske države, Združene Države in Kanada. Naj na tem mestu povemo še, da zlasti v Evropi tako tradicionalno delitev na »mokre« in »suhe« kulture vse bolj zamenjuje homogenizacija stopnje porabe alkohola v Evropi Allmani (2000) in Leifman (2001) ugotavljajo, da poraba vina v mediteranskih deželah nekoliko upada, narašča pa v S Evropskih državah. Kljub vsemu pa še zmeraj predstavlja delitev na »mokre« in »suhe« dihotomijo ekstremov, ki je bila že več let (in je še zmeraj) pogosto uporabljena v literaturi in raziskovanju (Bloomfield in drugi, 2003).

Sicer sodijo Slovenci med razmeroma zmerne pivce, saj ob priložnosti ko pijejo, običajno popijejo 1-2 pijači (63 % vprašanih in EU 25=59 %).

Različne raziskave opravljene med mladimi v Sloveniji (ESPAD, 1995, 1999 in 2003) kažejo, da med mladostniki v Sloveniji poraba alkohola iz leta v leto narašča. Podatki mednarodne raziskave ESPAD iz leta 2003 kažejo, da je med 16-letniki več kot 90 odstotkov takih, ki so alkohol že poskusili. Kar 27,3 % dijakov in 18,5 % dijakinj pa je bilo pijanih že pri starosti 13 ali manj.

V Sloveniji so v primerjavi z ostalimi evropskimi državami posledice rabe alkohola (storjena škoda) večje, čeprav po sami porabi ne odstopa od povprečja Evropske unije. Z alkoholom je tako vzročno povezanih več kot 60 vrst bolezni in poškodb. Ocenjeno je, da znaša gospodarsko breme zaradi manjše produktivnosti, bolezni, prezgodnjih smrti ter stroškov v zdravstvu, prometu, sodstvu 2 do 3 odstotke bruto domačega proizvoda (Šešek et. alt., 2005). V okviru poročila o porabi alkohola in kazalcih škodljive rabe alkohola se letno spremlja kazalce zdravstvenega stanja in kazalce socialnih problemov, ki so posledica škodljive rabe alkohola. Naj navedemo nekaj statističnih podatkov, ki orisujejo problematiko alkohola v Sloveniji. V letu 2005 je 499 oseb umrlo zaradi alkohola neposredno pripisljivih vzrokov. Ta delež predstavlja 2,65 % vseh smrti odraslih prebivalcev. Stopnja umrljivosti je bila 24,84 na 100 000 odraslih prebivalcev, pri čemer je bila stopnja umrljivosti moških precej višja, saj je bilo med umrlimi 77,6 % moških. Leta 2005 je *prezgodaj* umrlo 330 oseb, kar predstavlja 4025,5 izgubljenih let življenja. Med vzroki smrti prevladujejo alkoholne bolezni jeter in duševne ter vedenjske motnje zaradi uživanja alkohola (Šešek et. alt., 2005).

Izmed 31569 *prometnih nesreč* v letu 2006, jih je bilo kar 11,2 % povzročenih s strani alkoholiziranih povzročiteljev. Več kot tretjina (37,3 %) povzročiteljev prometnih nesreč s smrtnim izidom je pod vplivom alkohola. (Alkohol in alkoholna politika v Evropi, 2007). V povezavi s kršitvami javnega reda in miru, je bil alkohol zabeležen pri 17313 kršitvah zoper javni red in mir, kar predstavlja več kot tretjino (34,7 %) teh kršitev. Največ kršitev javnega reda in miru je bilo med mladimi, v starostni skupini 20-24 let (19,1 %). Prav tako je bilo največ mladih v tej starostni skupini med tistimi, ki so alkoholizirani kršili cestno prometne predpise (Alkohol in alkoholna politika v Evropi, 2007).

V letu 2004 je bilo zaradi udeležbe alkohola obravnavanih 20 otrok in mladostnikov z vedenjskimi in osebnostnimi težavami, kar predstavlja 0,4 % vseh obravnavanih otrok in mladostnikov. Med odraslimi pa

je bil delež zaradi alkohola obravnavanih odraslih kar precejšen, in sicer 54,7 % vseh obravnavanih odraslih (Alkohol in alkoholna politika v Evropi, 2007).

Ekonomski stroški, ki so posledica alkoholu pripisljivih bolezni, poškodb in zastrupitev so zelo visoki. V letu 2005 je bilo iz navedenih vzrokov 1587 primerov začasne odsotnosti z dela in zato izgubljenih 89509 koledarskih dni. Povprečno trajanje ene začasne odsotnosti iz navedenih vzrokov je bilo 56,4 dni, kar v okviru ocenjenih stroškov začasne odsotnosti z dela (ki temeljijo na bruto plači) znaša 3,4 milijone evrov. Ocenjeno je bilo tudi, da je v letu 2004 zaradi prezgodaj umrlih oseb kot posledica rabe alkohola izguba znašala 58,8 milijona evrov.

Vsi navedeni podatki pričajo o tem, da so javnozdravstvene in ekonomske posledice rabe alkohola v Sloveniji zelo velike in zato so v zadnjih letih tudi prizadevanja usmerjena v zmanjševanje tovrstne škode (uvedbe in spremembe zakonov, posebne akcije za preprečevanje zlorabe alkohola idr.). Tovrstna prizadevanja se kažejo tudi na evropski ravni, saj je kot rečeno prav Evropa del sveta v katerem popijejo največ alkohola na svetu. Evropska komisija je zato v letu 2006 pripravila strategijo za reševanje problema alkoholizma po vsej Evropi (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0625en01.pdf) ter ustanovila evropski forum o alkoholu in zdravju, v katerega je vključenih 40 podjetij in nevladnih organizacij, za preprečevanje uživanja alkohola pri mladih, ozaveščanje o učinkih alkohola in spodbujanje odgovorne prodaje in oglaševanja alkohola.

1.2. Razsežnosti porabe alkohola med mladimi v Sloveniji

Problematika zlorabe alkohola med mladimi zavzema pomemben prostor v znanstveno-raziskovalni in širši javnosti in zlasti v zadnjem desetletju predstavlja osrednji predmet številnih razprav, tako v Sloveniji kot v tujini. V Sloveniji je bilo opravljenih več raziskav na to temo, navadno v povezavi s širšo problematiko drog. Tako je bila ena prvih raziskav med mladimi opravljena že leta 1983, ko je bila izvedena raziskava o zlorabi drog med študenti ljubljanske univerze; obsežnejše in bolj sistematično pa se je problematiko alkohola začelo preučevati z vključitvijo Slovenije v mednarodni projekt ESPAD. Splošen trend je, da z leti upada starost pri kateri mladostniki uživajo alkohol in vedno manj mladostnikov je abstinentov. Po podatkih Ministrstva za zdravje pa je približno četrtnina vseh smrti pri mladih od 15. do 29. leta povezana z alkoholom (prometne nesreče, samomori) (Kerstin Petrič, Košir 2007)

Slovenija je tako večkrat (v letih 1995, 1999, 2003 in 2007) sodelovala v mednarodnem projektu ESPAD, katerega cilj je zbrati podatke o uporabi alkoholnih pijač, tobaka in drugih drog med populacijo dijakov v različnih državah. V letu 1995 je bila anketirana populacija 16-letnikov (letnik 1979), torej dijakov prvega letnika srednje šole. Med njimi je bilo 14 odstotkov takih, ki so dejali, da so v svojem življenju več kot 40 krat pili alkohol, 9 % takih, ki so več kot 20 krat pili alkohol v zadnjem letu in 5 % takih, ki so 10 krat ali več pili alkohol v zadnjem mesecu. V zadnjem mesecu jih je 21 % 3 ali večkrat pilo pivo, 12 % vino in 11% žgane pijače. V letu 1995 je 7 % dijakov dejalo, da je bilo v življenju več kot 20 krat pijanih, podoben odstotek jih je bil pijanih 3 ali večkrat v zadnjem mesecu. Približno 16 % jih je bilo pijanih pri starosti 13 ali manj. Pri vseh navedenih dejavnikih je moč zaznati razlike po spolu, saj je v vseh primerih alkoholne pijače pilo več fantov kot deklet.

Leta 1999 je bila raziskava ESPAD ponovljena in ponovno so bili anketirani dijaki prvih letnikov srednjih šol (letnik 1983, starost 16 let). V primerjavi z letom 1995 je med mladimi leta 1999 več takih, ki so poskušali alkohol (91,3 % v primerjavi s 86,9 %). Prav tako jih je več dejalo, da so v svojem življenju 40 ali večkrat pili alkohol. Takih je bilo 23 %, kar je skoraj desetina več kakor leta 1995. Precej več jih je tudi (17 % v primerjavi s 5 % v letu 1995) več kot 20x pilo alkohol v zadnjem letu. Med dijaki je bilo 8 % takih, ki so več kot 10 krat pili alkohol v zadnjem mesecu. V zadnjem mesecu so jih je 27 % 3 ali več krat pilo pivo, 22 % pivo in 22 % žgane pijače. Odstotki so precej višji kot v letu 1995. Podobno je pri opredeljevanju pijanosti – 13 %, kar je skoraj dvakrat več kot v letu 1995, jih je dejalo, da so bili v svojem življenju 20 krat ali več pijani. 17% dijakov je bilo pijanih pri starosti 13 ali manj. Ponovno lahko zaznamo razlike po spolu, saj je v vseh primerih delež dečkov občutno višji.

Rezultati ponovljene raziskave iz leta 2003 kažejo, da je bilo med mladimi 91,7 % takih, ki so v življenju že pili alkoholne pijače. Rezultati so primerljivi z ostalimi državami, ki so bile udeležene v raziskavi in kažejo, da delež šestnajstletnikov (letnik rojstva 1987), ki so v življenju že poskusili alkohol v Sloveniji iz leta v leto narašča (91,7 % leta 2003, 91,3 % leta 1999 in 86,9 % leta 1995). Četrtnina dijakov je dejala, da je alkohol pila več kot 40 krat v življenju, 18 % jih je pilo alkohol 20 ali več krat v zadnjem letu, 7 % pa je bilo takih, ki so 10 ali večkrat pili alkohol v zadnjem mesecu. V zadnjem mesecu je 21 % mladih 3 ali večkrat pilo pivo, prav tolikšen odstotek jih je v zadnjem mesecu tri ali večkrat pil vino, 20 % pa žgane pijače. Med anketiranimi dijaki in dijakinjami jih je 15 % dejalo, da so v življenju bili pijani 20 ali večkrat. Delež dijakov/inj, ki so bili pijani pri starosti 13 ali manj, je v letu 2003 znašal 23%. Delež dečkov je pri vseh navedenih »aktivnostih« višji kot delež deklic.

Tabela 1: Porast pitja alkohola pri 16-letnikih v Sloveniji skozi čas

	1995	1999	2003
Odstotek mladih, ki so že pili alkoholne pijače	86,9	91,3	91,7
Alkohol več kot 40 krat v življenju	14	23	25
Delež prvič pijanih pri starosti 13 ali manj	16	17	23

Izsledki raziskav kažejo, da so razlogi, zaradi katerih mladi posegajo po alkoholnih pijačah, mnogoteri: uživanje alkoholnih pijač kot način zabave in sprostitve, večja komunikativnost, lažje navezovanje stikov, večja samozavest oziroma boljša samopodoba in podobno. Izpostaviti bi veljalo, da mladi pogosto navajajo, da ob pitju alkoholnih pijač pozabijo na probleme in težave. Podatek je lahko zaskrbljujoč. Ali se mladi resnično soočajo s (pre)številnimi obremenilnimi situacijami v vsakdanjem življenju, ali pa gre večinoma le za navajanje stereotipnih izjav, povezanih z uživanjem alkoholnih pijač? Mladi se sicer zavedajo tudi škodljivih posledic pitja alkoholnih pijač (prometne nesreče, prepiri, nasilno vedenje, zdravstveni problemi), vendar je obenem moč opaziti, da so v *porastu tvegane oblike uporabe alkohola*, kot je denimo t. im. »binge drinking« oziroma načrtno opijanje v čim krajšem času ali večdnevno popivanje.

1.3 Raba alkohola med mladimi v Sloveniji v evropski perspektivi

Raziskave kažejo (npr. Anderson in Baumner, 2006), da v splošnem med državami pri ravneh in vzorcih pitja alkohola sicer obstajajo očitne razlike, vendar so precej manjše kakor pred 40 leti in so si torej na določeni ravni države vse bolj podobne. Kako pa je s pitjem mladih v Sloveniji v primerjavi z evropskimi sovrstniki? Na evropski ravni se vsaka 4 leta opravlja mednarodna raziskava v okviru projekta ESPAD o uporabi alkohola in drugih drog med dijaki v različnih evropskih državah (prva raziskava je bila opravljena leta 1995). Po rezultatih raziskave ESPAD iz leta 2003 (raziskava je bile opravljena med 15 in 16 letniki v 35 evropskih državah) se mladi v Sloveniji po stopnji pitja alkohola uvrščajo v evropsko povprečje, nekoliko *nad povprečjem so le pri pitju vina*, podobno kot ostale značilno vinorodne dežele (Češka, Grčija, Italija in Malta).

V večini držav, ki so sodelovale v raziskavi ESPAD je velik delež anketiranih že poskusil alkoholne pijače (90%) vsaj enkrat v življenju, vendar so razlike med državami v pogostosti pitja še zmeraj precejšnje. Najpogosteje pijejo mladi iz Danske, Avstrije, Češke, Otoka Man in Velike Britanije, kjer je bil delež tistih mladih, ki so alkohol poskušali več kot 40 krat v življenju (kar pomeni, da je že razmeroma reden uživalec alkoholnih pijač) med 43 in 50 %; najmanj pa pijejo v Turčiji, kjer je ta delež 7 %, na Grenlandiji, Islandiji, na Norveškem in Portugalskem (kjer je delež med 13 in 15 %). V Sloveniji je delež mladih, ki so pili 40 krat in več v življenju 25 %. Pri tem je običajno več fantov kakor deklet, ki tako pogosto pijejo alkoholne pijače, izjeme so Otok Man, Finska in Norveška, kjer je porazdelitev glede na spol približno enaka.

Mladi so bili posebej povprašani o pogostosti pitja *piva, vina in žganih pijač*. Pitje piva je (tudi zaradi relativno nizke cene) zelo pogosto. Najpogosteje so anketirani dejali, da so pili pivo vsaj 3 krat v zadnjih 30ih dneh na Danskem, v Bolgariji, na Nizozemskem in Poljskem (40 - 44 %), najmanj pogosto pa na Norveškem in v Turčiji (10 % oziroma 14 %). Države, kjer manj kakor 20 % vprašanih pije pivo tako pogosto pa so Finska, Madžarska, Islandija in Portugalska. V večini držav fantje pogosteje pijejo pivo kakor dekleta, razen na Grenlandiji in Islandiji, kjer je delež deklet in delež fantov zelo podoben. Delež mladih v **Sloveniji**, ki so pili **pivo** 3 ali večkrat v zadnjih 30ih dneh je **21 %**.

V povprečju mladi v redkeje pijejo vino kakor pivo in je pogostost pitja vina 3 krat ali več v zadnjih 30 ih dneh običajno nižja od 20 %. Kot omenjeno pa je v Sloveniji v primerjavi z ostalimi državami ta delež nekoliko nadpovprečen (21 %), podobno kot v Avstriji, Grčiji, Italiji na Češkem in na Malti (kjer je delež še posebej visok – 35 %). Najmanj pogosto mladi pijejo vino na Finskem, na Islandiji na Norveškem in v Turčiji, kjer je delež pitja vina nižji od 5 %.

V Sloveniji je v letu 2003 20 % mladih dejalo, da so pili žgane pijače 3 ali večkrat v zadnjih 30ih dneh kar jih umešča v evropsko povprečje oziroma nekoliko pod njega. Žgane pijače najpogosteje pijejo na Malti (43 %), na Farskih otokih, v Grčiji na Irskem, otok Man in v Veliki Britaniji, najredkeje pa v Turčiji (5 %), v Romuniji (6 %) in na Finskem (10 %). V približno polovici dežel fantje pogosteje pijejo žgane pijače kakor dekleta, v drugi polovici pa je pogostost pitja precej izenačena med spoloma. Samo v treh deželah pa dekleta pogosteje pijejo žgane pijače kakor fantje in sicer v vseh treh deželah, ki so del Britanskega otočja: Irska, otok Man in Velika Britanija.

Sklop vprašanj v raziskavi se je nanašal tudi na **opijanje** mladih. Države v katerih so bili anketirani mladi najpogosteje pijani so Danska, Irska, Otok Man, Velika Britanija, Estonija in Finska (26 %- 36 %). Nasprotno pa je v Turčiji le 1 % vprašanih dejal, da je bil pijan 20 krat ali več, medtem, ko je bil na Cipru, v Franciji, Grčiji in na Portugalskem ta delež približno 3 %. V **Sloveniji** je bil delež tistih, ki so bili pijani 20 krat ali več v življenju v letu 2003 **15 %**. V večini držav je več fantov kakor deklet, ki poročajo o tovrstni pogostosti opijanja, v nekaterih državah pa je delež fantov in deklet približno izenačen (Finska, Ferski otoki, Islandija, Irska, Otok Man, Norveška, Finska in Velika Britanija)

Tabela 2: Primerjava stopnje pitja mladih v Sloveniji z evropskimi vrstniki

	Pitje alkohola					Pijanost	
	40x in več v življenju	10x v in več v zadnjem mesecu	pivo 3x in več v zadnjem mesecu	vino 3 krat in več v zadnjih 30ih dneh	žgane pijače 3 krat in več v zadnjih 30ih dneh	pijan/a 20 x ali več v življenju	pijan/a 3 krat ali več v zadnjih 30ih dneh
Avstrija	48	21	36	22	30	21	17
Belgija	36	20	36	18	29	7	8
Bolgarija	27	9	43	14	25	10	10
Ciper	21	11	28	13	31	2	2
Češka Republika	46	13	39	21	28	18	13
Danska	50	13	44	9	31	36	26
Estonija	32	6	25	15	24	26	17
Ferski otoki	32	4	31	7	37	24	18
Finska	20	2	18	5	10	26	16
Francija	22	7	20	8	19	3	3
Grčija	35	13	28	21	37	3	3
Grenlandija	13	3	32	6	26	21	19
Hrvaška	27	13	28	19	17	9	8
Islandija	14	1	19	5	13	16	10
Irska	39	16	36	10	38	30	26
Italija	24	12	34	23	25	5	7
Latvija	26	6	32	12	12	14	8
Litva	38	8	28	13	14	21	12
Madžarska	21	6	17	19	22	11	9
Malta	33	20	29	35	43	4	5
Nizozemska	45	25	40	11	34	6	7
Nemčija	37	11	30	17	24	12	10
Norveška	15	3	14	3	17	14	12
Otok Man	45	15	25	18	38	29	23
Poljska	27	10	41	8	14	10	10
Portugalska	14	7	18	6	26	3	3
Romunija	18	5	33	13	6	3	3
Rusija	39	12	38	17	16	15	11
Slovaška	34	9	38	19	25	14	11
Slovenija	25	7	21	21	20	15	12
Švedska	17	1	20	8	18	17	9
Švica	27	13	28	10	35	10	9
Turčija	7	4	10	4	5	1	1
Ukrajina	22	5	34	17	16	18	16
Velika Britanija	43	17	31	18	39	27	23

Vir: Espad, 2003 (Hibell et al., 2004)

Kakšna pa so sicer stališča mladih v Evropi in Sloveniji do alkohola? V letu 2008 je bila opravljena tudi evropska raziskava² med mladimi v starosti med 15 in 24 let o **stališčih** do drog, med drugim do alkohola.

Povprečno je samo četrtnina mladih v EU zaznala veliko **tveganje za zdravje** povezano z uporabo alkohola (24 %), pri čemer so fantje nekoliko bolj prepričani, da gre za manjše tveganje kakor dekleta. V Sloveniji je delež mladih, ki menijo, da predstavlja alkohol veliko tveganje za zdravje še nekoliko nižji - 16 %, 63 % jih meni, da predstavlja srednje tveganje in 19 % da predstavlja majhno tveganje.

Mladi Evropejci so bili povprašani tudi ali bi morali prodajo alkohola še naprej **regulirati** ali bi jo morali prepovedati, pri čemer se je za prepoved izreklo zgolj 9 % anketiranih, v Sloveniji pa le 7 % anketiranih.

Mladi v Evropi **nimajo težav z dostopom do alkoholnih pijač**, saj so skoraj vsi (97 %) dejali, da je zanje razmeroma lahko pridobiti alkoholne pijače. Velika večina mladih Evropejcev (približno 80 %) je dejalo celo, da zelo lahko dostopajo do alkoholnih pijač in le 3 % jih je dejalo, da bi bil dostop težek. V Sloveniji je delež mladih, ki so dejali, da je dostop do alkohola zelo lahek 84 %, le 1 % pa je dejal, da je dostop zelo težek (Young people and drugs among 15-24 years-olds, 2008).

2. Empirična raziskava med slovenskimi učenci in učenkami ter dijaki in dijakinjami

Med septembrom in decembrom 2007 je v okviru projekta »Zloraba alkohola med slovensko mladino« pri Znanstveno-raziskovalnem središču Univerze na Primorskem potekala izvedba javnomnenjske raziskave na reprezentativnem vzorcu osnovnih in srednjih šol, ki ga je pripravil Statistični urad Republike Slovenije. V osnovnih šolah je bil anketiran 1 oddelek osmih razredov, v srednjih pa 1 oddelek tretjih letnikov. Skupno je bilo anketiranih 710 osnovnošolcev in osnovnošolk ter 634 srednješolcev in srednješolk, torej 1353 mladih. Populacija, ki smo jo proučevali in na katero se nanašajo naše ugotovitve, so tako učenci in učenke osmih razredov osnovnih šol ter dijaki in dijakinje tretjih letnikov srednjih šol. Na ta način se lahko primerja razlike med dvema starostnima razredoma oziroma frekvenco pitja in stališča do alkoholnih pijač med mladimi, ki se šele pričenjajo spogledovati z alkoholom.

² Raziskava je bila opravljena med več kot 12 000 mladimi v starostni skupini med 15 in 24 let v 27ih državah, članicah Evropske unije.

Javnomnenjska raziskava je bila zastavljena s ciljem celovite analize uporabe in zlorabe alkohola med slovensko mladino. V tem okviru je bil oblikovan anketni vprašalnik, sestavljen iz več vsebinskih sklopov. Anketa je bila zasnovana na osnovi predhodno izvedene pilotne (preliminarne) raziskave, s katero smo testirali določena vprašanja, na osnovi rezultatov katere so bila določena vprašanja izločena, nekatera pa preoblikovana, nekaj vprašanj pa je bilo tudi dodanih. Vprašalnik je bil sestavljen iz 39-ih vprašanj vsebinskih vprašanj in 6 demografskih. Večina jih je bila zaprtega tipa, nekaj pa jih je bilo tudi odprtega tipa.

Vprašalnik je vseboval naslednje vsebinske sklope:

- razširjenost uporabe alkohola med mladini

V prvem sklopu nas je zanimalo predvsem kdaj so se mladi srečali z alkoholom, pogostost pitja alkohola, s katerimi osebami najpogosteje pijejo alkoholne pijače in s katerimi posledicami se soočajo.

- zaznavanje in pogled na problematiko zlorabe alkohola

V nadaljevanju smo mlade povprašali o mnenjih glede vzrokov pitja alkoholnih pijač, o njihovi percepciji pozitivnih in negativnih posledic pitja alkohola. Mladih torej nismo povpraševali zgolj o neposrednih izkušnjah, temveč tudi o stališčih ter pogledu na problematiko.

- preživljanje prostega časa

Naslednji sklop je bil posvečen preživljanju prostega časa mladih, saj so raziskave (KATERE) pokazale na obstoj korelacije med kvaliteto preživljanja prostega časa mladih in pa rabo alkohola med mladimi.

- splošna in demografska vprašanja

V zadnjem sklopu smo zbrali demografske značilnosti anketirane populacije

Potek vzorčenja:

Osnovne šole:

Vzorčni okvir je seznam osmih razredov OŠ (šol.l. 2007/2008). Iz tega seznama izločimo oddelke (šole) z manj kot 11 učenci. Na prvi stopnji sistematično izbiramo OŠ. Na drugi stopnji pa znotraj vsake izbrane šole naključno izberemo po en oddelek.

Srednje šole:

Vzorčni okvir je seznam tretjih letnikov SŠ (šol.l. 2007/2008) v RS. Iz tega seznama izločimo oddelke z manj kot 11 učenci. Seznam sortiramo po programih (gimnazije, nižje poklicno in srednje izobraževanje, srednje strokovno in drugo tehniško izobraževanje) in regijah in nato na prvi stopnji sistematično izbiramo srednje šole in program, na drugi stopnji pa še oddelek znotraj posamezne šole (z izbranim programom).

Korak izračunamo po formuli:

$st = \text{dij_sk} / \text{odd_sk}$; dij_sk je stevilo vseh dijakov, odd_sk je stevilo vseh oddelkov
 $\text{korak} = \text{round}(800 / st)$

Po prejetju preliminarnih podatkov ankete smo v aprilu 2007 izvedli tudi dve fokusni skupini, eno med osnovnošolci in osnovnošolkami ter eno med srednješolci in srednješolkami, da bi pridobili dodatna, nekoliko bolj poglobljena mnenja in stališča v zvezi z rabo alkohola med mladimi.

2.1 Demografski podatki in splošna vprašanja

V nadaljevanju so predstavljeni osnovni demografski podatki, torej informacije o spolu, starosti, šoli, uspehu v zadnjem šolskem letu, izobrazbi staršev in podobno. Podatki so predstavljeni ločeno za osnovne in srednje šole.

Tabela 3: spol

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Moški	337	47,5	391	61,7
Ženske	370	52,1	239	37,7
Brez odgovora	3	,4	4	,6
Skupaj	710	100,0	634	100,0

V osnovnih šolah je na anketo odgovarjalo 47,5 % fantov in 52,1 % deklet, v srednjih pa 61,7 % fantov in pa 37,7 % deklet.

Tabela 4: leto rojstva

Osnovne šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI
1991	1	,1
1992	1	,1
1993	18	2,5
1994	643	90,6
1995	27	3,8
Skupaj	710	100,0

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI
1985	1	,2
1986	1	,2
1987	4	,6
1988	29	4,6
1989	85	13,4
1990	443	69,9
1991	52	8,2
1992	6	,9
Skupaj	634	100,0

Velika večina odgovarjajočih v osnovnih šolah je bila rojenih leta 1994 (torej starih okoli 13 let), nekaj je mlajših (3,8 %), nekaj pa starejših (2,7 %).

Med srednješolci in srednješolkami je raznolikost glede na starost nekoliko večja. Največ je bilo rojenih leta 1990 (17 let), mlajših je 9,1 %, starejših pa 19 %.

Tabela 5: Najvišja dosežena izobrazba očeta

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Osnovna šola ali manj	43	6,1	75	11,8
Poklicna šola	148	20,8	179	28,2
Srednja šola	266	37,5	215	33,9
Višja, visoka, univerzitetna ali več (magisterij, doktorat)	204	28,7	144	22,7
Brez odgovora	49	6,9	21	3,3
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med osnovnošolci in osnovnošolkami ima večina očetov zaključeno srednjo šolo (37,5 %), približno enako je tudi pri srednješolcih in srednješolkah (33,9 %).

Tabela 6: Najvišja dosežena izobrazba matere

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Osnovna šola ali manj	49	6,9	76	12,0
Poklicna šola	136	19,2	131	20,7
Srednja šola	240	33,8	229	36,1
Višja, visoka, univerzitetna ali več (magisterij, doktorat)	251	35,4	182	28,7
Brez odgovora	34	4,8	16	2,5
Skupaj	710	100,0	634	100,0

V osnovnih šolah so najpogosteje odgovorili, da ima mati zaključeno višješolsko, visokošolsko, univerzitetno izobrazbo ali več (35,4 %), v srednjih šolah pa ima večina mater zaključeno srednjo šolo (36,1 %).

Tabela 7: Ali bi svojo družino uvrstil med...

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nižji sloj (revne)	12	1,7	23	3,6
Srednji sloj (niti revne niti bogate)	606	85,4	544	85,8
Višji sloj (bogate)	66	9,3	48	7,6
Brez odgovora	26	3,7	19	3,0
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Velika večina anketiranih je svojo družino uvrstila v srednji sloj, le 1,7 % učencev/učenk in pa 3,6 % dijakov/dijakinj se je uvrstila med nižji sloj (revne).

Tabela 8: Tvoj uspeh v šoli v lanskem šolskem letu

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nezadosten	7	1,0	8	1,3
Zadosten	21	3,0	127	20,0
Dober	130	18,3	269	42,4
Prav dober	249	35,1	153	24,1
Odličen	290	40,8	64	10,1
Brez odgovora	13	1,8	13	2,1
Skupaj	710	100,0	634	100,0

V osnovnih šolah je bilo največ prav dobrih (35,1 %) in odličnih (40,8 %), v srednjih šolah pa dobrih (42,4%) in prav dobrih (24,1 %).

2.2 Rezultati raziskave

V nadaljevanju so predstavljeni rezultati raziskave o pitju alkohola med osnovnošolci in srednješolci po posameznih vprašanjih. Ker so bile opravljene analize tudi povezav s posameznimi demografskimi dejavniki (spol, uspeh v šoli, vrsta šole idr.), je v primeru statistično značilne povezanosti med dejavniki, ob posamezni tabeli zapisana povezava med njimi.

2.2.1 Prve alkoholne pijače

V prvem sklopu vprašanj nas je zanimalo predvsem kdaj so mladi prvič poskusili alkoholne pijače in katere pijače so to bile. Različne raziskave (WHO 2001, ESPAD) kažejo, da mladi pričenjajo piti alkoholne pijače vse bolj zgodaj, pri čemer nekatere raziskave nakazujejo tudi povezavo med *zgodnjim pitjem alkoholnih pijač* in kasnejšo alkoholno *odvisnostjo* oziroma s poškodbami, ki jih lahko pripišemo alkoholu. Podobno kot drugod se tudi v Sloveniji niža starost pri kateri mladi okusijo alkohol in pa starost pri kateri ga pričnejo uživati intenzivneje in se giblje okoli 13 let. (Kerstin Petrič, Košir 2007)

Mladi se prvega pitja alkohola z leti vse težje spomnijo, prav tako pa se spremeni tudi njihova definicija pitja (zelo mladi kot pitje pojmujejo že nekaj požirkov alkohola). Z leti število »pivcev« preseže število »ne-pivcev« in tudi v pričujoči raziskavi se kaže precejšnja razlika med osnovnošolci/osnovnošolkami in srednješolci/srednješolkami. Med osnovnošolci jih 64,2 % še ni bilo pijanih, 16,5 % pa jih nikoli ni poskusilo nobene alkoholne pijače, med srednješolci pa je takih, ki še niso bili pijani le še 12,5 % in takih, ki še niso poskusili alkoholnih pijač 4,4 %. O skokovitem porastu pitja alkoholnih pijač skozi različna starostna obdobja (najstniška leta) pričajo tudi podatki raziskave HBSC, v kateri so po pitju alkohola primerjali slovenske 11, 13 in 15-letnike. Med 11 letniki je tako manj od 3 % takih, ki pijejo vsaj enkrat tedensko, med 13-letniki jih je nekoliko manj kot desetina, med 15-letniki pa jih je že nekoliko več od 28 %. (Jeriček idr., 2007).

Tabela 9: Katera je bila prva alkoholna pijača, ki si jo kadarkoli poskusil/a?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Pivo (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami, npr. radler, diesel)	382	53,8	274	43,2
Vino (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami, npr. miš maš, bambus)	168	23,7	250	39,4
Žgane pijače (npr. viski, vodka, žganje)	35	4,9	70	11,0
Drugo	8	1,1	1	,2
Brez odgovora	1	0,1	11	1,7
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Za mlade je bila najpogosteje prva alkoholna pijača, ki so jo kadarkoli poskusili pivo. Tako je namreč odgovorila dobra polovica osnovnošolcev (53,8 %) in 43,2 % srednješolcev. Odgovori "drugo" so predvsem odgovori tistih, ki so hkrati navajali več pijač (npr. vino, pivo ali pivo, vodka, šnops..), trije pa so navedli Bacardi breezer. Med osnovnošolci je v primerjavi s srednješolci več takih, ki nikoli niso poskusili alkoholnih pijač, sicer pa je več srednješolcev kot osnovnošolcev prvič poskusilo vino ali žgane pijače.

V nadaljevanju so bili mladi povprašani o priložnosti ob kateri so prvič poskusili alkoholno pijačo. Mladi običajno alkohol prvič poskusijo doma, v krogu družine - na zabavah ali drugih posebnih priložnostih, pa tudi ob delu, ki je povezano s pridelavo alkohola.

Pri odprtem vprašanju o priložnosti ob kateri priložnosti so prvič poskusili alkoholno pijačo, so **osnovnošolci** navajali, da je bilo to najpogosteje **doma**. Najpogosteje so odgovorili, da so alkohol prvič poskusili na katerem od *praznovanj v krogu družine* in običajno jim ga je ponudil kdo od sorodnikov – mama, oče, bratje in sestre, strici, stari starši (rojstni dnevi, Božič in novo leto, družinska praznovanja, poroke, birme), npr.: "ko je bila moja mami stara 38 let", "na kakšnem rojstnem dnevu ali poroki", "na atijevem rojstnem dnevu in na veselici", "ko smo kaj praznovali", "na rojstnem dnevu stare mame". Pogosto so alkohol poskusili doma, v *prisotnosti staršev*: npr. "doma – samo za probat – ob kosilu – en požirek", "doma mi je ati dal za poskusit", "doma s starši", "ko mi je mama prvič dovolila poskusiti". Nekaj odgovorov je bilo vezanih na delo, včasih na pridelavo alkohola npr. "ob trgatvi", "ko smo kuhali žganje", včasih pa na druge dejavnosti: npr. "na kolinah". Včasih so odgovorili zgolj, da je bilo to doma, pogosto so izbrali tudi odgovor "*na morju*" oz. "*na počitnicah*", ki se pri osnovnošolcih najpogosteje odvijajo še v krogu družine. Nekaj osnovnošolcev pa je alkohol prvič poskusilo doma, ko staršev ni bilo, včasih pa so navedli, da so alkohol prvič poskusili v gostilni, v družbi staršev. Nekaj jih je navedlo tudi, da so alkohol prvič poskusili **na zabavi oz. veselici** ("*na gasilski veselici*", "*soboški dnevi*") ali pa v **družbi prijateljev**: "po pouku, s prijateljicami", "pri prijateljici na zabavi". Manjši del osnovnošolcev je odgovoril, da so alkohol poskusili prvič kar tako, iz radovednosti ali da so ga sami vzeli

Srednješolci so navajali podobne odgovore kot osnovnošolci in so prav tako najpogosteje poskusili alkohol kar **doma**, ponovno najpogosteje v okviru *praznovanj*: "doma – bratova fantovščina", "doma na mamini rojstnodnevni zabavi", "doma za božič". Ponovno je precejšen del odgovoril, da so alkohol poskusili doma, v prisotnosti staršev, npr. ob kosilu, del pa, da so alkohol prvič poskusili ob delu ("ko smo sadili trte", "ko

je oče kletaril, v času trgatve”). Pogosti odgovori so bili tudi *na zabavi* (prijateljevi, lastni), *v lokalu oz. gostilni* (kar je odgovorilo precej manj osnovnošolcev), *na morju* (s prijatelji), pa tudi po koncu osnovne šole.

Tabela 10: kdo ti je ponudil alkohol, ko si ga prvič poskusil?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Neka oseba	346	48,7	240	37,9
Nihče mi ga ni ponudil, sam sem ga vzel	235	33,1	364	57,4
Brez odgovora	13	1,8	2	,3
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Osnovnošolci so najpogosteje (48,7 %) odgovorili, da jim je ob prvem zaužitju alkohola, le – tega ponudila neka oseba, srednješolci pa da jim ga ni nihče ponudil, temveč, da so ga vzeli sami (57,4 %).

Tiste, ki so odgovorili, da jim je alkohol ponudila *neka oseba* (slaba polovica osnovnošolcev in osnovnošolk ter dobra tretjina srednješolcev in srednješolk), smo povprašali kdo je to bil. Odgovori so zbrani v spodnji tabeli:

Tabela 11: Kdo ti je prvič ponudil alkohol?

	Osnovne šole	Srednje šole
	FREKVENCE	FREKVENCE
Oče	106	38
Oče in mama oz. starši	51	41
Prijatelj/ica	42	78
Mama	20	5
Stric	17	7
Dedek	11	12
Brat	10	3
Sosed/a	6	1

Teta	6	
Sestrična	5	1
Sestra	4	
Starejša generacija, starejša oseba	4	3
Bratranec	4	1
Ime (Janez, Jure, Klemen...)	3	1
Babica	2	2
Babica in dedek (stari starši)	2	2
Družinski prijatelj	2	
Gostilničar, Natakár	2	10
Sorodniki	2	8
Sošolec/ka	2	4
Oče, mama, teta, stric	1	
Oče, mama, babica, dedek	1	
Brat in bratranec	1	
Brat in starši	1	
Odrasli	1	
Prodajalka	1	
Varuška	1	
Znanci	1	1
Slavljenec/ka		5

Osnovnošolcem in osnovnošolkam je alkohol najpogosteje ponudil **oče**, sledijo **starši**, **prijatelji/ce** in **mama**; srednješolcem in srednješolcem pa so ga najpogosteje ponudili **prijatelji**, nato **starši** in **oče**. Mladi alkohol torej pogosto poskušajo prvič v krogu družine oziroma prijateljev, kar kot omenjeno, v družbi, kjer je alkohol razmeroma sprejeta in široko razširjena dobrina, ni nepričakovano.

Študije kažejo tudi, da mladi pogosto pričenjajo piti alkohol zaradi »pritiska« vrstnikov ali pa iz radovednosti, na pogostejše (torej bolj problematično) pitje alkohola pa vpliva vrsta dejavnikov, poleg uživanja v okusu in posledicah, ki jih prinaša alkohol še vrsta socialnih, kulturnih, ekonomskih in psiholoških dejavnikov (Plant in Plant, 2001).

V nadaljevanju nas je zanimala **starost** pri kateri so mladostniki prvič poskusili pivo, vino in pa žgane pijače. Pričakovano je bilo, da bodo vino in pivo poskusili nekoliko prej kakor žgane pijače.

Tabela 12: Koliko si bil/a star/a, ko si prvič poskusil/a pivo (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil piva	158	22,3	38	6
9 ali manj	153	21,5	99	15,6
10-11	202	28,4	116	18,2
12-13	126	17,7	130	20,5
14-15	0	0	157	24,7
16 ali več	0	0	32	5,0
Brez odgovora	71	10	62	9,8
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med učenci in učenkami jih je veliko, ki so dejali, da so pivo prvič poskusili, ko so bili stari 9 ali manj (22,3 %). Med temi je precejšen delež takih, ki so alkohol dejansko zgolj »poskusili«, niso ga pa pili, saj so bile navedene tudi predšolske starosti. Najpogosteje so ga poskusili v starosti 10 oz. 11 let (28,4 %), sledi pa 12 oz. 13 let. Med srednješolci in srednješolkami je 15,6 % takih, ki so dejali, da so prvič poskusili pivo pri starosti 9 ali manj, največ pa jih je alkohol poskusilo pri starosti 14-15 (24,7 %), torej konec osnovne šole oziroma v prvih letnikih srednje šole.

Primerjava glede na *spol* pokaže, da osnovnošolci poskusijo pivo nekoliko prej kot osnovnošolke, v srednjih šolah pa glede na spol ni razlik.

Tabela 13: Koliko si bil/a star/a, ko si prvič poskusil/a vino (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil vina	186	26,2	43	6,8
9 ali manj	12	18,1	95	15
10-11	151	21,26	95	15
12-13	126	17,7	129	20,3
14-15	1	0,1	160	25,2
16 ali več			34	5,4
Brez odgovora	117	16,5	78	12,3
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Podobno kakor za pivo, tudi za vino velja, da so ga tisti osnovnošolci, ki so ga že poskusili, poskusili v starosti 10-11 let, oziroma prej. V starosti 12-13 let ga je poskusilo 17,7 % osnovnošolcev. Četrtnina srednješolcev, 25,2 % je prvič poskusila vino v starosti 14-15 let, 20,3 % pa v starosti 12-13 let. Med fanti in dekleti ni velikih razlik v starosti, ko so prvič poskusili alkohol.

Tabela 14: Koliko si bil/a star/a, ko si prvič poskusil/a žgane pijače (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a žganih pijač	331	46,6	56	8,8
9 ali manj	29	4,1	30	4,7
10-11	90	12,7	47	7,4
12-13	96	13,5	86	13,5
14-15	1	0,1	224	35,1
16 ali več	0	0,0	104	16,3
Brez odgovora	163	23	92	14,4
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Žgane pijače mladi v povprečju poskusijo redkeje in kasneje kot vino in pivo, največ osnovnošolcev pri starosti 12-13 let (13,5 %), največ srednješolcev pa v starosti 14 in 15 (35,1 %), precej pa jih ni odgovorilo na vprašanje. Primerjava glede na *spol* pokaže, da fantje poskusijo žgane pijače nekoliko prej kot dekleta.

Ključne ugotovitve

Po podatkih naše raziskavi mladi alkohol poskusijo zelo *zgodaj*, pojavljali so se celo odgovori, da mladi alkohol poizkušajo v predšolski dobi, saj jim ga ponudijo starši, kar zagotovo priča o široki sprejetosti alkohola v slovenski družbi, ki po nekaterih razvrstitvah sodi med t.i. »moke družbe«. Prve vtise o alkoholu dobivajo otroci preko opazovanja staršev in drugih odraslih s katerimi prihajajo v stik, že v obdobju socializacije (Plant and Plant, 2001), torej bi se bilo pri načrtovanju sprememb povezanih s pitjem alkohola pomembno usmeriti na spremembe tovrstnih vzorcev. Mladi v Sloveniji tako najpogosteje prvo alkoholno pijačo popijejo *doma*, ob različnih praznovanjih pogosto jo starši mladostniku/ci tudi ponudijo. Prva pijača s katero se mladi v Sloveniji najpogosteje soočajo je *pivo*, podobno kakor številni evropski sovrstniki, zaradi precejšnje razširjenosti in pa dostopnosti le-tega, v približno enaki starosti prvič okusijo tudi *vino*, nazadnje pa okušajo žgane pijače.

2.2.2 Frekvenca pitja alkoholnih pijač

Sodobni mladostniki v primerjavi z vrstniki pred desetletji pijejo več in pogosteje. Osnovnošolci in osnovnošolke v primerjavi z dijaki in dijakinjami pijejo manj in sprva predvsem na družinskih zabavah in praznovanjih. Tudi v pogovorih v okviru fokusnih skupin med mladimi se je izkazalo, da zlasti prve alkoholne pijače poskusijo v krogu družine, kasneje pa predvsem s prijatelji in za zabavo.

Čeravno se starostna meja poskušanja alkohola nekoliko še nekoliko nižja, naj navedemo kako Newburn in Shiner (2001) opisujeta spreminjanje pri pitju alkohola v Veliki Britaniji skozi starostna obdobja mladostnikov:

12-13 - letniki pričnejo eksperimentirati z alkoholom, prvič ga običajno izkusijo v družinskem okolju

14 – 15 – letniki pijejo izven družinskega okolja, se skrivajo pred starši in preizkušajo meje pri pitju

16 – 17-letniki prehajajo od eksperimentiranja k bolj odgovornemu pitju alkohola

Zanimalo nas je tudi katere so trenutno najbolj priljubljene pijače med mladimi. Na odprto vprašanje: "Naštej tri znamke alkoholnih pijač, ki so trenutno najbolj popularne med tvojimi vrstniki", smo najpogosteje dobili naslednje odgovore:

Osnovnošolci:

1. Bandidos
2. Laško
3. Union

Srednješolci:

1. Bandidos
2. Laško
3. Jegermaister

Bandidos, ki je tako pri osnovnošolcih in srednješolcih najbolj popularna alkoholna pijača uvrščamo v t.i. alkopop (trendovske alkoholne pijače, namenjene mladim) pijače za katere je Svetovna zdravstvena organizacija že leta 2001 ugotovila, da z izgledom, recepti in podobno naslavlja prav mlade in da so poleg cenovno dostopnih in relativno razširjenih alkoholnih pijač (kot je npr. pivo) med mladimi zelo razširjene (Jernigan, 2001).

Tabela 15: Kolikokrat si v zadnjem mesecu pil pivo (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	344	48,5	190	30,0
1-2 krat	177	24,9	173	27,3
3-5 krat	45	6,3	125	19,7
6-9 krat	13	1,8	47	7,4
10-19 krat	9	1,3	31	4,9
20 in večkrat	6	,8	40	6,3
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med mladimi je 35,2 % osnovnošolcev in skoraj dvakrat več srednješolcev, 65,2 %, ki so v zadnjem mesecu pili pivo. Največji delež je pivo pil do 5 krat; 10 in večkrat pa je v zadnjem mesecu pivo pilo 2,1 % osnovnošolcev in pa 11,2 % srednješolcev. Pri tem se izkaže, da so fantje tako v osnovnih kot v srednjih šolah pogostejši pivci piva. Pogostost pitja piva v zadnjem mesecu narašča z nižanjem uspeha v osnovni šoli. Tako je v zadnjem mesecu vsaj enkrat pilo pivo 56,4 % osnovnošolcev in osnovnošolk z uspehom, ki

je dober ali slabšim, 41,6 % učencev in učenk s prav dobrim uspehom in le 32,9 % učenk in učencev z odličnim uspehom. Podobno je v srednji šoli, kjer je v zadnjem mesecu pivo pilo 78,1 % tistih z nezadostnim in zadostnim uspehom, 68,3 % z dobrim uspehom in 62,8 % s prav dobrim ali odličnim uspehom.

Tabela 16: Kolikokrat si v zadnjem mesecu pil vino (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	417	58,7	241	38,0
1-2 krat	131	18,5	180	28,4
3-5 krat	34	4,8	91	14,4
6-9 krat	8	1,1	47	7,4
10-19 krat	2	,3	25	3,9
20 in večkrat	2	,3	22	3,5
Skupaj	710	100,0	634	100,0

V primerjavi s pivom je delež tistih, ki so v zadnjem mesecu pili vino nekoliko (le malo) manjši. Do 5 krat je v zadnjem mesecu pilo vino 23,3 % osnovnošolcev in pa 42,8 % srednješolcev, nad 10 krat pa le 0,6 % osnovnošolcev in 7,4 % srednješolcev. V srednjih šolah so fantje v povprečju nekoliko pogosteje pili vino kot dekleta.

Tabela 17: Kolikokrat si v zadnjem mesecu pil žgane pijače (tudi mešane z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	508	71,5	232	36,6
1-2 krat	58	8,2	180	28,4
3-5 krat	16	2,3	110	17,4
6-9 krat	6	,8	36	5,7
10-19 krat	3	,4	25	3,9
20 in večkrat	3	,4	23	3,6
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Mladi še nekoliko redkeje kot vino in pivo pijejo žgane pijače, predvsem delež osnovnošolcev je precej nižji. V zadnjem mesecu je tako pilo žgane pijače 12,1 % osnovnošolcev in pa 59 % srednješolcev. Do 5 krat je v zadnjem mesecu pilo žgane pijače 10,5 % osnovnošolcev in 45,8 % srednješolcev, nad 10 krat pa 0,8 % osnovnošolcev in 7,5 % srednješolcev. Srednješolci so žgane pijače v zadnjem letu pili nekoliko pogosteje kot srednješolke, med tem, ko pri osnovnih šolah ni razlik v pitju med spoloma. Pogosteje kot ostali, čeprav vseeno ne zelo pogosto (19,5 %), so žgane pijače pili osnovnošolci in osnovnošolke z nezadostnim, zadostnim ali dobrim uspehom.

Tabela 18: Kolikokrat si v zadnjem letu pil pivo (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	161	22,7	82	12,9
1-2 krat	165	23,2	56	8,8
3-5 krat	106	14,9	60	9,5
6-9 krat	65	9,2	61	9,6
10-19 krat	43	6,1	80	12,6
20-29 krat	27	3,8	69	10,9
30-39 krat	10	1,4	36	5,7
40 krat in več	17	2,4	162	25,6
Skupaj	710	100,0	634	100,0

V zadnjem letu je pilo pivo 61 % osnovnošolcev in 82,7 % srednješolcev. Največ osnovnošolcev je pivo pilo do 5 krat v enem letu, največ srednješolcev pa nad 20 krat (42,2 %). Med srednješolci so fantje v primerjavi z dekleti v zadnjem letu pogosteje pili, med osnovnošolci pa ni razlik med spoloma. Glede na uspeh v šoli pri osnovnošolcih ni razlik, med srednješolci pa z naraščanjem uspeha upada pogostost pitja piva v enem letu, zlasti za tiste, ki so dejali, da pivo pijejo nad 30 krat v letu.

Tabela 19: Kolikokrat si v zadnjem letu pil vino (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	239	33,7	113	17,8
1-2 krat	189	26,6	84	13,2
3-5 krat	82	11,5	75	11,8
6-9 krat	40	5,6	62	9,8
10-19 krat	15	2,1	71	11,2
20-29 krat	14	2,0	65	10,3
30-39 krat	6	,8	29	4,6
40 krat in več	9	1,3	107	16,9
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med osnovnošolci je 50,0 % takih, ki so v zadnjem letu pili vino, med srednješolci pa 78,2 %. Do 5 krat je vino pilo 38,1 % osnovnošolcev in 25 % srednješolcev, nad 20 krat pa zgolj 4,1 % osnovnošolcev (nad 40 krat zgolj 1,4 %) in pa kar 31,8 % srednješolcev (nad 40 krat kar 16,9 %). V zadnjem letu so srednješolci nekoliko pogosteje pili vino v primerjavi s srednješolkami, pri osnovnošolcih pa ni razlik med fanti in dekleti. Glede na uspeh v šoli pri osnovnošolcih ni razlik, med srednješolci pa z naraščanjem uspeha upada pogostost pitja piva v enem letu, zlasti za tiste, ki so dejali, da pijejo vino pogosteje od 30 krat v letu.

Tabela 20: Kolikokrat si v zadnjem letu pil žgane pijače (tudi mešane z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	401	56,5	112	17,7
1-2 krat	108	15,2	75	11,8
3-5 krat	45	6,3	56	8,8
6-9 krat	20	2,8	79	12,5
10-19 krat	8	1,1	88	13,9
20-29 krat	2	,3	67	10,6
30-39 krat	4	,6	42	6,6
40 krat in več	6	,8	87	13,7
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Žgane pijače je v zadnjem letu v primerjavi s pivom in vinom pilo precej manj osnovnošolcev. Osnovnošolci so ga najpogosteje pili do 5 krat, srednješolci pa nad 20 krat. Pri pitju žganih pijač v zadnjem letu ni razlik med spoloma.

Tabela 21: Kolikokrat si pil pivo v tvojem dosedanem življenju (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	76	10,7	38	6,0
1-2 krat	114	16,1	33	5,2
3-5 krat	111	15,6	34	5,4
6-9 krat	90	12,7	56	8,8
10-19 krat	61	8,6	48	7,6
20-29 krat	40	5,6	51	8,0
30-39 krat	33	4,6	55	8,7
40 krat in več	53	7,5	282	44,5
Brez odgovora	16	2,3	9	1,4
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Pri vprašanjih, ki se nanašajo na pitje alkohola se pričakovano kažejo velike razlike med osnovnošolci in srednješolci. Med osnovnošolci je 70,7 % takih, ki so v dosedanem življenju že pili pivo, med srednješolci pa 88,2 %. Največ osnovnošolcev ga je pilo do 5 krat, največ srednješolcev pa nad 20 krat. Fantje so v primerjavi z dekleti v njihovem dosedanem življenju pogosteje pili pivo tako v osnovnih kot srednjih šolah.

Tabela 22: Kolikokrat si pil vino v tvojem dosedanem življenju (tudi mešano z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	148	20,8	58	9,1
1-2 krat	135	19,0	39	6,2
3-5 krat	107	15,1	41	6,5
6-9 krat	62	8,7	46	7,3
10-19 krat	57	8,2	69	10,9
20-29 krat	24	3,4	66	10,4
30-39 krat	21	3,0	36	5,7
40 krat in več	30	4,2	234	36,9
Brez odgovora	9	1,3	17	2,7
Skupaj	710	100,0	634	100,0

V njihovem dosedanem življenju je vino pilo 61,6 % osnovnošolcev in pa 83,5 % srednješolcev. Največ srednješolcev je vino pilo do 5 krat (34,1 %), srednješolcev pa nad 40 krat (36,9 %). Med 6 in 20 krat je vino pilo 16,9 % osnovnošolcev in pa 18,2 % srednješolcev, nad 20 krat pa 10,6 % osnovnošolcev in kar 53 % srednješolcev. Fantje v osnovnih in srednjih šolah so v njihovem dosedanem življenju pogosteje pili vino kot dekleta. Primerjava glede na uspeh pokaže, da so srednješolci in srednješolke s prav dobrim in odličnim uspehom najmanj pogosto dejali, da so v svojem dosedanem življenju več kot 30 krat pili pivo.

Tabela 23: Kolikokrat si pil žgane pijače v tvojem dosedanjem življenju (tudi mešane z brezalkoholnimi pijačami)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	346	48,7	79	12,5
1-2 krat	87	12,3	35	5,5
3-5 krat	50	7,0	53	8,4
6-9 krat	39	5,5	33	5,2
10-19 krat	25	3,5	64	10,1
20-29 krat	6	,8	70	11,0
30-39 krat	10	1,4	45	7,1
40 krat in več	17	2,4	216	34,1
Brez odgovora	13	2,0	11	1,7
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Do večjih razlik med osnovnošolci in srednješolci prihaja pri pitju žganih pijač, saj je le-te je pilo zgolj 33 % osnovnošolcev in pa kar 81,4 % srednješolcev. Do 5 krat v življenju je žgane pijače pilo 19,3 % osnovnošolcev in 18 % srednješolcev, nad 20 krat pa 4,6 % osnovnošolcev in kar 52,2 % srednješolcev. Pri pitju žganih pijač ni razlik med spoloma in so jih torej enako pogosto pili fantje in dekleta.

V naslednjih dveh vprašanjih smo mlade povprašali o pogostosti opijanja in pogostosti uporabe dveh substanc (alkohol in npr. marihuana), t.i.mešanja snovi, saj tudi navedeno sodi med tvegano rabo alkoholnih pijač.

Tabela 24: Kolikokrat si že bil/a pijan/a?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	456	64,2	79	12,5
1-2 krat	97	13,7	104	16,4
3-5 krat	20	2,8	80	12,6
6-9 krat	8	1,1	66	10,4
10-19 krat	6	0,8	74	11,7
20 in večkrat	5	0,7	197	31,1
Brez odgovora	1	0,1	6	,9
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med osnovnošolci jih 64,2 % še ni bilo pijanih, 16,5 % pa jih nikoli ni poskusilo nobene alkoholne pijače, med srednješolci pa je takih, ki še niso bili pijani le 12,5 % in takih, ki še niso poskusili alkoholnih pijač 4,4 %. Največ osnovnošolcev, ki so že bili pijani, je odgovorilo, da je bilo to 1-2 krat (13,7 %), med srednješolci pa jih je bilo največ v skupini, ki je odgovorila, da je bila pijana 20 in večkrat (31,1 %). Fantje so bili pogosteje pijani kot dekleta. Tako v osnovnih kot srednjih šolah z uspehom upada pogostost opijanja.

Tabela 25: Koliko si bil/a star/a, ko si bil/a prvič pijan/a?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a alkoholnih pijač	116	16,3	28	4,4
Nikoli še nisem bil/a pijan/a	456	64,2	80	12,6
9 ali manj	12	1,7	21	3,3
10-11	45	6,3	27	4,3
12-13	76	10,7	87	13,7
14-15	0	0,0	259	40,9
16 ali več	0	0,0	120	18,9
Brez odgovora	3	0,4	12	1,9
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina osnovnošolcev še ni bila pijanih (80,5 % vključno s tistimi, ki še nikoli niso pili alkohola), medtem, ko je večina srednješolcev pijanost že občutila (83 %). Največ srednješolcev (40,9 %) je bilo pijanih v starosti med 14 in 15, med osnovnošolci pa jih je največji delež, ki pa je še zmeraj majhen (10,7 %) v starosti med 12 in 13 let, pri čemer so vselej fantje nekoliko prej izkusili pijanost kot dekleta.

Tabela 26: Kako pogosto uporabljaš skupaj alkohol in tobak, cigarete?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	541	76,2	323	50,9
Občasno	34	4,8	116	18,3
Pogosto	4	,6	35	5,5
Vedno	1	,1	117	18,5
Brez odgovora	14	2,0	15	2,4
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina osnovnošolcev in približno polovica srednješolcev nikoli ne uporablja alkohola ter tobaka in cigaret, skupaj ju uporablja le 5,5 % osnovnošolcev in pa 42,3 % srednješolcev, pri tem pa ni razlik med spoloma. Nižji uspeh ko imajo srednješolci in srednješolke, pogosteje uporabljajo skupaj alkohol in tobak, cigarete.

Tabela 27: Kako pogosto uporabljaš skupaj alkohol in zdravila?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	523	73,7	494	77,9
Občasno	35	4,9	44	6,9
Pogosto	5	,7	6	,9
Vedno	5	,7	4	,6
Brez odgovora	26	3,7	58	9,1
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Ne osnovnošolci in ne srednješolci običajno ne uporabljajo skupaj alkohola in zdravil. Skupaj ju uporablja le 6,1 % osnovnošolcev in pa 8,6 % srednješolcev, najpogosteje občasno (4,9 % osnovnošolcev in 6,9 % srednješolcev), pri čemer ni razlik med spoloma.

Tabela 28: Kako pogosto uporabljaš skupaj alkohol in marihuano?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	561	79	452	71,3
Občasno	4	,6	76	12,0
Pogosto	1	,1	21	3,3
Vedno	1	,1	16	2,5
Brez odgovora	27	3,8	41	6,5
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med osnovnošolci skoraj ni takih, ki bi skupaj uporabljali alkohol in marihuano (le 0,9 %), med srednješolci pa je delež večji -17,8 %. Večina srednješolcev, ki uporablja skupaj marihuano in alkohol, ju uporablja občasno (12 %), sledi odgovor pogosto (3,3 %) in pa vedno (2,5 %). Med srednješolci ju fantje pogosteje uporabljajo skupaj kot dekleta, med osnovnošolci pa ni razlik po spolu. Srednješolci z nižjim uspehom pogosteje skupaj uporabljajo alkohol in marihuano kakor tisti s prav dobrim in odličnim uspehom.

Tabela 29: Kako pogosto uporabljaš skupaj alkohol in ostale droge?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	564	79,4	522	82,3
Občasno	1	,1	24	3,8
Pogosto	1	,1	1	,2
Vedno	0	0	3	,5
Brez odgovora	28	3,9	56	8,8
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med mladimi iz osnovne šole je delež tistih, ki uporabljajo skupaj alkohol in ostale droge izjemno majhen (0,4 %), med mladimi iz srednje šole pa je le nekoliko višji (4,5 %), pri tem ni razlik med spoloma. Na

vprašanje 3,9 % osnovnošolcev in pa 8,8 % srednješolcev ni odgovorilo. Srednješolci in srednješolke s prav dobrim in odličnim uspehom redkeje uporabljajo alkohol z ostalimi drogami kakor srednješolci z nižjim uspehom.

Ključne ugotovitve

Frekvenca pitja alkoholnih pijač je zlasti v zadnjih letih po podatkih mednarodnih raziskav (HBSC, ESPAD) vse bolj zaskrbljujoča, predvsem pa so v porastu t.i. tvegane oblike pitja, kot je npr. načrtno opijanje, pri čemer jih mladi običajno ne zaznavajo kot tvegane oblike pitja.

V pričujoči raziskavi se kaže očitna razlika v frekvenci pitja alkoholnih pijač med srednješolci in srednješolkami, saj pijejo bistveno pogosteje kakor osnovnošolci in osnovnošolke. V dosedanjem življenju je nad 20 krat pilo pivo 17,7 % osnovnošolcev in osnovnošolk in 61,2 % srednješolcev in srednješolk; vino je pilo nad 20 krat v življenju 10,6 % osnovnošolcev in osnovnošolk in 53 % srednješolcev in srednješolk, žgane pijače pa 4,6 % osnovnošolcev in osnovnošolk ter 52,2 % srednješolcev in srednješolk.

V osnovnih šolah je bilo pijanih 35,8 % mladostnikov, v srednjih pa kar 87 %, pri čemer se fantje pogosteje opijajo kakor dekleta. Starost pri kateri se prvič opijejo sega v pozna osnovnošolska oziroma zgodnja srednješolska leta (med 13 in 15 let).

Alkohol mladi redko mešajo z drugimi substancami, pogosteje to počno srednješolci v primerjavi z osnovnošolci, najpogosteje pa je to tobak (5,5 % osnovnošolci in 42,3 % srednješolci) oziroma marihuana (0,9 % osnovnošolci in 17,8 % srednješolci).

Šolski uspeh se pojavlja kot pomemben dejavnik pri frekvenci pitja alkoholnih pijač in opijanja, saj tisti z nižjim uspehom pogosto pijejo pogosteje v primerjavi s tistimi z najboljšim uspehom. Dekleta običajno pijejo in se opijajo manj v primerjavi s sovrstniki.

Plant in Plant (2001) navajata, da je tovrstno pitje med mladimi pogosto zgolj del sicer bolj živahnega in »tvegane« načina življenja (ukvarjanje z adrenalinskimi športi, vožnja z motorjem itd.)

Med mladimi je poleg piva *najbolj popularna znamka* alkoholnih pijač *Bandidos*. Naj ob tem omenimo, da je tudi v Sloveniji precej problematično medijsko oglašanje alkopop pijač, (kamor se Bandidos uvršča) saj

kljub vsem do sedaj uvedenim zakonskim omejitvam posredno ali neposredno naslavlja prav mlade in povezuje mladost, veselje in zabavo s pitjem teh pijač. Alkopop pijače so tudi sicer v Evropi med najbolj priljubljenimi in razširjenimi, zato se tudi v okviru EU to pričenja oblikovati ukrepe, ki usmerjajo tovrstno oglaševanje.

2.2.3 Ob katerih priložnostih in s kom mladi najpogosteje uživajo alkohol

V nadaljevanju nas je zanimalo s kom in ob katerih priložnostih mladi najpogosteje uživajo alkoholne pijače, saj je vendarle raba alkohola najpogosteje socialna dejavnost, povezana z druženjem, s praznovanji, z zabavo.

Tabela 30: Kako pogosto uživaš alkohol pred, med ali takoj po pouku?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	518	73	380	59,9
Občasno	14	2,0	143	22,6
Pogosto	3	0,4	17	2,7
Vedno	0	0	6	0,9
Brez odgovora	59	8,3	60	9,5
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina osnovnošolcev (73 %) in srednješolcev (59,9) nikoli ne uživa alkoholnih pijač pred, med ali takoj po pouku, vseeno pa se kažejo razlike med enimi in drugimi, tako lahko izpostavimo relativno visok delež (22 %) srednješolcev, ki ob omenjenih terminih občasno uživajo tovrstne pijače. Med slednjimi je več fantov kot deklet.

Tabela 31: Kako pogosto uživaš alkohol na družinskih praznovanjih?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	119	16,8	101	15,9
Občasno	362	51,0	329	51,9
Pogosto	62	8,7	87	13,7
Vedno	29	4,1	46	7,3
Brez odgovora	22	3,1	43	6,8
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Na družinskih praznovanjih vedno oz. pogosto uživa alkoholne pijače 12,8 % osnovnošolcev, medtem ko jih več kot polovica (51 %) to počne občasno, pri čemer ni razlik med fanti in dekleti. Med srednješolci je delež tistih, ki na družinskih praznovanjih vedno oz. pogosto uživajo alkoholne pijače skoraj enkrat višji (21 %), je pa med njimi več deklet kakor fantov. Deleža tistih, ki tega nikoli ne počnejo sta pri obeh skupinah skoraj enaka.

Tabela 32: Kako pogosto uživaš alkohol, ko greš čez teden ven s prijatelji?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	421	59,3	191	30,1
Občasno	88	12,4	232	36,6
Pogosto	19	2,7	90	14,2
Vedno	8	1,1	60	9,5
Brez odgovora	58	8,2	33	5,2
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Več kot polovica (59,3 %) osnovnošolcev nikoli ne uživa alkoholnih pijač, ko gredo med tednom ven s prijatelji, med srednješolci je ta delež opazno nižji in sicer znaša 30,1 %. V nasprotju z relativno nizkim deležem osnovnošolcev (1,1 %) med tednom s prijatelji vedno pije alkoholne pijače kar 9,5 % srednješolcev. Ob tem pa ne gre zanemariti dokaj visokega deleža osnovnošolcev (12,4 %), ki tovrstno dejavnost prakticira občasno, med srednješolci pa je takih kar za trikrat več in sicer 36,6 %. Fantje med tednom s prijatelji pogosteje uživajo alkohol kakor dekleta.

Tabela 33: Kako pogosto uživaš alkohol, ko greš med vikendom ven s prijatelji?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	361	50,8	49	7,7
Občasno	144	20,3	165	26,0
Pogosto	31	4,4	162	25,6
Vedno	16	2,3	216	34,1
Brez odgovora	42	5,9	14	2,2
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Ob koncu tedna s prijatelji nikoli ne uživa alkoholnih pijač polovica (50,8 %) osnovnošolcev, za srednješolce pa velja ravno nasprotno in sicer jih to občasno oz. pogosto počne dobra polovica (51,6 %). Pri tem ob vikendih fantje pogosteje pijejo alkohol kakor dekleta.

Tabela 34: Kako pogosto uživaš alkohol, ko si sam?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	449	63,2	406	64,0
Občasno	83	11,7	133	21,0
Pogosto	6	0,8	18	2,8
Vedno	3	0,4	6	0,9
Brez odgovora	53	7,5	43	6,8
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Iz zgornje tabele je razvidno, da se uživanje alkohola uvršča med bolj socialne dejavnosti, kajti velika večina tako osnovnošolcev (63,2 %), kot tudi srednješolcev (64 %) alkohola ne uživa, ko niso v družbi. Zanimiv pa je tudi podatek, da je med srednješolci kar 21 % takšnih, ki to počnejo občasno (precej več kot osnovnošolcev), pri čemer je takih več fantov kot deklet.

Tabela 35: Kako pogosto uživaš alkohol sam/a?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	459	64,6	399	62,9
Občasno	82	11,5	161	25,4
Pogosto	8	1,1	9	1,4
Vedno	2	0,3	4	,6
Brez odgovora	43	6,1	33	5,2
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med osnovnošolci je 1,4 % takšnih, ki vedno oz. pogosto uživajo alkoholne pijače, ko so sami, medtem, ko med srednješolci to občasno počne relativno velik delež (25,4 %) posameznikov, pri čemer to počnejo pogosteje fantje kot dekleta. Po drugi strani pa pri obeh skupinah delež posameznikov, ki nikoli ne uživajo alkoholnih pijač, ko so sami, presega 60 %. Razlike glede na uspeh osnovnošolcev kažejo, da odličnjaki veliko redkeje sami uživajo alkohol kakor ostali.

Tabela 36: Kako pogosto uživaš alkohol s prijatelji?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	35	5,5
Nikoli	316	44,5	175	27,6
Občasno	185	26,1	207	32,6
Pogosto	42	5,9	177	27,9
Vedno	21	3,0	35	5,5
Nimam	4	0,6	0	0
Brez odgovora	26	3,7	12	1,9
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med osnovnošolci večina (44,5 %) vprašanih nikoli ne uživa alkoholnih pijač s prijatelji, občasno pa jih to počne 26,1 %. Po drugi strani je med srednješolci takšnih, ki tega ne počno precej manj, največji delež jih s prijatelji tovrstno dejavnost prakticira pogosto (32,6 %), sledijo (27,9 %) jim posamezniki za katere je pitje alkoholnih pijač s prijatelji stalna praksa. Fantje pogosteje uživajo alkoholne pijače s prijatelji kakor dekleta, pogostost pitja alkohola s prijatelji pa narašča tudi z nižanjem šolskega uspeha.

Tabela 37: Kako pogosto uživaš alkohol s fantom, punco?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	441	62,1	179	28,2
Občasno	55	7,7	204	32,2
Pogosto	11	1,5	63	9,9
Vedno	5	0,7	29	4,6
Nimam	40	5,6	99	15,6
Brez odgovora	42	5,9	32	5,0
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina (62,1 %) osnovnošolcev ne pije alkoholnih pijač, ko je s partnerjem (Tukaj velja izpostaviti, da najbrž precejšen delež tudi nima partnerja/ke), pri čemer ni razlik med spoloma. Med srednješolci pa je največji delež (32,2 %) takšnih, ki tovrstno dejavnost prakticirajo občasno. Osnovnošolci in osnovnošolke z nižjim učnim uspehom (nezadosten, zadosten, dober) pogosteje uživajo alkohol s fantom ali punco kakor ostali.

Tabela 38: Kako pogosto uživaš alkohol z bratom/sestro?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	444	62,5	298	47,0
Občasno	90	12,7	190	30,0
Pogosto	8	1,1	43	6,8
Vedno	0	0	15	2,4
Nimam	14	2,0	27	4,3
Brez odgovora	38	5,4	33	5,2
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina (62,5 %) osnovnošolcev nikoli ne konzumira alkoholnih pijač z bratom ali sestro, pri tem pa tudi ni razlik med spoloma. Opazen pa je delež (12,7 %) takšnih, ki to počno občasno. Podobno velja tudi za srednješolce izmed katerih 47 % nikoli ne uživa alkoholnih pijač z bratom ali sestro, delež posameznikov, ki to počno občasno pa je relativno visok in sicer 30 %. Med vsemi osnovnošolci jih je 2 % dejalo, da so brez brata oz. sestre, med srednješolci pa je takšnih 4,3 %.

Tabela 39: Kako pogosto uživaš alkohol s starši?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	217	30,6	240	37,9
Občasno	313	44,1	305	48,1
Pogosto	32	4,5	22	3,5
Vedno	4	0,6	4	0,6
Nimam	2	0,3	2	0,3
Brez odgovora	26	3,7	33	5,2
Skupaj	710	100,0	28	4,4

Pri tem vprašanju ni velikih razlik med osnovnošolci in srednješolci, prav tako ne po spolu. Največji delež osnovnošolcev (44,1 %) alkoholne pijače uživa s starši občasno. Sledijo jim tisti, ki tovrstnih pijač nikoli ne uživajo skupaj s starši (30,6 %). Podobno velja tudi za srednješolce in sicer jih s starši večina (48,1 %) občasno uživa alkoholne pijače, nikoli pa 37,9 %. Z naraščanjem uspeha se manjša delež tistih dijakov in dijakinj, ki so dejali, da nikoli ne uživajo alkohola s starši ter večja delež tistih, ki alkohol z njimi uživajo občasno.

Tabela 40: Kako pogosto uživaš alkohol z neznanci?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	524	73,8	371	58,5
Občasno	20	2,8	155	24,4
Pogosto	0	0	37	5,8
Vedno	1	0,1	11	1,7
Brez odgovora	49	6,9	32	5,0
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina (73,8 %) osnovnošolcev nikoli ne uživa alkoholnih pijač z neznanci medtem, ko je delež takšnih med srednješolci nekoliko nižji (58,5 %) vendar kljub temu nad polovico. Med srednješolci je skoraj četrtina (24,4 %) posameznikov, ki z neznanci občasno konzumira alkoholne pijače, pri čemer to počne več fantov kot deklet.

Tabela 41: Kako pogosto uživaš alkohol z drugimi sorodniki?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	273	38,5	173	27,3
Občasno	246	34,8	336	53,0
Pogosto	37	5,2	53	8,4
Vedno	6	0,8	13	2,1
Nimam	2	0,3	1	0,2
Brez odgovora	29	4,1	30	4,7
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Med osnovnošolci je največji delež (38,5 %) takšnih, ki nikoli ne uživajo alkoholnih pijač z drugimi sorodniki, medtem, ko jih tovrstne pijače z drugimi sorodniki uživa pogosto 5,2 % vprašanih osnovnošolcev. Med srednješolci jih kar polovica (53 %) občasno uživa alkoholne pijače z drugimi sorodniki, pri čemer to počne več fantov kot deklet.

Mladi raje kakor v lokalih, kjer je alkohol drag, alkohol pijejo pri prijateljih. Kakor navaja respondentka v okviru fokusne skupine srednješolcev:

Mi ponavadi, ko gremo ven oz. se zmenijo sošolke, da se da neka količina denarja. Npr. vsak da 5 evrov ali kaj takega, mogoče kaj manj, mogoče 2 in pol. Toliko kot se zbere, toliko pijače se kupi in potem preden se gre v diskoteko se spiže.

Ključne ugotovitve

Pitje alkoholnih pijač se uvršča med socialne dejavnosti, zato mladi odgovarjajo, da najpogosteje uživajo alkohol, ko gredo med vikendom s prijatelji ven; velja pa omeniti tudi, da 12,4 % osnovnošolcev in 36,6 % srednješolcev to počne občasno tudi med tednom.

Precejšen delež (22 %) srednješolcev uživa alkoholne pijače pred, med ali po pouku, medtem, ko za osnovnošolce to ni toliko značilno.

Zaradi splošne kulturne sprejetosti alkohola v Sloveniji ne preseneča, da polovica mladih občasno uživa alkohol na družinskih praznovanjih, 12,8 % osnovnošolcev in 21 % srednješolcev pa pogosto ali vedno.

S kom mladi pijejo alkoholne pijače? Najpogosteje so to starši (občasno 44,1 % osnovnošolcev in 48,1 srednješolcev) prijatelji, sorodniki, med srednješolci tudi fant oz. dekle.

Seveda pa velja omeniti, da so vzorci pitja mladih predvidoma drugačni, ko občasno uživajo alkohol s starši in najbrž ne gre za pretirano opijanje, saj kot ugotavljata Plant in Plant (2001) je pitje pogosto podrejeno trenutni situaciji in okolju. Tako bo mladoletnik lahko popil zgolj kozarec vina na družinskem praznovanju, na zabavi s prijatelji pa bo pil do zastrupitve.

2.2.4 Dostopnost alkoholnih pijač

Podobno kot ostali mladi Evropejci, Slovenci poročajo, da je zanje dostop do alkoholnih pijač razmeroma ali pa celo zelo enostaven (Young people and drugs among 15-24 years-olds, 2008). Zanimalo nas je, kje najpogosteje dobijo alkoholne pijače in pa tudi ali so že doživeli zavrnitev nakupa alkoholnih pijač zaradi svoje mladoletnosti.

Tabela 42: Kje osnovnošolci najpogosteje dobijo alkoholne pijače?

	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3
V trgovini	96	13,5
V baru, gostilni, restavraciji	69	9,7
V disku, klubu	17	2,4
Drugje	298	42,0
Ne pijem alkoholnih pijač	95	13,4
Brez odgovora	19	2,7
Skupaj	710	100,0

Osnovnošolci najpogosteje (42,0 %) dobijo alkoholne pijače drugje, sledi trgovina (13,5 %) ter bar oz. gostilna (9,7 %) in na zadnjem mestu je disko oz. klub (2,4 %). Tiste, ki so odgovorili, da alkoholne pijače najpogosteje dobijo drugje smo povprašali kje. Odgovori so zbrani v spodnji tabeli:

Tabela 43: Kje osnovnošolci še dobijo alkoholne pijače?

Osnovne šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI
Doma	200	67
Družinska praznovanja, izleti, zabave	50	16,9
Prijatelji	27	9
Drugo	13	4,4
Sorodniki	8	2,7
Skupaj	298	100

Osnovnošolci najpogosteje pridejo do alkoholnih pijač doma, sledijo družinska praznovanja, izleti ter zabave. Pomemben vir alkoholnih pijač so tudi prijatelji in sorodniki. Osnovnošolci in osnovnošolke z nižjim učnim uspehom pogosteje dobijo alkohol v trgovini kakor tisti z višjim uspehom.

Tabela 44: Kje srednješolci dobijo alkoholne pijače?

	FREKVENCE	ODSTOTKI
V trgovini	193	30,4
V baru, gostilni	274	43,2
V disku, klubu	160	25,2
Drugje	58	9,1
Ne pijem alkoholnih pijač	23	3,6
Skupaj	634	100

Pri zgornjem vprašanju je bilo možnih več odgovorov. Srednješolci najpogosteje dobijo alkoholne pijače v baru oz. gostilni (43,2 %), sledi trgovina (30,4 %), disko oz. klub (25,2 %) in na zadnjem mestu je možnost drugje (9,1%). Tiste, ki so odgovorili, da alkoholne pijače najpogosteje dobijo drugje smo povprašali kje. Odgovori so zbrani v spodnji tabeli:

Tabela 45: Kje srednješolci še dobijo alkoholne pijače?

	FREKVENCE	ODSTOTKI
Doma	34	58,6
Drugo	9	15,5
Družinska praznovanja, izleti, zabave	8	13,8
Prijatelji	6	10,3
Sorodniki	1	1,7
Skupaj	58	100

Srednješolci med drugim najpogosteje pridejo do alkoholnih pijač doma, pomemben vir so še družinska praznovanja, izleti ter zabave.

Zagotovo velja izpostaviti problematično dejstvo, da mladi kljub obstoječemu zakonu, ki prepoveduje prodajo alkohola mlajšim od 18 let, alkohol lahko dobijo v trgovinah in v gostilnah na kar kaže tudi pogovor z osnovnošolci v okviru fokusne skupine.

Torej, dejali ste, da pijte alkohol, kje ga pa recimo dobite?

- *Kjer hočemo.*

Tudi če greste v trgovino?

- *Ja.*

Vam ga dajo?

- *Ja.*

Čeprav zakon ne dovoljuje. Vas ne vprašajo po starosti?

- *Vprašajo, ja.*

In vseeno ti dajo.

- *ja.*

Kaj pa drugi, kje dobite?

- *Jaz ne kupujem, jaz samo tako na feštah, drugače, da bi šla sama kupit, ne. Ma vem da prodajajo, ker sem videla druge.*

- *Jaz pa bi vprašal nonota.*

Pa ti da?

- *Ma, tako, če imam kakšno žurko, rojstni dan...na, ti dam kakšno boco črnega.*

Kaj pa mislite...zakon, ki prepoveduje porabo alkohola mladim do 18. leta, bi se ga morali bolj držati? Bi to pomagalo, da bi mladi manj pili?

- *Jaz mislim, da tega zakona se ne bo noben držal, ker recimo v eni gostilni je pol zaslužka samo zaradi mladoletnih. Na primer, od alkohola. Potem, kdo bo to upošteval, potem vse gostilne bi zaprli.*

- *Pride enkrat recimo trije, štirje, takoj zasluži 50€. Sej res.*

Tabela 46: Ali so ti v baru, trgovini, disku kdaj zavrnil nakup alkoholnih pijač?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Da	149	21,0	314	49,5
Ne	334	47,0	286	45,1
Brez odgovora	111	15,6	6	,9
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Skoraj polovici vprašanih niso nikoli zavrnil nakupa alkoholne pijače v baru, trgovini ali disku medtem, ko so jo že zavrnil 21 % osnovnošolcem in kar 49,5 % srednješolcem. To se je pogosteje zgodilo fantom kot dekletom. Pomembno je tudi poudariti, da 15,6 % od skupno vprašanih na to vprašanje ni želelo odgovoriti. Z nižanjem uspeha osnovnošolcev in osnovnošolk narašča delež tistih, ki so jim že kdaj zavrnil nakup alkoholnih pijač. Tiste osnovnošolce in srednješolce, ki so jim že zavrnil nakup alkoholnih pijač smo z odprtim vprašanjem vprašali kolikokrat se jim je to zgodilo. Najpogostejši so naslednji odgovori:

Osnovnošolci:

- 1 krat do 4 krat
- 5 krat in več
- Ne vem

Srednješolci:

- 1 krat do 5 krat
- 6 krat in več
- Ne vem

Zanimali so nas tudi vzroki zavrnitve alkoholnih pijač. Kot najpogostejši vzroki so se izkazali naslednji:

Osnovnošolci:

- premlad, da bi po zakonu lahko kupil pijače, ki vsebujejo alkohol;
- zaradi tega, ker je naključni kupec posegel vmes in prodajalki rekel, da tega ne sme narediti.

Srednješolci:

- premlad, da bi po zakonu lahko kupil pijače, ki vsebujejo alkohol;
- s seboj ni imel dokumenta s katerim bi dokazal polnoletnost;
- zaradi vinjenosti.

Ključne ugotovitve:

Dostop mladih do alkoholnih pijač je razmeroma enostaven, o čemer pričajo tudi raziskave na evropski ravni (Young people and drugs among 15-24 years-olds, 2008). Zagotovo bi veljalo razmisliti o ukrepih, ki bi že sprejete zakone in akcije dejansko bolje uveljavljali v praksi, saj se nekateri sedaj obstoječi zakoni slabo izvajajo in predvsem se njihovo izvajanje v praksi ne nadzoruje/kaznuje kar vodi v številne kršitve letih.

Osnovnošolci večinoma dobijo alkohol kar doma, na praznovanjih, izletih in zabavah (kjer jih predvidoma nakupi kdo drug), kljub vsemu pa jih je 13,5 % dejalo, da ga dobijo v trgovini in slabih 10 % v baru oziroma gostilni. Srednješolci so dejali, da najpogosteje dobijo alkoholne pijače v baru ali gostilni (43,2 %), v trgovini (30,4 %), disku ali klubu (25,2 %), seveda pa tudi doma in na družinskih praznovanjih.

Polovica srednješolcev in pa 21 % osnovnošolcem so v baru, disku ali trgovini že zavrnili nakup alkoholnih pijač, zaradi mladoletnosti. Kljub navedenemu pa so večini mladih alkoholne pijače precej dostopne.

2.2.5 Vzroki pitja alkoholnih pijač

Po vzrokih pitja alkoholnih pijač s mladi v Sloveniji ne razlikujejo bistveno od Britanskih vrstnikov. Ključni vzroki pitja alkoholnih pijač predvsem v tem, da jim je všeč njegov okus, predvsem pa učinki, ki jih ima alkohol. Mladi se po pitju počutijo bolj sproščene, bolj družabne, se zabavajo, se počutijo odrasle in oziroma pozabijo na različne težave. Mladi, najstniki in mladi odrasli tako običajno dojemajo pitje alkohola kot pozitivno oziroma znamenje odraslosti in/ali družabnosti. (Plant in Plant, 2001).

Na odprto vprašanje v katerem smo spraševali po njihovem mnenju za vzrok pitja alkoholnih pijač mladostnikov (*Zakaj meniš, da mladi pijejo alkoholne pijače?*) smo dobili naslednje odgovore:

Osnovnošolci:

- da se počutijo frajerje oz., bolj odrasle;
- da pobegnejo od različnih težav (starši, šola, osebne težave ipd.);
- da se bolje zabavajo oz. da so v družbi bolj sproščeni.

Srednješolci:

- da se sprostijo oz. boljše zabavajo;
- da pozabijo na različne težave (starši, šola, osebne težave ipd.);
- da se lažje vklopijo v družbo (lažje spoznavajo nove ljudi).

Na odprto vprašanje v katerem so nas zanimali osebni vzroki za pitje alkoholnih pijač (*Zakaj ti piješ alkoholne pijače (če jih)?*) smo dobili naslednje odgovore:

Osnovnošolci:

- pijem jih doma ob posebnih priložnostih (npr. družinska slavlja, novo leto ipd.);
- pijem jih, ker imajo dober okus;
- pijem jih, ker se z njihovo pomočjo sprostim oz. zaradi užitka;
- jih želim poizkusiti;
- pijem jih, ko grem s prijatelji ven – zaradi družbe.

Srednješolci:

- pijem jih, ker se z njihovo pomočjo sprostim, mi pomagajo, da sem bolj komunikativen, se dobro počutim oz. zaradi zabave;
- pijem, da pozabim;
- pijem, ko grem ven s prijatelji – zaradi družbe.

V okviru fokusnih skupin, se je kot pomemben dejavnik pitja po mnenju mladih izkazal občutek odraslosti, superiornosti

»... in potem pač pijejo in potem tudi če kadijo mislijo, da so nekaj več. Kot, da se čutijo malo starejše ob tem. Mislijo, da lahko nadzirajo druge in da so oni nad drugimi. Mogoče bi tudi, če jim sploh ni do alkohola na zabavi vedno spraševali kje je pijača, kje je pijača. Ravno zato, da bi se vedelo, da so oni nekaj več.«

Pa tudi občutek sproščenosti in družabnosti, pa tudi drznosti.

(Zakaj mladi pijejo alkoholne pijače?)

»Mogoče ker mislijo, da ne morejo drugače žurat in se napijejo, da se lahko sprostijo in da lahko počnejo tisto kar si drugače, ko so trezni ne bi upali.«

Ali pod vplivom alkohola lažje spoznavate fante, punce?

»Odkvisno od osebe. Jaz sem pač taka oseba, da se mi ni težko spoznati z nekom. Nekateri pa ja...ko malo bolj spiijejo, se potem tudi malo bolj odprejo in lažje pristopijo.«

Ker so starši najpogosteje zgled otrokom, nas je zanimalo tudi ali pijejo alkoholne pijače in ali so katerega od staršev videli pijanega.

Tabela 47: Ali tvoji starši pijejo alkoholne pijače?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Da	522	73,5	472	74,4
Ne	138	19,4	137	21,6
Ne vem	31	4,4	21	3,3
Brez odgovora	19	2,7	4	0,6
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Pri tem vprašanju se ni pokazalo bistvenih razlik med obema skupinama vprašanih. Večina osnovnošolcev (73,5%) in srednješolcev (74,4%) je odgovorila, da njihovi starši pijejo alkoholne pijače. Z naraščanjem učnega uspeha narašča delež tistih, ki so dejali, da njihovi starši pijejo alkoholne pijače.

Tabela 48: Si že videl koga od staršev pijanega?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Da	235	33,1	330	52,1
Ne	454	63,9	303	47,8
Brez odgovora	21	3,0	1	0,2
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Na vprašanje ali so že kdaj videli koga izmed staršem pijanega je pritrdilno odgovorilo 33 % osnovnošolcev in nekaj več kot polovica (52,1%) srednješolcev. Z naraščanjem učnega uspeha upada delež tistih, ki so dejali, da so že videli koga od staršev pijanega.

Tabela 49: Si že daj zavrnil/a alkoholno pijačo, ki so ti jo ponudili vrstniki?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Ne	199	28,0	117	18,5
Da	469	66,1	513	80,9
Brez odgovora	42	5,9	4	,6
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Osnovnošolci so v večini (66,1 %) odgovorili, da so alkoholno pijačo, ki jim jo je ponudil vrstnik že zavrnili; podobno le v nekoliko večjem deležu (80,9 %) so se izrekli tudi srednješolci, pri čemer tudi ni razlik med fanti in dekleti.

V nadaljevanju smo jim postavili odprto vprašanje v katerem nas je zanimalo zakaj so zavrnili alkoholno pijačo, ki jim jo je ponudil vrstnik in kako so se ob tem počutili. Najpogostejši vzroki so naslednji:

Osnovnošolci:

- okus mi ni všeč;
- nisem hotel;
- se mi ne zdi prav;
- ni zdravo.

Srednješolci:

- mi ni prijalo, nisem čutil potrebe;
- zaradi zdravstvenih težav;
- ne zaupam, bojim se, da ni primešana kakšna druga substanca;
- je brez veze.

Najpogostejši občutki ob zavrnitvi alkoholne pijače, ki so jim jo ponudili vrstniki pa so naslednji:

Osnovnošolci:

- nič posebnega;
- manjvredno, krivo, nelagodno;
- da sem ravnal prav;
- ponosen sem bil nase.

Srednješolci:

- da sem ravnal prav;
- nič posebnega;
- manjvredno, krivo, nelagodno;
- izobčenega.

Tabela 51: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da imaš mačka?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	507	71,4	224	35,3
Občasno	43	6,1	256	40,4
Pogosto	7	1,0	85	13,4
Vedno	9	1,3	24	3,8
Brez odgovora	28	3,9	17	2,7
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Razlike med osnovno in srednjo šolo so očitne, saj po pitju alkoholnih pijač večina (71,4 %) osnovnošolcev nima mačka, med srednješolci pa je takšnih 35,3 %. Srednješolci so najpogosteje dejali, da imajo mačka občasno (40,4 %), pri čemer imajo fantje mačka pogosteje kot dekleta. Osnovnošolci in osnovnošolke z višjim učnim uspehom imajo redkeje mačka kakor tisti z višjim učnim uspehom.

Tabela 52: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da se počutiš sproščen/a?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	383	53,9	85	13,4
Občasno	132	18,6	167	26,3
Pogosto	24	3,4	189	29,8
Vedno	23	3,2	146	23,0
Brez odgovora	32	4,5	19	3,0
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Da se po pitju alkohola nikoli ne počuti sproščeno je izjavila polovica (53,9 %) osnovnošolcev, delež takšnih, ki se občasno počuti sproščene pa znaša 18,6 %. Med srednješolci pa je največji delež (29,8 %) takšnih, ki se pogosto počutijo sproščene po pitju alkoholnih pijač, s 26,3 % pa jim sledijo posamezniki, ki se ob tovrstnem početju počutijo sproščene občasno. Glede sproščenosti ni razlik med spoloma.

Tabela 53: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da spoznaš nove ljudi?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	463	65,2	101	15,9
Občasno	75	10,6	209	33,0
Pogosto	14	2,0	191	30,1
Vedno	8	1,1	89	14,0
Brez odgovora	34	4,8	16	2,5
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Da ob pitju alkohola nikoli ne spozna novih ljudi je izjavilo 65,2 % osnovnošolcev. Največ srednješolcem (ne glede na spol) pa se to dogaja občasno (33 %) ali pa pogosto (30,1 %).

Tabela 54: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da se poškoduješ?

Osnovne šole

Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	534	75,2	435	68,6
Občasno	19	2,7	135	21,3
Pogosto	4	0,6	14	2,2
Vedno	3	0,4	1	0,2
Brez odgovora	34	4,8	21	3,3
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina osnovnošolcev (75,2 %) in srednješolcev (68,6 %) je izjavila, da se jim ob/po pitju alkohola nikoli ne zgodi, da se poškodujejo, pri čemer tudi ni razlik med fanti in dekleti. Ob tem pa ne gre zanemariti relativno visokega (21,3 %) deleža srednješolcev, ki se jim to zgodi občasno.

Tabela 55: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da narediš kaj, kar kasneje obžaluješ?
 Osnovne šole Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	500	70,4	316	49,8
Občasno	51	7,2	212	33,4
Pogosto	6	0,8	51	8,0
Vedno	3	0,4	8	1,3
Brez odgovora	34	4,8	19	3,0
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina (70,4 %) osnovnošolcev in polovica (49,8 %) srednješolcev ne glede na spol ob/po pitju alkoholnih pijač nikoli ne naredi ničesar, kar bi kasneje obžalovala. Med srednješolci pa je vseeno opazen delež (33,4 %) posameznikov, ki se jim občasno zgodi, da ob/po pitju alkoholnih pijač naredijo nekaj, kar kasneje obžalujejo. Učenci in učenke z nižjim učnim uspehom pogosteje ob ali po pitju alkohola naredijo nekaj kar kasneje obžalujejo.

Tabela 56: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da se zabavaš?
 Osnovne šole Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	289	40,7	43	6,8
Občasno	182	25,6	98	15,5
Pogosto	51	7,2	177	27,9
Vedno	54	7,6	271	42,7
Brez odgovora	18	2,5	17	2,7
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Pri tem vprašanju je prišlo do večjih razlik med osnovnošolci in srednješolci, saj se ob pitju alkoholnih pijač nikoli ne zabava 40,7 % osnovnošolcev, nasprotno pa se vedno zabava kar 42,7 % srednješolcev. Hkrati je četrtnina (27,9 %) srednješolcev izjavila, da se ob tem pogosto zabava medtem, ko je skoraj enak delež (25,6 %) osnovnošolcev izjavil, da se jim to dogaja občasno. Medtem, ko so srednješolke nekoliko pogosteje dejale, da ob pitju alkohola nikoli ne zabavajo ali da se zabavajo občasno, je več srednješolcev

dejalo, da se zabavajo pogosto ali vedno. Z nižanjem učnega uspeha narašča delež tistih, ki se ob ali po pitju alkohola zabavajo.

Tabela 57: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da se ne spominjaš, kaj si počel?
Osnovne šole Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	496	69,9	302	47,6
Občasno	46	6,5	215	33,9
Pogosto	10	1,4	53	8,4
Vedno	8	1,1	14	2,2
Brez odgovora	34	4,8	22	3,5
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Več kot polovici (69,9 %) osnovnošolcev se ob/po pitju alkohola nikoli ne zgodi, da se ne spominja, kaj so počeli, enako velja skoraj za polovico (47,6 %) srednješolcev, pri čemer ni opaznih razlik med spoloma. Vseeno pa je za razliko od osnovnošolcev tudi precejšen delež (33,9 %) srednješolcev, ki so izjavili, da se jim to občasno dogaja.

Tabela 58: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da bruhaš?
Osnovne šole Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	528	74,4	304	47,9
Občasno	24	3,4	248	39,1
Pogosto	3	0,4	27	4,3
Vedno	1	0,1	6	0,9
Brez odgovora	38	5,4	21	3,3
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Veliki večini (74,4 %) osnovnošolcev in pa skoraj polovici srednješolcev (47,9 %) se ni še nikoli zgodilo, da bi ob/po pitju alkohola bruhal; med tistimi, ki pa se jim je to že zgodilo, je več fantov kakor deklet. Vseeno pa je kar precejšen delež srednješolcev dejal, da ob/po pitju alkohola občasno bruha (39,1 %). Med

osnovnošolci z nižjim učnim uspehom je več takih, ki so dejali, da se jim ob pitju alkohola občasno zgodi da bruhajo kakor med tistimi z višjim učnim uspehom.

Tabela 59: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da si bolj komunikativen/na?
Osnovne šole Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	400	56,3	82	12,9
Občasno	113	15,9	153	24,1
Pogosto	23	3,2	171	27,0
Vedno	29	4,1	176	27,8
Brez odgovora	29	4,1	24	3,8
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Pri tem vprašanju so se pojavile večje razlike med osnovnošolci in srednješolci, saj se ob pitju alkoholnih pijač več kot polovici (56,3 %) osnovnošolcev nikoli ne zdi, da bi bili bolj komunikativni medtem, ko je med srednješolci delež takšnih posameznikov 12,9 %. Po drugi strani pa je med srednješolci takih, ki se jim to dogaja vedno 27,8 % oz. pogosto 27,0 %, kar skupaj znaša več kot polovico vprašanih. Pri odgovorih ni velikih razlik med spoloma.

Tabela 60: Kako pogosto se ti ob/po pitju alkohola zgodi, da se zapleteš v prepir?
Osnovne šole Srednje šole

	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli nisem poskusil/a nobene alkoholne pijače	116	16,3	28	4,4
Nikoli	517	72,8	413	65,1
Občasno	36	5,1	129	20,3
Pogosto	4	0,6	35	5,5
Vedno	3	0,4	7	1,1
Brez odgovora	34	4,8	22	3,5
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina vprašanih osnovnošolcev (72,8 %) in srednješolcev (65,1%) se ni ob/po pitju alkoholnih pijač še nikoli zapletla v prepir, občasno se to dogaja 20,3 % srednješolcem in 5,1 % osnovnošolcem. Med srednješolci, ki se zapletejo v prepir je več fantov kot deklet.

Nato so anketirani navajali **tri negativne posledice pitja alkoholnih pijač**. Tako osnovnošolci/ke kot dijaki/nje so navajali enake odgovore: *slabost, bruhanje, maček, agresivnost, pretepi, prepiri, glavoboli, poškodbe, moralni maček, nesreče, bolezni jeter in ledvic, alkoholizem, izguba spomina, problemi v družini in ločitve*.

Ključne ugotovitve

Mladi v pitju alkohola zaznavajo precej pozitivnih učinkov, ki omogočajo boljšo zabavo *komunikativnost, lažje sklepanje novih znanstev, večjo samozavest, večjo sproščenost, boljšo zabavo, dobro voljo, vzbujanje pozornosti in odobravanja okolice*, pa tudi učinki, ki jih ima alkohol na težave *začasno pozabo problemov*. Nekateri so navajali, da je *pitje alkoholnih pijač v zmernih količinah dobro za zdravje*.

Kot negativne učinke pa navajajo predvsem posledice prekomernega pitja, kot je npr. *slabost, bruhanje, maček, moralni maček, glavoboli* in vpliva na zdravje *nesreče, bolezni jeter in ledvic, alkoholizem, izguba spomina* oziroma družbene posledice *problemi v družini in ločitve*.

V naši raziskavi se je izkazalo, da so bodisi »pozitivnih« bodisi negativnih posledic pitja alkohola deležni predvsem srednješolci, ki pijejo pogosteje od svojih osnovnošolskih vrstnikov in vrstnic. Med pozitivnimi posledicami prevladujeta sproščenost in zabava, med negativnimi pa maček in ne spominjanje svojega početja.

»Pozitivne« posledice	Negativne posledice
Pozaba težav v šoli in doma 13,3 % osnovnošolcev in 59 % srednješolcev ³	Maček 8,4 % osnovnošolcev in 57,6 % srednješolcev
Sproščenost 25,3 % osnovnošolcev in 79,2 % srednješolcev	Poškodbe 3,7 % osnovnošolcev in 23,7 % srednješolcev
Spoznavanje novih ljudi 13,7 % osnovnošolcev in 77,2 % srednješolcev	Narediti nekaj kar obžaluješ 8,5 % osnovnošolcev in 42,8 % srednješolcev
Zabava 40,5 % osnovnošolcev in 86,2 % srednješolcev	Ne spominjati se kaj si počel 9 % osnovnošolcev in 44,5 % srednješolcev
Komunikativnost	Bruhanje

³ Ta delež je delež izmed vseh anketiranih osnovnošolcev/srednješolcev, torej vključujoč tudi tiste, ki so dejali, da alkohola še niso pili, ki so dejali, da je učinek občasen, pogost ali se jim zgodi vedno.

23,3 % osnovnošolcev in 78,9 % srednješolcev	3,9 % osnovnošolcev in 44,3 % srednješolcev
	Prepir 6,1 % osnovnošolcev in 27 % srednješolcev
	Težave s starši 6,3 % osnovnošolcev in 24,2 % srednješolcev

2.2.7 Stališča mladih do alkoholnih pijač

Anketirani so nato z ocenami od 1 do 5 (pri čemer 1 pomeni sploh se ne strinjam, 5 pa popolnoma se strinjam) ocenjevali stopnjo strinjanja z navedenimi trditvami, ki se nanašajo na alkoholne pijače. Zanimalo nas je predvsem kakšna mnenja imajo o posameznih vzrokih in posledicah pitja alkoholnih pijač.

Tabela 62: Zabava je boljša z alkoholnimi pijačami, kot brez njih

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	317	44,6	109	17,2
Se ne strinjam	163	23,0	81	12,8
Niti/niti	99	13,9	143	22,6
Se strinjam	41	5,8	117	18,5
Popolnoma se strinjam	62	8,7	165	26,0
Brez odgovora	28	3,9	19	3,0
Skupaj	710	100	634	100

Razlike v odgovarjanju osnovnošolcev in srednješolcev so opazne. Medtem, ko se večina vprašanih osnovnošolcev ne strinja s trditvijo, da je zabava boljša z alkoholnimi pijačami, kot brez njih, se večina srednješolcev strinja, da je zabava z alkoholom boljša. Pri slednjih bi nemara veljalo izpostaviti relativno visok delež (22,6 %) neopredeljenih. Fantje se z izjavo v povprečju bolj strinjajo kakor dekleta. Osnovnošolci in srednješolci s slabšim učnim uspehom se v primerjavi s tistimi z najboljšim učnim uspehom bolj strinjajo, da je zabava boljša z alkoholnimi pijačami kot brez njih. Z izjavo se v povprečju bolj strinjajo tisti osnovnošolci, ki so že poskusili alkohol v primerjavi s tistimi, ki še niso.

Tabela 63: Alkoholne pijače pijejo ljudje, ki imajo različne probleme

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	114	16,1	165	26,0
Se ne strinjam	148	20,8	147	23,2
Niti/niti	185	26,1	155	24,4
Se strinjam	106	14,9	78	12,3
Popolnoma se strinjam	129	18,2	71	11,2
Brez odgovora	28	3,9	18	2,8
Skupaj	710	100	634	100

Tudi pri tem je moč opaziti razlike v odgovarjanju med osnovnošolci in srednješolci. Med slednjimi se jih približno polovica (49,2 %) ne strinja z navedeno trditvijo, med osnovnošolci pa je takih dobra tretjina (36,9 %). Z izjavo se osnovnošolci v povprečju bolj strinjajo kakor osnovnošolke.

Tabela 64: S pitjem alkoholnih pijač je človek bolj sproščen

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	193	27,2	35	5,5
Se ne strinjam	156	22,0	81	12,8
Niti/niti	133	18,7	120	18,9
Se strinjam	89	12,5	172	27,1
Popolnoma se strinjam	92	13,0	206	32,5
Brez odgovora	47	6,6	20	3,2
Skupaj	710	100	634	100

Ponovno je moč opaziti bistvene razlike v stališčih osnovnošolcev in srednješolcev. Medtem, ko pri srednješolcih stopnja strinjanja z izjavo narašča, pa med osnovnošolci stopnja strinjanja pada. Med srednješolci je torej največ tistih, ki se z izjavo popolnoma strinjajo (32,5 %), med osnovnošolci pa največ tistih, ki se z izjavo sploh ne strinjajo (27,2 %). Med srednješolci se fantje v povprečju bolj strinjajo z izjavo kakor dekleta. Z izjavo pa se bolj strinjajo tudi tisti osnovnošolci, ki so že poskusili alkohol kakor tisti, ki ga še niso.

Tabela 65: Občasno pitje alkoholnih pijač (nekajkrat na mesec) sploh ni škodljivo

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	139	19,6	57	9,0
Se ne strinjam	171	24,1	117	18,5
Niti/niti	131	18,5	123	19,4
Se strinjam	104	14,6	133	21,0
Popolnoma se strinjam	146	20,6	194	30,6
Brez odgovora	19	2,7	10	1,6
Skupaj	710	100	634	100

Razlike v mnenjih med osnovnošolci in srednješolci so opaznejše predvsem v deležih tistih, ki se z izjavo sploh ne strinjajo. Med temi je slaba petina (19,6 %) osnovnošolcev in le slaba desetina srednješolcev (9 %). Obenem je med srednješolci več takih, ki se z izjavo popolnoma strinjajo (30,6 %), v primerjavi z osnovnošolci, kjer ta delež znaša 20,6 %. Fantje se v povprečju bolj strinjajo z mnenjem, da občasno pitje alkoholnih pijač sploh ni škodljivo kakor dekleta. Osnovnošolci, ki so že poskusili alkohol se bolj strinjajo z izjavo, da občasno pitje alkoholnih pijač ni škodljivo kakor tisti, ki ga še niso poskusili.

Tabela 66: S pitjem alkoholnih pijač je človek bolj odprt, komunikativen

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	181	25,5	33	5,2
Se ne strinjam	126	17,7	48	7,6
Niti/niti	143	20,1	104	16,4
Se strinjam	106	14,9	188	29,7
Popolnoma se strinjam	129	18,2	249	39,3
Brez odgovora	25	3,5	12	1,9
Skupaj	710	100	634	100

Razlike v odgovarjanju med osnovnošolci in srednješolci kažejo, da se slednji večinoma strinjajo s trditvijo, da pitje alkoholnih pijač pomaga pri lažji komunikativnosti, saj tako menita približno dve tretjini (69 %) anketiranih. Med osnovnošolci je delež tistih, ki se s trditvijo (popolnoma) strinjajo, pol manjši, kot med srednješolci, hkrati pa je četrtnina (25,5%) osnovnošolcev izjavila, da se s trditvijo sploh ne strinja. Pri odgovorih ni razlik glede na spol, se pa osnovnošolci, ki so že poskusili alkohol v povprečju bolj strinjajo z izjavo kakor tisti, ki ga niso.

Tabela 67: Mladi pijejo alkoholne pijače, ker so v šoli in doma preobremenjeni

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	227	32,0	160	25,2
Se ne strinjam	146	20,6	141	22,2
Niti/niti	149	21,0	153	24,1
Se strinjam	96	13,5	96	15,1
Popolnoma se strinjam	69	9,7	70	11,0
Brez odgovora	23	3,2	14	2,2
Skupaj	710	100	634	100

V pričujočem primeru razlike v odgovarjanju med osnovnošolci in srednješolci niso izrazite, saj jih večina meni, da preobremenjenost mladih ni vzrok pitja alkohola med mladimi (52,6 % osnovnošolci in 47,4 % srednješolci), vendar je med osnovnošolci nekaj več tistih, ki pitja alkoholnih pijač ne povezujejo s preobremenjenostjo mladih.

Tabela 68: Pitje alkoholnih pijač škoduje zdravju

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	29	4,1	28	4,4
Se ne strinjam	50	7,0	66	10,4
Niti/niti	60	8,5	119	18,8
Se strinjam	102	14,4	129	20,3
Popolnoma se strinjam	450	63,4	279	44,0
Brez odgovora	19	2,7	13	2,1
Skupaj	710	100	634	100

Stališča osnovnošolcev in srednješolcev o škodljivosti alkoholnih pijač so podobna. Večina je mnenja, da alkoholne pijače škodijo zdravju (tako meni tri četrtine osnovnošolcev in dve tretjini srednješolcev). Delež neodločenih je med srednješolci nekoliko večji kot med osnovnošolci. Dekleta se bolj strinjajo z mnenjem, da pitje alkoholnih pijač škoduje zdravju kakor fantje, prav tako pa se z mnenjem bolj strinjajo tisti osnovnošolci, ki še niso poskusili alkohola.

Tabela 69: Mladi pijejo alkoholne pijače, ker mislijo, da so "frajerji"

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	65	9,2	117	18,5
Se ne strinjam	44	6,2	102	16,1
Niti/niti	72	10,1	115	18,1
Se strinjam	139	19,6	141	22,2
Popolnoma se strinjam	367	51,7	148	23,3
Brez odgovora	23	3,1	11	1,7
Skupaj	710	100	634	100

Med osnovnošolci je skoraj tri četrtine (70,3 %) takih, ki se (popolnoma) strinjajo z navedeno izjavo, medtem ko delež med srednješolci manjši od polovice (45,5 %). Dekleta se bolj kakor fantje strinjajo z mnenjem, da mladi pijejo alkoholne pijače, ker mislijo, da so frajerji. Učenci in učenke ter dijaki in dijakinje z najboljšim učnim uspehom se bolj strinjajo z izjavo v primerjavi s tistimi, ki imajo (naj)nižji učni uspeh. Z izjavo se v povprečju bolj strinjajo tisti osnovnošolci in osnovnošolke, ki še niso poskusili alkohola.

Tabela 70: Zabava brez alkoholnih pijač je dolgočasna

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	374	52,7	211	33,3
Se ne strinjam	111	15,6	92	14,5
Niti/niti	100	14,1	132	19,4
Se strinjam	52	7,3	95	15,0
Popolnoma se strinjam	54	7,6	101	15,9
Brez odgovora	19	2,7	12	1,9
Skupaj	710	100	634	100

Razlike v odgovorih med osnovnošolci in srednješolci so opazne in pričakovane: medtem ko je med osnovnošolci več kot polovica takih, ki se ne strinjajo z izjavo, da je zabava brez alkohola dolgočasna, med srednješolci delež pade na tretjino. Obenem je med srednješolci delež tistih, ki se popolnoma strinjajo z navedeno izjavo, dva krat večji, kot med osnovnošolci. Tako v srednjih kot osnovnih šolah pa se fantje bolj kakor dekleta strinjajo z mnenjem, da je zabava brez alkohola dolgočasna. Tisti z najboljšim učnim uspehom se v primerjavi z ostalimi manj strinjajo, da je zabava brez alkoholnih pijač dolgočasna. Tudi

osnovnošolci in osnovnošolke, ki so že poskusili alkohol se v povprečju bolj strinjajo s tovrstnim mnenjem kakor tisti, ki ga še niso.

Tabela 71: Pitje alkoholnih pijač je pogost vzrok nasilja v družini

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh se ne strinjam	63	8,9	70	11,0
Se ne strinjam	72	10,1	87	13,7
Niti/niti	127	17,9	141	22,2
Se strinjam	160	22,5	152	24,0
Popolnoma se strinjam	269	37,9	171	27,0
Brez odgovora	19	2,7	13	2,1
Skupaj	710	100	634	100

Osnovnošolci in srednješolci o navedeni trditvi nimajo bistveno različnih mnenj; delež tistih, ki se s trditvijo (popolnoma) strinjajo, se v obeh primerih giblje okoli polovice vseh odgovarjajočih. Pri odgovorih osnovnošolcev ni razlik v stališčih glede na spol, med tem, ko so srednješolke bolj prepričane, da je pitje alkoholnih pijač pogost vzrok nasilja v družini kakor srednješolci. Osnovnošolci in dijaki s slabšim učnim uspehom se manj strinjajo, da je pitje alkoholnih pijač pogost vzrok nasilja v družini. Tisti učenci in učenke, ki še niso poskusili alkohola se v povprečju bolj strinjajo, da je pitje alkoholnih pijač pogost vzrok nasilja v družini.

Ključne ugotovitve:

Pri stališčih do alkohola se zelo kažejo razlike med mlajšimi in starejšimi mladoletniki. Če so osnovnošolci še nekoliko bolj prepričani v negativne vplive alkoholnih pijač, je delež pri starejših mladoletnikih že nekoliko nižji. Rezultati kažejo, tudi, da se vrednotenje alkoholnih pijač skozi leta precej spremeni, saj starejši mladoletniki vidijo precej več pozitivnih vidikov pitja alkoholnih pijač, v primerjavi z mlajšimi. Izrazita razlika med osnovnošolci in srednješolci se kaže v trditvi, da mladi pijejo alkoholne pijače, ker

Vpliv alkoholnih pijač na zdravje in negativni družbeni učinki
<i>Pitje alkoholnih pijač škoduje zdravju</i> Se strinja ali popolnoma strinja 77,4 % osnovnošolcev in 64,3 % srednješolcev.
<i>Občasno pitje alkoholnih pijač sploh ni škodljivo</i> Se strinja ali popolnoma strinja 35,2 % osnovnošolcev in 51,66 % srednješolcev.
<i>Pitje alkoholnih pijač je pogost vzrok nasilja v družini</i> Se strinja ali popolnoma strinja 60,4 % osnovnošolcev in 51 % srednješolcev.
Vpliv alkoholnih pijač na zabavo, sproščenost
<i>Zabava brez alkoholnih pijač je dolgočasna</i> Se strinja ali popolnoma strinja 14,9 % osnovnošolcev in 30,9 % srednješolcev.
<i>S pitjem alkoholnih pijač je človek bolj sproščen</i> Se strinja ali popolnoma strinja 33,1 % osnovnošolcev in 23,5 % srednješolcev.
<i>S pitjem alkoholnih pijač je človek bolj odprt, komunikativen</i> Se strinja ali popolnoma strinja 33,1 % osnovnošolcev in 69 % srednješolcev.
<i>Zabava je boljša z alkoholnimi pijačami kot brez njih</i> Se strinja ali popolnoma strinja 14,5 % osnovnošolcev in 44,5 % srednješolcev.
Vzroki za pitje alkoholnih pijač
<i>Alkoholne pijače pijejo ljudje, ki imajo različne probleme</i> Se strinja ali popolnoma strinja 33,1 % osnovnošolcev in 23,5 % srednješolcev.
<i>Mladi pijejo alkoholne pijače, ker so v šoli in doma preobremenjeni</i> Se strinja ali popolnoma strinja 23,2 % osnovnošolcev in 26,1 % srednješolcev
<i>Mladi pijejo alkoholne pijače, ker mislijo, da so »frajerji«</i> Se strinja ali popolnoma strinja 71,3 % osnovnošolcev in 45,5 % srednješolcev. mislijo, da so frajerji, kjer se veliko manj srednješolcev strinja z izjavo.

2.2.8 Mladi in preživljanje prostega časa

V nadaljevanju nas je zanimalo, koliko prostega časa dnevno imajo mladi in na kakšne načine preživljajo svoj prosti čas. Način preživljanja prostega časa (zlasti fizična aktivnost) se je izkazal kot zelo pomemben dejavnik pri uporabi alkohola med mladimi, saj običajno tisti mladi, ki aktivneje preživljajo prosti čas, redkeje pijejo alkohol v primerjavi z ostalimi. (Cragg in Cameron, 2006). Dejavno preživljanje prostega časa pozitivno vpliva na samopodobo in pa zdravje.

Tabela 72: Koliko prostega časa na dan imaš?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nič	6	0,8	11	1,7
Do pol ure	14	2,0	16	2,5
Od pol do ene ure	58	8,2	37	5,8
Eno do dve uri	185	26,1	98	15,5
Dve do tri ure	244	34,4	132	20,8
Tri do štiri ure	88	12,4	104	16,4
Štiri do pet ur	108	15,2	104	16,4
Pet ur in več	7	1,0	124	19,6
Brez odgovora	0	0	8	1,3
Skupaj	710	100	634	100

Tako osnovnošolci kot srednješolci imajo v povprečju dve do tri ure prostega časa dnevno, med tistimi, ki ga imajo več, pa je nekoliko več srednješolcev. Pri osnovnošolcih ni večjih razlik po spolu, pri srednješolcih pa je nekoliko več deklet kot fantov dejalo, da imajo do dve uri časa in več fantov kot deklet, da imajo nad pet ur prostega časa. Odličnjaki v osnovni šoli so nekoliko manj pogosto kot ostali dejali, da imajo nad tri ure prostega časa dnevno. Med srednješolci pa s šolskim uspehom upada delež tistih, ki imajo nad tri ure prostega časa na dan. Toliko prostega časa ima namreč 67,6 % tistih z nezadostnim ali zadostnim uspehom, 51,3 % z dobrim in 45,4 % s prav dobrim ali odličnim uspehom.

Tabela 73: Kako pogosto v prostem času igraš računalniške igre?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	38	5,4	113	17,8
Nekajkrat letno	55	7,7	95	15,0
1-2 krat na mesec	72	10,1	95	15,0
1 krat na teden	119	16,8	95	15,0
Večkrat tedensko	249	35,1	145	22,9
Vsak dan	165	23,2	80	12,6
Brez odgovora	12	1,7	11	1,7
Skupaj	710	100	634	100

Osnovnošolci v prostem času igrajo računalniške igre bolj pogosto kot srednješolci, obenem je delež tistih, ki nikoli ne igrajo računalniških iger bistveno višji med srednješolci, kot med osnovnošolci. Prav tako jih igrajo fantje precej pogosteje kakor dekleta. Osnovnošolci in osnovnošolke z odličnim učnim uspehom so v primerjavi z ostalimi redkeje dejali, da igrajo računalniške igre večkrat tedensko ali vsak dan, z uspehom srednješolk in srednješolcev pa prav tako upada delež tistih, ki v prostem času igrajo računalniške igre vsak dan ali večkrat tedensko.

Tabela 74: Kako pogosto se v prostem času ukvarjaš s športom?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	18	2,5	28	4,4
Nekajkrat letno	29	4,1	44	6,9
1-2 krat na mesec	40	5,6	72	11,4
1 krat na teden	112	15,8	143	22,6
Večkrat tedensko	286	40,3	231	36,4
Vsak dan	209	29,4	102	16,1
Brez odgovora	16	2,3	14	2,2
Skupaj	710	100	634	100

Osnovnošolci in osnovnošolke se v prostem času ukvarjajo s športom nekoliko pogosteje kot srednješolci. Prav tako se fantje pogosteje ukvarjajo s športom kakor dekleta.

Tabela 75: Kako pogosto v prostem času bereš knjige?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	96	13,5	217	34,2
Nekajkrat letno	146	20,6	199	31,4
1-2 krat na mesec	133	18,7	107	16,9
1 krat na teden	119	16,8	39	6,2
Večkrat tedensko	126	17,7	36	5,7
Vsak dan	71	10,0	19	3,0
Brez odgovora	19	2,7	17	2,7
Skupaj	710	100	634	100

Razlike v odgovarjanju med osnovnošolci in srednješolci so precejšnje, saj slednji berejo bistveno manj, kot osnovnošolci. Posebej bi veljalo izpostaviti podatek, da največji delež odgovarjajočih srednješolcev (dobra tretjina) sploh ne bere knjig, ali pa to počnejo zelo redko (slaba tretjina). Glede na spol pa dekleta pogosteje berejo v prostem času kakor fantje. Osnovnošolci in srednješolci z odličnim učnim uspehom so v primerjavi z ostalimi pogosteje dejali, da v prostem času berejo knjige večkrat tedensko ali vsak dan.

Tabela 76: Kako pogosto v prostem času uporabljaš internet za zabavo (forumi, klepetalnice)?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	106	14,9	41	6,5
Nekajkrat letno	47	6,6	33	5,2
1-2 krat na mesec	59	8,3	41	6,5
1 krat na teden	104	14,6	64	10,1
Večkrat tedensko	197	27,7	186	29,3
Vsak dan	191	26,9	257	40,5
Brez odgovora	6	0,8	12	1,9
Skupaj	710	100	634	100

Več kot polovica osnovnošolcev (54,6 %) in pa kar 69,8 % srednješolcev uporablja internet vsak dan ali večkrat tedensko. Razlike v odgovarjanju med osnovnošolci in srednješolci niso izrazite, vendar srednješolci internet uporabljajo nekoliko pogosteje, kot osnovnošolci. Pri osnovnošolcih ni razlik med spoloma, pri srednješolcih pa fantje le nekoliko pogosteje uporabljajo internet za zabavo kakor dekleta. Osnovnošolci in osnovnošolke, ki so že poskusili alkohol so v primerjavi s tistimi, ki ga še niso poskusili pogosteje dejali, da uporabljajo internet za zabavo večkrat tedensko ali vsak dan.

Tabela 77: Kako pogosto v prostem času voziš motor za zabavo?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	400	56,3	294	46,4
Nekajkrat letno	97	13,7	80	12,6
1-2 krat na mesec	54	7,6	50	7,9
1 krat na teden	54	7,6	50	7,9
Večkrat tedensko	60	8,5	93	14,7
Vsak dan	36	5,1	57	9,0
Brez odgovora	9	1,3	10	1,6
Skupaj	710	100	634	100

V prostem času se mladi večinoma ne vozijo z motorjem za zabavo (56,3 % osnovnošolci in 46,4 % srednješolci). Razlike v odgovarjanju med osnovnošolci in srednješolci so pričakovane, saj je med srednješolci več takih, ki se v prostem času za zabavo vozijo z motorjem; med obojimi pa prevladujejo fantje. Med osnovnošolci z nezadostnim, zadostnim ali dobrim učenim uspehom je več takih, ki se vozijo z motorjem kot med ostalimi. Osnovnošolci, ki še niso poskusili alkohola so pogosteje dejali, da v prostem času nikoli ne vozijo motorja za zabavo (74,6 %), v primerjavi s tistimi, ki so ga že poskusili (53,6 %).

Tabela 78: Kako pogosto v prostem času gledaš televizijo?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	8	1,1	13	2,1
Nekajkrat letno	2	0,3	13	2,1
1-2 krat na mesec	14	2,0	27	4,3
1 krat na teden	36	5,1	70	11,0
Večkrat tedensko	213	30,0	186	29,3
Vsak dan	429	60,4	312	49,2
Brez odgovora	8	1,1	13	2,1
Skupaj	710	100	634	100

V prostem času vsak dan gleda televizijo 60,4 % anketiranih učencev in učenk osmih razredov osnovnih šol in 49,2 % dijakinj in dijakov tretjih letnikov srednjih šol. Med osnovnošolci in srednješolci ni izrazitejših razlik v odgovarjanju; osnovnošolci v prostem času gledajo televizijo nekoliko pogosteje, kot srednješolci.

Tabela 79: Kako pogosto se v prostem času družiš s prijatelji?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	11	1,5	5	0,8
Nekajkrat letno	23	3,2	6	0,9
1-2 krat na mesec	28	3,9	13	2,1
1 krat na teden	77	10,8	66	10,4
Večkrat tedensko	268	37,7	260	41,0
Vsak dan	291	41,0	269	42,2
Brez odgovora	12	1,7	15	2,4
Skupaj	710	100	634	100

Večina anketiranih je dejala, da se s prijatelji družijo vsak dan. Tako se v prostem času se vsak dan družijo s prijatelji 41 % anketiranih učencev in učenk osmih razredov osnovnih šol ter 42,2 % anketiranih dijakinj in dijakov tretjih letnikov srednjih šol. Med osnovnošolci in srednješolci ni bistvenih razlik v odgovarjanju; čeprav je med osnovnošolci nekoliko večji delež tistih, ki se v prostem času le redko družijo s prijatelji; prav tako ni pomembnih razlik pri odgovorih glede na spol.

Tabela 80: Kako pogosto se v prostem času ukvarjaš z umetnostjo?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	205	28,9	237	37,4
Nekajkrat letno	76	10,7	104	16,4
1-2 krat na mesec	58	8,2	51	8,0
1 krat na teden	107	15,1	75	11,8
Večkrat tedensko	127	17,9	81	12,8
Vsak dan	127	17,9	76	12,0
Brez odgovora	10	1,4	10	1,6
Skupaj	710	100	634	100

V prostem času se vsak dan ali nekajkrat na teden ukvarja z umetnostjo 17,9 % anketiranih učencev in učenk osmih razredov osnovnih šol, med dijakinjami in dijaki tretjih letnikov srednjih pa je takih, ki se vsak dan ukvarjajo z umetnostjo 12 % anketiranih, večkrat tedensko pa 12,8 %. V prostem času se z umetnostjo ukvarja nekoliko več osnovnošolcev kot srednješolcev, prav tako je delež tistih, ki se nikoli ne ukvarjajo z umetnostjo, nekoliko višji med srednješolci. Vidne so tudi razlike glede na spol, saj se z

umetnostjo ukvarjajo v večji meri dekleta. Učenci in učenke ter dijaki in dijakinje z boljšim učnim uspehom se pogosteje ukvarjajo z umetnostjo kakor ostali.

Tabela 81: Kako pogosto greš v prostem času v lokal na pijačo?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	440	62,0	50	7,9
Nekajkrat letno	101	14,2	42	6,6
1-2 krat na mesec	69	9,7	94	14,8
1 krat na teden	57	8,0	190	30,3
Večkrat tedensko	28	3,9	202	31,9
Vsak dan	7	1,0	44	6,9
Brez odgovora	8	1,1	12	1,6
Skupaj	710	100	634	100

Razlike v odgovarjanju med osnovnošolci in srednješolci so izrazite in pričakovane. Večina (dve tretjini) osnovnošolcev v prostem času ne zahaja v lokale, medtem ko večina srednješolcev hodi v lokale na pijačo vsaj enkrat tedensko, pri tem pa ni razlik glede na spol anketiranih. Učenci in učenke osmih razredov s slabšim učnim uspehom pogosteje hodijo v prostem času v lokale na pijačo kakor ostali. Srednješolci in srednješolke z najboljšim učnim uspehom zahajajo v lokale redkeje kot ostali. Osnovnošolci in osnovnošolke, ki so že poskusili alkohol pričakovano v prostem času pogosteje hodijo v lokale na pijačo

Nato so bili sodelujoči v anketi naprošeni, naj navedejo, kaj bi si še želeli početi v prostem času, pa tega zaradi različnih vzrokov ne morejo. Šlo je torej za vprašanje odprtega tipa, zato v nadaljevanju povzemamo zgolj najpogostejše odgovore. **Učenke in učenci osmih razredov devetletke** so najpogosteje navajali, da bi si *želeli več časa za zgoraj omenjene prostočasne aktivnosti* (več časa za druženje s prijatelji, bolj pogosto ukvarjanje s športom, plesom, branjem, različnimi hobiji, želeli bi voziti motor), poleg tega so pogosto navajali tudi, da bi *potrebovali več časa zgolj zase* ter da bi *želeli več časa preživeti z ostalimi družinskimi člani*. Manjši delež osnovnošolcev je izjavil tudi, da nimajo drugih želja oziroma da lahko počnejo, kar želijo.

Dijakinje in dijaki tretjih letnikov srednjih šol so navajali podobne želje, kot osnovnošolci – predvsem bi želeli več časa za zgoraj omenjene dejavnosti, poleg tega pa so izpostavljali predvsem, da bi želeli *več časa preživeti s svojimi fanti oziroma puncami, potovati v tujino, nakupovati, več časa preživeti z družino*

ali več časa preživeti sami. Tudi med srednješolci je manjši delež odgovoril, da lahko počnejo vse, kar si želijo.

V nadaljevanju smo anketirance prosili, naj pojasnijo, zakaj v prostem času ne morejo početi tistih stvari, ki si jih želijo. Osnovnošolci in srednješolci so navajali podobne odgovore:

zaradi pomanjkanja prostega časa oziroma velikega števila drugih obšolskih obveznosti, zaradi pomanjkanja denarja, zaradi preobremenjenosti z delom za šolo, ker v njihovi bližnji okolici ni aktivnosti, ki bi se jih želeli udeleževati, zaradi pomoči pri domačih opravilih ali zaradi neodobravanja staršev.

Tabela 82: Koliko časa na dan povprečno gledaš TV in filme na računalniku?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nič	17	2,4	31	4,9
Do pol ure	55	7,7	83	13,1
Od pol do ene ure	134	18,9	133	21,0
Eno do dve uri	251	35,4	189	29,8
Dve do tri ure	146	20,6	119	18,8
Tri do štiri ure	54	7,6	44	6,9
Štiri do pet ur	20	2,8	16	2,5
Pet ur in več	26	3,7	10	1,6
Brez odgovora	7	1,0	9	1,4
Skupaj	710	100	634	100

Učenci in učenke gledajo televizijo zelo pogosto, tako jih kar 70,1 % pred televizijo preživi vsaj uro dnevno, kar 14,1 % pa več kot tri ure; nekoliko manj dijakov in dijakinj, vendar vseeno precej (59,6 %) gleda televizijo ali filme vsaj uro dnevno, od tega 11 % več kot tri ure. Osnovnošolci in osnovnošolke z odličnim uspehom so manj pogosto dejali, da gledajo televizijo ali filme na računalniku več kot tri ure na dan.

Tabela 83: Koliko časa na dan povprečno preživiš pred računalnikom?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nič	40	5,6	40	6,3
Do pol ure	140	19,7	92	14,5
Od pol do ene ure	165	23,2	115	18,1
Eno do dve uri	186	26,2	161	25,4
Dve do tri ure	91	12,8	101	15,9
Tri do štiri ure	49	6,9	52	8,2
Štiri do pet ur	11	1,5	28	4,4
Pet ur in več	20	2,8	36	5,7
Brez odgovora	8	1,1	9	1,4
Skupaj	710	100	634	100

Skoraj vsi mladi dnevno uporabljajo računalnik, največ jih je dejalo, da uporabljajo dnevno računalnik 1 do 2 uri (26,2 % osnovnošolci in 25,4 % srednješolci), pri čemer je med fanti več takih, ki preživijo pred računalnikom nad dve uri kot med dekleti. Osnovnošolci in osnovnošolke z odličnim učnim uspehom dnevno preživijo pred računalnikom nekoliko manj časa kakor ostali.

Tabela 84: Kako pogosto se ukvarjaš s športom?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Se ne ukvarjam	20	2,8	35	5,5
Nekajkrat letno	23	3,2	34	5,4
1-3 krat na mesec	52	7,3	79	12,5
1-2 krat na teden	206	29,0	238	37,5
3-5 krat na teden	196	27,6	142	22,4
Vsak dan	205	28,9	99	15,6
Brez odgovora	8	1,1	7	1,1
Skupaj	710	100	634	100

Primerjave med osnovnošolci in srednješolci kažejo, da se oboji ukvarjajo s športom povprečno do dvakrat na teden; med srednješolci je nekoliko več tistih, ki se s športom sploh ne ukvarjajo, med tistimi pa, ki se s športom ukvarjajo vsak dan, je skoraj dvakrat več osnovnošolcev. Razlike med fanti in dekleti kažejo, da se tako v osnovnih kot v srednjih šolah fantje pogosteje ukvarjajo s športom kakor dekleta.

Tabela 85: Zakaj se ukvarjaš s športom

	Osnovne šole				Srednje šole			
	Da		Ne		Da		Ne	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Da se družim s prijatelji	298	42,0	412	58,0	260	41,0	374	59,0
Si oblikujem postavo/shujšam	225	31,7	485	68,3	227	35,8	407	64,2
Ker se po vadbi dobro počutim	260	36,6	450	63,4	277	43,7	357	56,3
Da se sprostim	387	54,5	323	45,5	343	54,1	291	45,9
Šport imam rad/a	408	57,5	302	42,5	296	46,7	338	53,3
Ker so mi tako svetovali starši/učitelj/zdravnik	45	6,3	665	93,7	33	5,2	601	94,8
Ker se moji vrstniki tudi ukvarjajo s športom	74	10,4	636	89,6	56	8,8	578	91,2

Na vprašanje zakaj se ukvarjajo s športom so tako osnovnošolci kot srednješolci najpogosteje odgovorili, da je to zato, ker imajo šport radi (57,5 % osnovnošolcev in 46,7 % srednješolcev), in zaradi sprostitve (54,5 % osnovnošolcev in 54,1 % srednješolcev). Nekoliko več srednješolcev kot osnovnošolcev je dejalo, da se po vadbi počuti dobro (43,7 % srednješolcev in 36,6 % osnovnošolcev). Mladi se športom ukvarjajo tudi zato, da se družijo s prijatelji (42 % osnovnošolcev in 41 % srednješolcev). Precejšen odstotek mladih je tudi dejal, da se s športom ukvarjajo zato, da si oblikujejo postavo (31,7 % osnovnošolcev in 35,8 % srednješolcev). Najmanj pogosto se s športom ukvarjajo zato, ker se tudi vrstniki ukvarjajo s športom ali ker so jim tako svetovali starši, učitelji oz. zdravniki. Nekaj mladih je izbralo tudi odgovor drugo (13,1 % osnovnošolcev in pa 9,1 % srednješolcev). Z uspehom osnovnošolcev narašča tudi delež tistih, ki so dejali, da se s športom ukvarjajo ker se po vadbi dobro počutijo in upada (čeprav je zelo velik) delež tistih, ki se s športom ukvarjajo ker se tudi njihovi vrstniki. Z uspehom srednješolcev narašča delež tistih, ki se s športom ukvarjajo, ker se dobro počutijo in da se sprostijo.

13,1 % osnovnošolcev in 9,1 % srednješolcev je izbralo možnost drugo. Izmed teh se večina s športom ukvarja predvsem zato, da se zabava oz. se ne dolgočasi. Manjši delež anketirancev se s športom ukvarja zaradi samozavesti in zato, ker je ukvarjanje s športom zdravo, nekaj pa se s športom sploh ne ukvarja, razen takrat, ko je to obvezno (v šoli).

Primerjava med spoloma pokaže, da je nekoliko več fantov kot deklet dejalo, da se s športom ukvarja zaradi druženja s prijatelji, ker se njihovi vrstniki ukvarjajo s športom in ker imajo šport radi. Dekleta pa se pogosteje kot fantje ukvarjajo s športom, da si oblikujejo postavo ali shujšajo, ker se po vadbi do čutijo in da se sprostijo.

Tabela 86: Ali meniš, da si dovolj gibalno aktiven za svoj razvoj in zdravje

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Da, dovolj	483	68,0	355	56,0
Ne, premalo	186	26,2	251	39,6
Ne, preveč	26	3,7	21	3,3
Brez odgovora	15	2,1	7	1,1
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina osnovnošolcev je mnenja, da so za svoj razvoj in zdravje dovolj gibalno aktivni (68 %). Prav tako večina srednješolcev (56 %), čeprav je delež pri njih nekoliko manjši. Precejšen delež srednješolcev pa nasprotno (39,6 %) meni, da so za svoje zdravje premalo gibalno aktivni; ta delež je pri osnovnošolcih nekoliko nižji (26,2 %). Dekleta so v večji meri kakor fantje mnenja, da so za svoj razvoj in zdravje premalo aktivna.

Tabela 87: Kako se najpogosteje ukvarjaš s športom?

	Osnovne šole				Srednje šole			
	Da		Ne		Da		Ne	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sem član/ica športnega društva/kluba v kraju bivanja	224	31,5	486	68,5	149	23,5	485	76,5
Sem član/ica športnega društva, ki je organiziran v okviru krožkov na šoli	75	10,6	635	89,4	14	2,2	620	97,8
Treniram pod individualnim vodstvom trenerja	103	14,5	607	85,5	34	5,4	600	94,6
Ukvarjam se sam/a	294	41,4	416	58,6	330	52,1	304	47,9
Ukvarjam se s prijatelji	262	36,9	448	63,1	306	48,3	328	51,7
Ukvarjam se s starši, brati, sestrami, sorodniki	157	22,1	553	77,9	98	15,5	536	84,5

Na vprašanje kako se najpogosteje ukvarjajo s športom jih je večina odgovorila, da se ukvarjajo sami (41,4 % osnovnošolcev in 52,1 % srednješolcev) oz. s prijatelji (36,9 % osnovnošolcev in 48,3 % srednješolcev). Med osnovnošolci je 31,5 % članov/ic športnega društva/kluba v kraju bivanja, med srednješolci pa je ta odstotek nižji, in sicer 23,5. Mladi se ukvarjajo s športom tudi s svojimi sorodniki (22,1 % osnovnošolcev in 15,5 % srednješolcev), pod individualnim vodstvom trenerja pa trenira 14,5 % osnovnošolcev in 5,4 % srednješolcev. Delež mladih, ki se vključeni v športna društva, organizirana v okviru krožkov na šoli, je precej nizek (10,6 osnovnošolcev in 2,2 % srednješolcev).

Glede na spol je več fantov kakor deklet članov kluba ali društva, prav tako nekoliko več srednješolcev kot srednješolk trenira pod individualnim vodstvom trenerja in se s športom ukvarja s prijatelji; več deklet kot fantov pa se s športom ukvarja sam/a ali s starši, brati, sestrami, sorodniki. Z uspehom osnovnošolcev narašča delež tistih, ki se s športom ukvarjajo v okviru društva ali kluba. Z uspehom srednješolcev narašča delež tistih, ki se s športom ukvarjajo s starši, brati in sestrami.

Tabela 88: Katera je tvoja najljubša športna panoga? (odprto vprašanje)

Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE		FREKVENCE
Nogomet	190	Nogomet	174
Košarka	154	Košarka	101
Odbojka	118	Odbojka	93
Tek	85	Kolesarjenje	89
Kolesarjenje	84	Tek	89
Plavanje	53	Plavanje	50
Ples	49	Fitnes	42
Rolanje	46	Ples	39
Rokomet	36	Rolanje	37
Atletika	30	Hoja	30

Tako med osnovnošolci kot srednješolci so najbolj priljubljene športne panoge nogomet, košarka, odbojka, tek in kolesarjenje. Sledijo plavanje, ples, rolanje, med osnovnošolci še rokomet in atletika, med srednješolci pa fitnes in hoja. Večjih razlik med osnovnošolci in srednješolci ni.

Tabela 89: S katero športno panogo se ukvarjaš največ v prostem času? (odprto vprašanje)

Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE		FREKVENCE
Nogomet	154	Nogomet	142
Košarka	137	Kolesarjenje	87
Tek	97	Tek	77
Kolesarjenje	80	Košarka	76
Odbojka	80	Fitnes	46
Hoja, planinarjenje	43	Odbojka	41
Ples	42	Hoja	39
Rolanje	32	Rolanje	31
Tenis	19	Ples	26
Badminton	13	Motokros	12

Tako osnovnošolci kot srednješolci se v prostem času večinoma ukvarjajo z nogometom, košarko in rokometom. Med osnovnošolci so poleg naštetih priljubljeni še kolesarjenje, odbojka, hoja, ples, rolanje, tenis in badminton, med srednješolci pa predvsem košarka, fitness, odbojka, hoja, rolanje, ples in motokros.

Tabela 90: Ali meniš, da imaš dovolj možnosti za gibalno in športno udejstvovanje v prostem času?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Da	578	81,4	482	76,0
Ne	104	14,6	140	22,1
Brez odgovora	28	3,9	12	1,9
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina osnovnošolcev in srednješolcev je mnenja, da ima dovolj možnosti za gibalno in športno udejstvovanje v prostem času, saj je tako odgovorilo 81,4 % osnovnošolcev in pa 76 % srednješolcev. Med tistimi, ki so mnenja, da nimajo dovolj možnosti za gibalno udejstvovanje je več deklet kot fantov. Z uspehom upada delež tistih osnovnošolcev in srednješolcev, ki menijo, da imajo dovolj možnosti za gibalno in aktivno športno udejstvovanje v prostem času.

Učence in dijake, ki so na vprašanje odgovorili z ne, smo vprašali, kakšen je razlog, da nimajo dovolj možnosti za gibalno in športno udejstvovanje najpogosteje pojavi. Večina je odgovorila, da za gibalno športne aktivnosti nima dovolj časa (predvsem zaradi šolskih obveznosti), med odgovori pa so se pojavljali še: oddaljenost, problemi s prevozom, delovne obveznosti, finančni problemi ter pomanjkanje športnih objektov.

Tabela 91: Oцени, kako pomemben je za tebe šport:

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Življenjskega pomena	123	17,3	91	14,4
Zelo pomemben	212	29,9	174	27,4
Pomemben	200	28,2	170	26,8
Srednje pomemben	125	17,6	152	24,0
Nepomemben	18	2,5	24	3,8
Povsem odveč	9	1,3	8	1,3
Brez odgovora	23	3,2	15	2,4
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Tako večini osnovnošolcev kot srednješolcev je šport pomemben ali zelo pomemben (58,1 % osnovnošolcev in 54,2 % srednješolcev), precejšen delež jih je dejal, da jim je srednje pomemben (17,6% osnovnošolcev in 24 % srednješolcev). Zelo majhen delež mladih meni, da je šport nepomemben oziroma, da jim je povsem odveč. Nasprotno pa je šport življenjskega pomena 17,3 % osnovnošolcem in 14,4 % srednješolcem. Med tistimi, ki so ocenili, da je šport življenjskega pomena ali zelo pomemben je več fantov kot deklet.

Ključne ugotovitve:

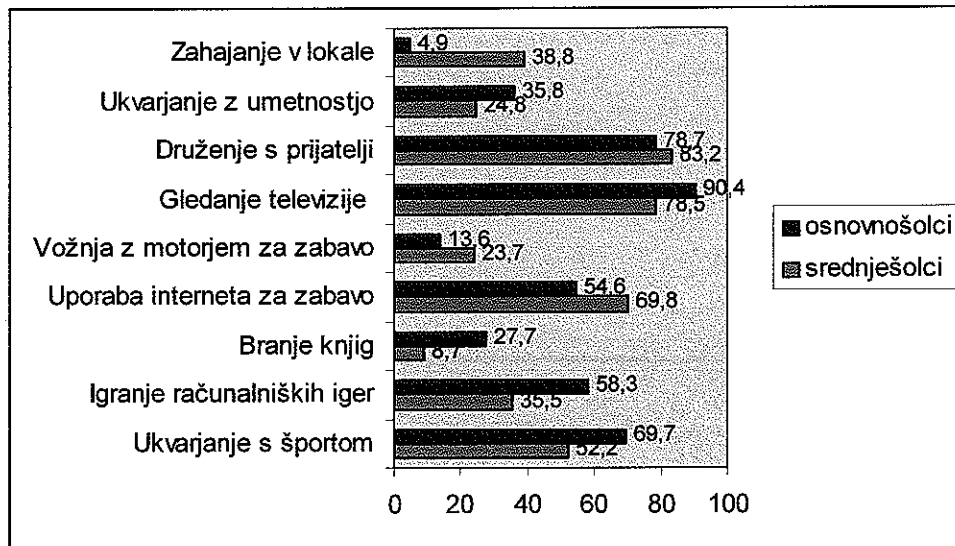
Mladi precejšen delež svojega prostega časa preživljajo pasivno, saj predstavlja precejšen delež njihovega prostega časa gledanje televizije ter uporaba interneta za zabavo.

Mladi imajo dve do tri ure prostega časa dnevno, pri čemer imajo uspešnejši v šoli nekoliko manj prostega časa na dan kakor tisti, ki so manj uspešni. V primerjavi z osnovnošolci, srednješolci pogosteje zahajajo v lokale, se družijo s prijatelji in uporabljajo internet za zabavo. Osnovnošolci pa več berejo, se ukvarjajo z umetnostjo in športom, igrajo pa tudi več računalniških iger.

Želje, ki jih imajo mladi v zvezi s prostim časom so, da bi imeli *več časa za različne prostočasne aktivnosti, da bi potrebovali več časa zgolj zase* ter, da bi *želeli več časa preživeti z ostalimi družinskimi člani*, zlasti srednješolci pa tudi, da bi *več časa preživeli s svojimi fanti oziroma puncami*.

Graf: Preživljanje prostega časa mladih

(deleži tistih, ki so dejali, da to počnejo večkrat tedensko ali vsak dan)

Ukvarjanje s športom z leti upada, tako se s športom pogosteje ukvarjajo osnovnošolci kakor srednješolci, prav tako pa se pogosteje s športom ukvarjajo fantje kakor dekleta. S športom se ukvarjajo zato, ker ga imajo radi, zaradi sprostitve, ker se dobro počutijo in zaradi druženja s prijatelji. Večina jih meni, da so gibalno dovolj aktivni, vseeno pa je 39,6 % srednješolcev, ki menijo, da so za svoj razvoj in svoje zdravje premalo aktivni. Prav tako menijo, da imajo na voljo dovolj možnosti za gibalno in aktivno športno udejstvovanje v prostem času.

2.2.9 Zadovoljstvo mladih

Tabela 92: Ocenijo, kako si v splošnem zadovoljni s sabo...

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh nisem zadovoljen	19	2,7	15	2,4
Nisem zadovoljen	60	8,5	39	6,2
Nisem niti nezadovoljen niti zadovoljen	114	16,1	145	22,9
Sem zadovoljen	243	34,2	260	41,0
Popolnoma sem zadovoljen	247	34,8	160	25,2
Brez odgovora	27	3,8	15	2,4
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Mladi so s sabo v povprečju kar zadovoljni. Zadovoljnih ali popolnoma zadovoljnih je 69,6 % osnovnošolcev in pa 66,5 % srednješolcev, nezadovoljnih pa 11,2 % osnovnošolcev in pa 8,6 % srednješolcev, pri čemer so fantje v povprečju bolj zadovoljni sami s sabo kot dekleta. Osnovnošolci in osnovnošolke, ki še niso poskusili alkoholnih pijač so v povprečju bolj zadovoljni s sabo kakor tisti, ki so jih že poskusili.

Tabela 93: Oceni, kako si zadovoljen s svojim zdravjem...

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh nisem zadovoljen	7	1,0	12	1,9
Nisem zadovoljen	33	4,6	29	4,6
Nisem niti nezadovoljen niti zadovoljen	78	11,0	125	19,7
Sem zadovoljen	226	31,8	271	42,7
Popolnoma sem zadovoljen	341	48,0	186	29,3
Brez odgovora	25	3,5	11	1,7
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Mladi so s svojim zdravjem večinoma zadovoljni, med osnovnošolci in srednješolci pa je nekaj razlik. Med osnovnošolci jih je skoraj polovica popolnoma zadovoljnih (48 %), medtem, ko jih je med srednješolci le slaba tretjina (29,3 %). Delež nezadovoljnih s svojim zdravjem med mladimi pa je okoli 6 %. Pri osnovnošolcih ni razlik po spolu, med srednješolci pa so fantje z njim bolj zadovoljni kakor dekleta. Prav tako so s svojim zdravjem bolj zadovoljni tisti osnovnošolci in osnovnošolke, ki še niso poskusili alkoholnih pijač.

Tabela 94: Oceni, kako si zadovoljen s finančno situacijo tvoje družine...

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh nisem zadovoljen	15	2,1	21	3,3
Nisem zadovoljen	34	4,8	67	10,6
Nisem niti nezadovoljen niti zadovoljen	87	12,3	149	23,5
Sem zadovoljen	199	28,0	230	36,3
Popolnoma sem zadovoljen	345	48,6	155	24,4
Brez odgovora	30	4,2	12	1,9
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Precej več osnovnošolcev (48,6 %) kot srednješolcev (24,4 %) je popolnoma zadovoljnih s finančno situacijo svoje družine. Nasprotno pa je med srednješolci nekoliko več takih, ki s finančno situacijo niso ali sploh niso zadovoljni (13,9 % srednješolcev v primerjavi s 6,9 % osnovnošolcev). Fantje so s finančno situacijo družine bolj zadovoljni kakor dekleta, prav tako pa so učenci in učenke z nizkim učnim uspehom v povprečju manj zadovoljni s finančno situacijo svoje družine kakor ostali. S finančno situacijo svoje družine so tudi bolj zadovoljni tisti učenci in učenke, ki še nikoli niso poskusili alkoholnih pijač.

Tabela 95: Oceni, kako si zadovoljen z življenjem na splošno...

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh nisem zadovoljen	14	2,0	13	2,1
Nisem zadovoljen	26	3,7	38	6,0
Nisem niti nezadovoljen niti zadovoljen	80	11,3	128	20,2
Sem zadovoljen	234	33,0	264	41,6
Popolnoma sem zadovoljen	322	45,4	178	28,1
Brez odgovora	34	4,8	13	2,1
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina mladih je na splošno zadovoljnih s svojim življenjem. Med osnovnošolci (45,4 %) je v primerjavi s srednješolci nekoliko več takih, ki so popolnoma zadovoljni s svojim življenjem (28,1 %), večina srednješolcev pa izjavlja, da so z življenjem zadovoljni (42,6 %). Več srednješolcev kot osnovnošolcev je niti nezadovoljnih niti zadovoljnih, pa tudi nezadovoljnih oz. zelo nezadovoljnih (5,7 % osnovnošolcev in

8,1 % srednješolcev). V povprečju so fantje bolj zadovoljni s svojim življenjem kot dekleta, prav tako so z njim bolj zadovoljni učenci in učenke, ki še niso poskusili alkoholnih pijač.

Tabela 96: Oceni, kako si zadovoljen z odnosom, ki ga imaš s prijatelji...

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh nisem zadovoljen	6	,8	5	,8
Nisem zadovoljen	24	3,4	10	1,6
Nisem niti nezadovoljen niti zadovoljen	62	8,7	71	11,2
Sem zadovoljen	185	26,1	225	35,5
Popolnoma sem zadovoljen	400	56,3	309	48,7
Nimam	7	1,0	1	,2
Brez odgovora	26	3,7	13	2,1
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Večina mladih je zadovoljnih ali popolnoma zadovoljnih z odnosom, ki ga imajo s prijatelji (82,4 % osnovnošolcev in 84,2 % srednješolcev), le manjši delež ni niti zadovoljnih niti nezadovoljnih oziroma ni zadovoljnih.

Tabela 97: Oceni, kako si zadovoljen z odnosom, ki ga imaš s staršem/a...

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh nisem zadovoljen	6	,8	12	1,9
Nisem zadovoljen	20	2,8	32	5,0
Nisem niti nezadovoljen niti zadovoljen	59	8,3	95	15,0
Sem zadovoljen	183	25,8	204	32,2
Popolnoma sem zadovoljen	411	57,9	270	42,6
Nimam	4	,6	1	,2
Brez odgovora	27	3,8	20	3,2
Skupaj	710	100,0	634	100,0

V primerjavi s srednješolci so osnovnošolci pogosteje popolnoma zadovoljni z odnosom, ki ga imajo s staršem/a (57,9 % v primerjavi z 42,6 %). Zelo malo je nezadovoljnih oziroma sploh ni zadovoljnih (3,6 %

osnovnošolcev in pa 6,9 % srednješolcev). Fantje so v povprečju bolj zadovoljni z odnosom, ki ga imajo s starši kakor dekleta. Učence in učenci, ki še niso poskusili alkohola so v povprečju bolj zadovoljni z odnosom, ki ga imajo s starši kakor tisti, ki alkohola še niso poskusili.

Tabela 98: Oцени, kako si zadovoljen z odnosom, ki ga imaš z brat-om/i, sestr-o/ami...

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh nisem zadovoljen	28	3,9	10	1,6
Nisem zadovoljen	31	4,4	42	6,6
Nisem niti nezadovoljen niti zadovoljen	75	10,6	90	14,2
Sem zadovoljen	179	25,2	183	28,9
Popolnoma sem zadovoljen	284	40,0	239	37,7
Nimam	84	11,8	56	8,8
Brez odgovora	29	4,1	14	2,2
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Oboji, tako osnovnošolci kot srednješolci so v povprečju zadovoljni z odnosom, ki ga imajo z brati in sestrami (65,2 % osnovnošolcev in 66,6 % srednješolcev). Le 8,3 % osnovnošolcev in 8,2 % srednješolcev z odnosom ni zadovoljnih. Med osnovnošolci ni razlik po spolu, med srednješolci pa so fantje bolj zadovoljni z odnosom, ki ga imajo z brati in sestrami kakor dekleta. Osnovnošolci in osnovnošolke z najslabšim učnim uspehom so v primerjavi s tistimi z najboljšim manj zadovoljni z odnosom, ki ga imajo z brati in sestrami.

Tabela 99: Oceni, kako si zadovoljen s svojim izgledom, zunanostjo?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Sploh nisem zadovoljen	34	4,8	21	3,3
Nisem zadovoljen	49	6,9	61	9,6
Nisem niti nezadovoljen niti zadovoljen	119	16,8	148	23,3
Sem zadovoljen	248	34,9	244	38,5
Popolnoma sem zadovoljen	237	33,4	146	23,0
Brez odgovora	23	3,2	14	2,2
Skupaj	710	100,0	634	100,0

Delež zadovoljnih in popolnoma zadovoljnih s svojo zunanostjo je pri osnovnošolcih 68,3 %, pri srednješolcih pa 61,5 %, nezadovoljnih ali popolnoma nezadovoljnih je 11,7 % osnovnošolcev in pa 12,9 % srednješolcev. Fantje so v povprečju bolj zadovoljni s svojo zunanostjo kakor dekleta, prav tako so bolj zadovoljni tisti osnovnošolci in osnovnošolke, ki še niso poskusili alkohola.

Tabela 100: Ali bi za vašo družino rekel/a, da je srečna?

	Osnovne šole		Srednje šole	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Da, zelo srečna	273	38,5	143	22,6
Da, srečna	304	42,8	299	47,2
Niti srečna, niti nesrečna, nekaj vmes	96	13,5	150	23,7
Ne, ni srečna	12	1,7	23	3,6
Ne, sploh ni srečna	6	,8	3	,5
Drugo	7	1,0	8	1,3
Brez odgovora	12	1,7	8	1,3

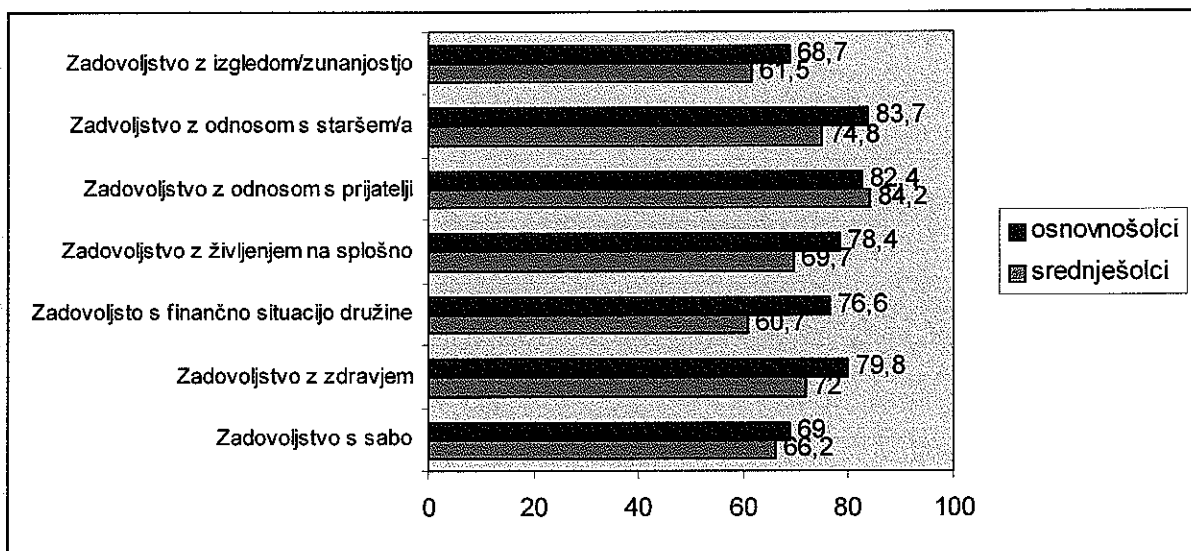
Po mnenju večine mladih so njihove družine srečne oziroma zelo srečne, saj je tako odgovorilo skupno 81,3 % osnovnošolcev in pa 69,8 % srednješolcev. Le 2,5 % osnovnošolcev in 4,1 % srednješolcev meni, da niso srečne ali pa sploh niso srečne. Odgovori drugo so bili najpogosteje, da sta starša ločena (6), pojavljali pa so se še odgovori: kakor kdaj, ne vem, odvisno od dneva, težijo zaradi drog in trenutno kriza. Učenci in učenke, ki še niso poskusili alkohola so pogosteje dejali, da je njihova družina srečna kakor tisti, ki so ga že poskusili.

Ključne ugotovitve:

Mladi so precej zadovoljni z odnosom, ki ga imajo s starši, s prijatelji, zadovoljni pa so tudi z življenjem na splošno. Nekoliko manj so zadovoljni s seboj, s svojim izgledom/zunanostjo, srednješolci pa tudi s finančno situacijo svoje družine.

V splošnem so osnovnošolci z vsemi vidiki življenja bolj zadovoljni v primerjavi s srednješolci.

Graf 2: Zadovoljstvo z različnimi dejavniki pri mladih (delež odgovorov sem zadovoljen/a in popolnoma sem zadovoljen/a)

2.2.10 Ključne razlike glede na spol in uspeh v šoli

Razlike pri pitju glede na *spol*, ki smo jih zaznali tudi med mladimi, ki so sodelovali v pričujoči raziskavi, so običajne tudi v drugih državah. Po navedbah nekaterih (Plant in Plant, 2001) naj bi bile razlike v pitju alkohola značilne za večino držav, pri čemer običajno moški popijejo več od žensk. Tudi raziskave o mladostnikih v Evropi kažejo, da fantje pijejo več od deklet, vendar se ponekod te razlike zelo zmanjšujejo oz. celo izenačujejo. Naj navedemo nekatere ključne razlike (vse razlike so se izkazale kot statistično značilne) glede na spol iz naše raziskave:

- Med dekleti več takih, ki še niso poskusila alkohola v primerjavi s fanti.
- Fantje poskusijo žgane pijače nekoliko prej kot dekleta

- Pri srednješolcih in srednješolkah se kažejo razlike v pogostosti pitja alkoholnih pijač, zlasti pri pitju piva in vina, pri čemer jih fantje pogosteje pijejo kakor dekleta.
- Fantje, zlasti srednješolci so bili pogosteje pijani kakor dekleta

Tabela 101: Kolikokrat si že bil/a pijan/a?

	Osnovne šole				Srednje šole			
	FANTJE		DEKLETA		FANTJE		DEKLETA	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	208	71,5	247	82,6	37	10,1	48	13,1
1-2 krat	56	19,6	41	13,7	43	18,6	54	23,4
3-5 krat	14	4,8	5	1,7	40	10,9	39	16,9
6-9 krat	6	2,1	2	0,7	43	11,7	23	10,0
10-19 krat	3	1,0	3	1,0	38	10,4	35	15,2
20 in večkrat	4	1,4	1	0,3	160	43,7	37	16
Skupaj	291	100	299	100	366	100	231	100

- Medtem, ko pri osnovnošolcih in osnovnošolkah ni razlik med spoloma, srednješolci pogosteje uporabljajo skupaj alkohol in marihuano kakor srednješolke

Tabela 102: Kako pogosto uporabljaš skupaj alkohol in marihuano?

	Osnovne šole				Srednje šole			
	FANTJE		DEKLETA		FANTJE		DEKLETA	
	FREKVEN CE	ODSTOTK I	FREKVEN CE	ODSTOTK I	FREKVEN CE	ODSTOTK I	FREKVEN CE	ODSTOTK I
Nikoli	270	98,9	288	99,0	254	74,7	196	88,3
Občasno	2	0,7	2	0,7	55	16,2	21	9,5
Pogosto	0	0,0	1	0,3	16	4,7	5	2,3
Vedno	1	0,4	0	0,0	15	4,4	0	0,0
Skupaj	273	100	291	100	340	100	222	100

- Fantje (srednješolci) pogosteje kakor dekleta uživajo alkohol pred, med ali takoj po pouku
- Tako osnovnošolci kot srednješolci pogosteje uživajo alkohol s prijatelji med tednom pa tudi med vikendi, kakor dekleta

Tabela 103: Kako pogosto uživaš alkohol, ko greš ven s prijatelji - čez vikend?

	Osnovne šole				Srednje šole			
	FANTJE		DEKLETA		FANTJE		DEKLETA	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTO
Nikoli	169	63,5	191	67,3	26	7,2	23	10,1
Občasno	69	25,9	74	26,1	79	21,9	86	37,7
Pogosto	19	7,1	12	4,2	104	28,8	57	25,1
Vedno	9	3,4	7	2,5	152	42,1	62	27,2
Skupaj	266	100	284	100	361	100	228	100

- Fantje pogosteje kakor dekleta uživajo alkohol sami
- Medtem, ko pri osnovnošolcih in osnovnošolkah ni razlik med spoloma, srednješolci pogosteje uživajo alkohol z neznanci kakor dekleta, pa tudi z drugimi sorodniki
- Fantom so pogosteje kakor dekletom zavrnil nakup alkoholnih pijač v baru, trgovini ali disku
- Srednješolci so pogosteje kakor srednješolke dejali, da imajo ob/po pitju alkohola mačka, pa tudi, da se zapletejo v prepir
- Več fantom kakor dekletom se dogaja da ob/po pitju alkohola bruhajo
- Fantje se bolj kakor dekleta strinjajo s trditvijo, da je zabava boljša z alkoholnimi pijačami kakor brez njih, prav tako se bolj strinjajo, da je s pitjem alkoholnih pijač človek bolj sproščen, da je zabava brez alkohola dolgočasna in da občasno pitje alkoholnih pijač sploh ni škodljivo
- Dekleta se bolj kakor fantje strinjajo, da pitje alkoholnih pijač škoduje zdravju ter da mladi pijejo alkoholne pijače ker mislijo, da so frajerji
- Fantje se v prostem času pogosteje kot dekleta ukvarjajo s športom; dekleta pa v prostem času pogosteje berejo knjige in se ukvarjajo z umetnostjo
- Nekoliko več fantov kot deklet je dejalo, da se s športom ukvarja zaradi druženja s prijatelji, ker se njihovi vrstniki ukvarjajo s športom in ker imajo šport radi. Dekleta pa se pogosteje kot fantje ukvarjajo s športom, da si oblikujejo postavo ali shujšajo, ker se po vadbi do čutijo in da se sprostijo.
- Dekleta so v večji meri kakor fantje mnenja, da so za svoj razvoj in zdravje premalo aktivna
- Fantje so pogosteje dejali, da je šport zanje življenjskega pomena

- Fantje so bolj kakor dekleta zadovoljni sami s sabo, s finančno situacijo svoje družine, z odnosom, ki ga imajo s staršem/a, s svojim zunanjim izgledom in s svojim življenjem na splošno; srednješolci pa bolj kakor srednješolke s svojim zdravjem in z odnosom, ki ga imajo z brati in sestrami

Uspeh v šoli prav tako igra pomembno vlogo pri pitju alkohola, pri čemer je nižji uspeh pogosto povezan s pogostejšim pitjem alkohola. V raziskavi so se kot statistično značilne izkazale naslednje povezave:

- Med osnovnošolci in osnovnošolkami z višanjem uspeha upada pogostost pitja piva v zadnjem mesecu
- Osnovnošolci z nižjim uspehom so v zadnjem mesecu pogosteje pili pivo in žgane kakor tisti s prav dobrim in odličnim učnim uspehom
- Med srednješolci z naraščanjem uspeha upada pogostost pitja piva v enem letu, zlasti za tiste, ki so dejali, da pivo pijejo nad 30 krat v letu.
- Srednješolci in srednješolke s prav dobrim in odličnim uspehom so najmanj pogosto dejali, da so v svojem dosedanjem življenju več kot 30 krat pili pivo.
- Tako v osnovnih kot srednjih šolah z uspehom upada pogostost opijanja
- Nižji uspeh, ko imajo srednješolci in srednješolke, pogosteje uporabljajo skupaj alkohol in tobak, cigarete
- Srednješolci z nižjim uspehom pogosteje skupaj uporabljajo alkohol in marihuano kakor tisti s prav dobrim in odličnim uspehom
- Srednješolci in srednješolke s prav dobrim in odličnim uspehom redkeje uporabljajo alkohol z ostalimi drogami kakor srednješolci z nižjim uspehom
- V osnovnih šolah z uspehom upada pogostost uživanja alkohola s prijatelji
- Osnovnošolci in osnovnošolke z nižjim učnim uspehom pogosteje uživajo alkohol s fantom/punco kakor tisti z višjim učnim uspehom
- Z naraščanjem uspeha se manjša delež tistih dijakov in dijakinj, ki so dejali, da nikoli ne uživajo alkohola s starši ter večja delež tistih, ki alkohol z njimi uživajo občasno.
- Osnovnošolci in osnovnošolke z nižjim učnim uspehom pogosteje dobijo alkohol v trgovini kakor tisti z višjim uspehom
- V osnovnih šolah z višanjem uspeha upada delež tistih, ki so dejali, da so jim zavrnilo nakup alkoholnih pijač

- Osnovnošolci in osnovnošolke z višjim učnim uspehom imajo redkeje mačka kakor tisti z višjim učnim uspehom

MAČEK

Osnovne šole

	NEZADOSTEN, ZADOSTEN, DOBER		PRAV DOBER		ODLIČEN	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	102	83,6	178	89,4	220	92,8
Občasno	12	9,8	19	9,5	11	4,6
Pogosto	4	3,3	1	0,5	2	0,8
Vedno	4	3,3	1	0,5	4	1,7
Skupaj	122	100	199	100	237	100

- Z uspehom osnovnošolcev upada delež tistih, ki so dejali, da se jim ob/po pitju alkohola zgodi kaj kar kasneje obžalujejo
- Z uspehom osnovnošolcev upada delež tistih, ki so dejali, da se ob/po po pitju alkohola zabavajo

ZABAVA

Osnovne šole

	NEZADOSTEN, ZADOSTEN, DOBER		PRAV DOBER		ODLIČEN	
	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI	FREKVENCE	ODSTOTKI
Nikoli	51	40,5	98	48,5	138	57,7
Občasno	41	32,5	68	33,7	68	28,5
Pogosto	16	12,7	17	8,4	17	7,1
Vedno	18	14,3	19	9,4	16	6,7
Skupaj	126	100	202	100	239	100

- Z uspehom osnovnošolcev upada delež tistih, ki so dejali, da se ob/po pitju alkohola ne spominjajo kaj so počeli
- Med učenci in učenkami z nižjim učnim uspehom je več takih, ki so dejali, da se jim ob pitju alkohola občasno zgodi, da bruhajo kakor med tistimi z višjim učnim uspehom
- Zanimivo je, da med osnovnošolci z uspehom narašča delež tistih, ki so dejali, da njihovi starši pijejo alkoholne pijače, upada pa delež tistih, ki so dejali, da so že videli starše pijane
- Osnovnošolci in srednješolci s slabšim učnim uspehom se v primerjavi s tistimi z najboljšim učnim uspehom bolj strinjajo, da je zabava boljša z alkoholnimi pijačami kot brez njih.

- Učenci in dijaki z najboljšim učnim uspehom se bolj strinjajo, da »Mladi pijejo alkoholne pijače, ker mislijo, da so frajerji« v primerjavi s tistimi, ki imajo najnižji učni uspeh
- Tisti z najboljšim učnim uspehom se v primerjavi z ostalimi manj strinjajo, da je zabava brez alkoholnih pijač dolgočasna
- Osnovnošolci in srednješolci s slabšim učnim uspehom se manj strinjajo, da je pitje alkoholnih pijač pogost vzrok nasilja v družini
- Odličnjaki v osnovni šoli so manj pogosto kot ostali dejali, da imajo nad tri ure prostega časa dnevno. Med srednješolci pa z uspehom upada delež tistih, ki imajo nad tri ure prostega časa na dan.
- Osnovnošolci in osnovnošolke z odličnim učnim uspehom so v primerjavi z ostalimi redkeje dejali, da igrajo računalniške igre večkrat tedensko ali vsak dan, z uspehom srednješolk in srednješolcev pa prav tako upada delež tistih, ki v prostem času igrajo računalniške igre vsak dan ali večkrat tedensko
- Osnovnošolci in srednješolci z odličnim učnim uspehom so v primerjavi z ostalimi pogosteje dejali, da v prostem času berejo knjige večkrat tedensko ali vsak dan.
- Med osnovnošolci z nezadostnim, zadostnim ali dobrim učnim uspehom je več takih, ki se vozijo z motorjem kot med ostalimi.
- Učenci in učenke ter dijaki in dijakinje z boljšim učnim uspehom se pogosteje ukvarjajo z umetnostjo kakor ostali.
- Srednješolci in srednješolke z najboljšim učnim uspehom zahajajo v lokale redkeje kot ostali.
- Osnovnošolci in osnovnošolke z odličnim uspehom so manj pogosto dejali, da gledajo televizijo ali filme na računalniku več kot tri ure na dan.
- Osnovnošolci in osnovnošolke z odličnim učnim uspehom dnevno preživijo pred računalnikom nekoliko manj časa kakor ostali.
- Z uspehom osnovnošolcev narašča tudi delež tistih, ki so dejali, da se s športom ukvarjajo ker se po vadbi dobro počutijo in upada (čeprav je zelo velik) delež tistih, ki se s športom ukvarjajo ker se tudi njihovi vrstniki. Z uspehom srednješolcev narašča delež tistih, ki se s športom ukvarjajo, ker se dobro počutijo in da se sprostijo.
- Z uspehom upada delež tistih osnovnošolcev in srednješolcev, ki menijo, da imajo dovolj možnosti za gibalno in aktivno športno udejstvovanje v prostem času.

- Z uspehom osnovnošolcev narašča delež tistih, ki se s športom ukvarjajo v okviru društva ali kluba. Z uspehom srednješolcev narašča delež tistih, ki se s športom ukvarjajo s starši, brati in sestrami.
- Osnovnošolci in osnovnošolke z najslabšim učenim uspehom so v primerjavi s tistimi z najboljšim manj zadovoljni z odnosom, ki ga imajo z brati in sestrami.

3. Alkoholne politike in ukrepi

3.1 Alkoholne politike in ukrepi na evropski ravni

V zadnjem desetletju je bilo na ravni EU uvedenih precej ukrepov v povezavi z zmanjševanjem škode, povezane z rabo alkohola. V letu 2001 je tako Evropska komisija predlagala ukrepe osredotočene na pitje alkohola, s posebnim poudarkom na poostrenih kontrolah alkohola v krvi (Road Safety Action Programme 2003-2008).

V letu 2001 je Svet sprejel Priporočila o pitju alkoholnih pijač med mladimi, da bi se dvignila stopnja zavedanja o negativnem vplivu uporabe alkohola, za izobraževanje mladih o tveganjih, ki jih prinaša alkohol in da bi se spodbudilo akcijo proti nelegalni prodaji alkoholnih pijač mladoletnim.

Med leti 2003 in 2008 je bilo izvedenih v okviru Community Public Health Programme več akcij, ki so se osredotočale tako na vožnjo pod vplivom alkohola kot tudi na aktivnosti, ki zvišujejo zavedanje v zvezi s preprečevanjem škode, povzročene zaradi alkohola.

Direktiva »Televizija brez meja« predvideva omejevanje oglaševanja alkohola, zlasti tistih, ki nagovarjajo mladoletne, prav tako pa ni dovoljeno prikazovati mladih, ki konzumirajo alkohol.

Evropska unija v povezavi z WHO zbira primerljive podatke za nadzor porabe alkohola in s tem povezane socialne, ekonomske in zdravstvene indikatorje. Poleg tega tudi podpira raziskovanje vzrokov bolezni povezanih z alkoholom preko financiranja R &D projektov.

V oktobru 2006 je bila v Evropski uniji sprejeta strategija **EU za podporo državam članicam pri zmanjševanju škode zaradi uživanja alkohola**, v kateri je eden petih prednostnih ciljev prav zaščita mladih ljudi, otrok in še nerojenega otroka (poleg zmanjševanja poškodb in smrti zaradi avtomobilskih nesreč povezanih z uporabo alkohola, preprečevanja škode zaradi alkohola med odraslimi in zmanjševanja negativnega vpliva na delovno mesto, informiranja izobraževanja in dvigovanja zavedanja o vplivu škodljive in nevarne rabe alkohola in o primernih vzorcih konzumiranja alkohola in razvoja skupne evidenčne baze na ravni EU).

Strategijo se implementira preko: Komiteja za nacionalno alkoholno politiko in akcijo (Committee on National Policy and Action) in Evropskega zdravstvenega in alkoholnega foruma (A European Alcohol and Health Forum)

http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/alcohol/documents/alcohol_factsheet_harmful_en.pdf

Prav tako pa tudi Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) v okviru *Deklaracije o mladih in alkoholu* (2001) določa temeljne smernice in cilje za promocijo in zaščito zdravja ter zaščito otrok pred pritiski, ki vplivajo na pitje alkohola in pa posledicami pitja le-tega. Zaščita otrok, mladih in tistih, ki ne pijejo alkohola pred pritiski, ki vplivajo na pitje alkohola pa so bili tudi cilji Evropskega akcijskega načrta na področju alkohola 2000-2005, ki je bil pripravljen v okviru WHO.

3.2 Alkoholne politike in ukrepi v Sloveniji

Kako pa je z alkoholno politiko in ukrepi v Sloveniji? Slovenija ima, podobno kot druge evropske države, več zakonov in politik, ki obravnavajo alkohol. Za zmanjševanje porabe in preprečevanje škodljivih posledic rabe alkohola so bili tudi v Sloveniji sprejeti različni ukrepi, opredeljeni v različnih zakonih. Področje alkoholne politike v Sloveniji je tako obravnavano v okviru naslednjih zakonov (Vir: Alkohol in alkoholna politika v Sloveniji, 2007):

Zakon o preprečevanju škodljivih posledic rabe alkohola

ZOPA med ukrepe za preprečevanje škodljivih posledic rabe alkohola uvršča:

- spremljanje porabe alkohola in obsega škodljivih posledic rabe alkohola za zdravje,
- informiranje, izobraževanje in osveščanje javnosti in posameznih skupin prebivalstva o škodljivih posledicah rabe alkohola,
- usklajevanje aktivnosti za čim zgodnejše prepoznavanje oseb, ki imajo težave z alkoholom in njihovo vključevanje v preventivne programe,
- usklajevanje, spremljanje in vrednotenje preventivnih programov za posamezne skupine prebivalstva,
- priprava in izvajanje programov za spodbujanje zdravega življenjskega sloga med različnimi starostnimi in družbenimi skupinami prebivalstva ter njihovo vrednotenje,
- strokovno svetovanje in podpora institucijam, združenjem nevladnim organizacijam, lokalnim skupnostim in posameznikom pri izvajanju preventivnih programov in pri reševanju problemov, povezanih z rabo alkohola.

Zakon o omejevanju porabe alkohola (2003)

Zakon opredeljuje ukrepe in načine omejevanja alkohola in obsega škodljivih posledic rabe alkohola. Med slednje sodijo predvsem:

- označevanje vsebnosti alkohola na embalaži ,
- opozorilo, da živilo ni primerno za otroke,
- prepoved prodaje in ponudbe alkoholnih pijač in pijač, ki so jim dodane alkoholne pijače, osebam mlajšim od 18 let ter osebam, ki kažejo znake opitosti od alkohola,
- alkoholne pijače je prepovedano prodati oz. ponuditi osebam za katere je mogoče upravičeno domnevati, da jih bodo posredovale osebam, mlajšim od 18 let ter takim, ki kažejo očitne znake opitosti od alkohola,
- prepoved prodaje alkoholnih pijač med 21 in 7 uro zjutraj,
- prepoved prodaje žganih pijač do 10 ure dopoldan,
- prepoved prodaje in ponudbe alkoholnih pijač: v stavbah in na pripadajočih funkcionalnih zemljiščih, kjer se opravlja dejavnost vzgoje, izobraževanja in zdravstvena dejavnost,
- v športnih objektih, v katerih poteka športna prireditve, eno uro pred začetkom in med športno prireditvijo,
- med delovnim časom na delovnem mestu.
- Prodajalci alkoholnih pijač morajo imeti v prodaji vsaj dve različni vrsti brezalkoholnih pijač, ki sta cenovno enaki ali cenejši od najcenejše alkoholne pijače.

Zakona o zdravstveni ustreznosti živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z živili (2000)

Zakon določa pogoje, ki jih morajo izpolnjevati živila, aditivi za živila in izdelki ter snovi, ki prihajajo v stik z živili, da so zdravstveno ustrezni ter ureja zdravstveni nadzor nad njihovo proizvodnjo in prometom z namenom, da se varuje zdravje ljudi, zaščitijo interesi potrošnika in omogoča nemoten promet na notranjem trgu in s tretjimi državami, spremljanje zdravstvene ustreznosti živil in izdelkov ter snovi, ki prihajajo v stik z živili ter medresorsko in mednarodno sodelovanje na področju zdravstvene problematike, prehrane in politike.

Zakon ureja oglaševanje alkoholnih pijač (zgolj tistih s 15 ali manj volumenskih % alkohola), pri čemer določa, da mora oglaševalsko sporočilo izpolnjevati naslednje pogoje:

- ne sme spodbujati čezmerne rabe alkohola ali prikazovati vzročne zveze med pitjem alkohola in uspehom v življenju,
- ne sme biti namenjeno mladim in prikazovati oseb, ki uživajo alkohol,
- ne sme prikazovati oseb, mlajših od 25 let,
- ne sme povezovati uživanja alkohola s povečano telesno zmogljivostjo ali z vožnjo v prometu,
- ne sme ustvarjati videza, da uživanje alkohola prispeva k uspehom v družbenem in spolnem življenju,
- ne sme poudarjati, da ima alkohol zdravilne učinke, ali da je poživilo, pomirjevalo ali sredstvo za reševanje osebnih težav,
- ne sme prikazovati abstinence ali zmernega pitja v negativni luči,
- ne sme poudarjati visoke vsebnosti alkohola kot posebne kakovosti alkoholnega izdelka,
- ne sme se pojavljati v in na stavbah, objektih in pripadajočih zemljiščih, kjer se opravlja zdravstvena dejavnost ter dejavnost vzgoje, športa ali izobraževanja,
- ne sme se pojavljati na panojih, tablah, plakatih ali svetlobnih napisih, ki so od vrtcev in šol oddaljeni manj kot 300 metrov,
- ne sme se pojavljati na prireditvah, ki so v prvi vrsti namenjene mladoletnim osebam, in na športnih prireditvah,
- ne sme vključevati simbolov, podob, junakov iz risanih filmov in drugih mladinskih oddaj,
- vsebovati mora opozorilo: *"Minister za zdravje opozarja: Uživanje alkohola lahko škoduje zdravju!"* ali *"Minister za zdravje opozarja: Prekomerno pitje alkohola škoduje zdravju!"*.
- Zakon določa, da je prepovedano oglaševanje na radiu ali televiziji med 7 in 21 30 uro ter v kinematografih pred 22 uro.

Zakon o medijih (2001)

Zakon določa, da je **oglaševanje alkoholnih pijač** prek medijev in na drugih z zakonom določenih nosilcih prepovedano, razen če je z zakonom določeno drugače (glej zgoraj).

Resolucija o nacionalnem programu varnosti cestnega prometa za obdobje 2007 – 2011

V resoluciji so predvideni ukrepi, ki se nanašajo na področje alkohola in sicer so v resoluciji predvidene naslednje dejavnosti:

- organiziranje preventivnih akcij,
- priprava preventivnih programov v osnovnih in srednjih šolah,
- stalno ozaveščanje mladih s preventivnimi programi mladinskih organizacij,
- izvajanje ciljnega in koordiniranega poostrelega nadzora v posebnih obdobjih,
- ovrednotenje rehabilitacijskih programov za voznike, ki jim je izrečena stranska sankcija kazenskih točk zaradi vožnje pod vplivom alkohola,
- analiziranje učinkovitosti ukrepa prenehanja veljavnosti vozniškega dovoljenja zaradi vožnje pod vplivom alkohola,
- preverjanje učinkovitosti omejevanja dostopnosti alkohola mladim in voznikom motornih vozil.

Zakon o varnosti cestnega prometa (2004)

Zakon ureja pravila in pogoje za udeležbo v cestnem prometu.

- vozniki ne smejo voziti vozila v cestnem prometu, niti ga začeti voziti, če so pod vplivom alkohola,
- vozniki imajo lahko največ do vključno 0,5 grama alkohola na kilogram krvi (g/kg) ali do vključno 0,24 miligrama alkohola v litru (mg/l), pod pogojem, da ne kažejo znakov motenj v vedenju,
- nekatere kategorije voznikov ne smejo imeti v cestnem prometu alkohola v organizmu (vozniki tovornih vozil, avtobusov, voznik začetnik...).

Poleg ukrepov udejanjenih v spremenjeni zakonodaji so bili sprejeti še naslednji ukrepi omejevanja porabe alkohola:

- Mreže zdravih šol in drugi programi Inštituta za varovanje zdravja

V Mrežo zdravih šol je vključenih 130 slovenskih šol za katere je značilno, da je pouk o zdravju integriran v ostale predmete, obstaja t.i. prikrit učni načrt, kar pomeni, da življenje na šoli podpira, omogoča in spodbuja zdravje (preko pravil, klime, medsebojnih odnosov, z organizacijo prehrane, interesnih dejavnosti, projektov, različnih dejavnosti.), šole sodelujejo tudi s starši, z zdravstveno in drugimi specializiranimi službami in s skupnostjo. (<http://www.ivz.si>)

- Vključenost v mednarodni raziskavi ESPAD in HBSC

Slovenija je od leta 1995 vključena v ESPAD raziskavo, katere namen je zbiranje na evropski ravni primerljivih podatkov o rabi drog med mladimi, od leta 2001 pa tudi v raziskavo HBSC (Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju), ki poteka vsake 4 leta (<http://www.ivz.si>)

- Fundacija »Z glavo na zabavo«

Nevladna organizacija, ki deluje od leta 2000 in je od začetne usmerjenosti v zmanjševanje škodljive rabe v povezavi s prometno varnostjo v okoljih, kjer se mladi družijo zaradi zabave, prešla tudi k promociji aktivnega preživljanja prostega časa in zabave brez različnih odvisnosti. Prizadeva s vplivati na sprejem zakonodaje, ki na različnih področjih življenja doprinaša možnosti za zdrav razvoj mladih generacij. (<http://www.fundacija-zgnz.si/predstavitev.php>)

- Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu

Svet, ki od 1. januarja deluje v sklopu Direkcije RS za ceste pri Ministrstvu za promet je nosilec akcij na področju preventive in prometne vzgoje in s tem tudi tistih, ki so v povezavi s škodljivo rabo alkohola.

4. Priporočila

Učinkovitost različnih ukrepov

Kot se je izkazalo tudi v Sloveniji, niso vsi ukrepi enako učinkoviti. V okviru poročila za Evropsko komisijo »Alkohol v Evropi« iz leta 2006 (Anderson in Baumberg, 2006) je bila ovrednotena učinkovitost različnih alkoholnih politik in ukrepov, pri čemer so bili kot učinkoviti ovrednoteni naslednji ukrepi (tukaj navajamo zgolj tiste, ki naslavlajo tudi mlade):

-ukrepi glede vožnje pod vplivom alkohola, kot npr. preizkus s pihanjem, znižanje dovoljene ravni alkoholne koncentracije v krvi znižanje dovoljene koncentracije v krvi za *mlade voznike*, odvzem vozniškega dovoljenja idr.

-ukrepi, ki urejajo trg alkohola in tako zmanjšujejo škodo nastalo zaradi alkohola. Davki na alkohol v vseh državah pomembno vplivajo na *mlade ljudi* in škodo, ki jo pri njih povzroča raba alkohola.

Srednje učinkoviti ali z manj trdnimi dokazi učinkovitosti so **ukrepi, ki omejujejo vsebine tržnega komuniciranja za alkoholne izdelke**, pri čemer ima oglaševanje predvsem funkcijo *spodbujevalca pozitivnega odnosa do pitja med mladimi*.

Prav tako obstaja vedno več dokazov o vplivu strategij za **spreminjanje konteksta pitja** na zmanjšanje škode, ki jo povzroča raba alkohola, ki jih je moč uporabiti pri pitju v barih in restavracijah. Učinkovitost strategij je odvisna od njihovega ustreznega izvajanja

Manj učinkovite so politike, ki temeljijo na **izobraževanju, komunikaciji, usposabljanju in ozaveščanju javnosti**, saj so programi omejeni in neučinkoviti. V tem okviru bi bilo potrebno izboljšati učinkovitost šolskih programov. Pomembno vlogo pri krepitvi zavedanja o težavah povezanih z rabo alkohola imajo množični mediji.

Upoštevajoč zgornje smernice in izsledke naše raziskave navajamo še naslednje smernice oziroma ukrepe:

- S pomočjo različnih kazalnikov bi bilo smiselno opravljati **evalvacijo že obstoječih ukrepov** za preprečevanje škode zaradi alkohola, ki naslavlja mlade in preveriti stopnjo njihove učinkovitosti. K tistim ukrepom, ki se izkažejo kot učinkoviti bi se bilo smiselno usmerjati tudi v prihodnje, ustrezno spreminjati ali opuščati pa bi bilo potrebno tiste manj učinkovite. Evalvacija politik in ukrepov bi morala potekati redno in bi tako omogočala ažurno učinkovito spreminjanje.
- Potrebno bi bilo s poostrenim nadzorom in kaznovanjem kršiteljev doseči **dosledno upoštevanje Zakona** o omejevanju prodaje alkohola, ki prepoveduje prodajo alkohola mladoletnim osebam. Rezultati naše in drugih raziskav kažejo, da je trenutno stanje tako, da mladoletni lahko v večini trgovin in barov brez večjih težav dobijo alkohol. Kot je navedla srednješolka v okviru fokusne skupine: *»že ta zakon bi bil učinkovit, če bi se ga držali«*, kar kaže na to, da so tudi mladi sami kritični do tovrstnega neizvajanja. Z ukrepi bi bilo potrebno že obstoječe zakone in akcije dejansko bolje uveljavljati v praksi, saj se le-ti pogosto slabo izvajajo, predvsem pa se jih ne nadzoruje oziroma kaznuje, kar posledično vodi v kršitve le-teh.
- Rezultati raziskave Svetovne zdravstvene organizacije (2001) kažejo, da je promocija alkoholnih pijač vse bolj usmerjena v nove alkoholne produkte, alkoholne energijske pijače in predhodno z brezalkoholnimi pijačami zamešane alkoholne pijače (npr. Bacardi Breezer, Smirnoff Ice), ki z izgledom, embalažo, recepti in podobno naslavlja prav mlade. Tovrstne pijače so med mladimi precej priljubljene, po rezultatih zgoraj raziskave WHO pa mladi poleg teh t.i. alco pop pijač pijejo predvsem široko dostopne in cenovno relativno ugodne alkoholne pijače (npr. pivo). Tudi v okviru naše raziskave ugotovljeno, da sodi med najbolj popularne alkoholne pijače poleg piva še Bandidos, ki je ena tovrstnih pijač. Čeprav so ukrepi, ki omejujejo vsebine tržnega komuniciranja po zgornjih navedbah srednje učinkoviti, bi veljalo poleg že obstoječih ukrepov posebno pozornost nameniti **oglaševanju na svetovnem spletu**, kjer je oglaševanje lahko veliko bolj posredno kakor v ostalih medijih⁴.

⁴ Naj za primer navedemo spletno stran ene od alcopop pijač, kjer so vabila na zabave in pa slike z zabav, ki prikazujejo mlade, ki pijejo to alkoholno pijačo. Ker pravzaprav ne gre za oglaševanje, temveč zgolj predstavitevno stran in ker je mladim do 18 let načeloma vstop na spletno stran prepovedan, zakonsko ni nič spornega, vseeno pa povezuje uživanje alkohola z uspešnim družabnim življenjem, zabavo in podobno.

- Prizadevanja bi morala biti usmerjena tudi v to, da bi mladi pričeli piti alkoholne pijače kasneje v življenju ter da bi pili manj tvegano, saj raziskave kažejo, da je zgodnje pitje alkohola povezano z večjimi možnostmi za odvisnost v kasnejšem življenju in pa za druge negativne posledice povezane z alkoholom. **Množične medije**, ki so dejansko lahko zelo vplivni (in tudi v naši raziskavi se je izkazalo, da večina mladih dnevno gleda televizijo in pregleduje internet), bi tako veljalo usmeriti v **krepitev zavedanja o težavah, ki jih prinaša pitje alkohola**. Mladi v fokusnih skupinah so med drugim namreč na vprašanje kaj bi mlade prepričalo, da bi pili manj alkohola izpostavili tudi soočanje s posledicami dolgoročnega pitja ali neprimernega vedenja ob pitju: *»Po mojem mnenju (bi bilo potrebno) te, ki pijejo resno alkohol in so vedno pijani, soočat s temi bolniki, odvisniki, da vidijo kaj jih čaka v naprej.«* *»Direktno, da bi jih malo pretreslo. Če bi koga našli ali, ko varnostniki koga vržejo ven ali pokličejo policijo.«*
- V raziskavi se je izkazalo, da se številni mladi veliko prostega časa preživijo pasivno (televizija, računalnik), vseeno pa so radi tudi dejavni. Čeprav z leti ukvarjanje s športom upada se z njim rada ukvarja polovica srednješolcev in še nekoliko več osnovnošolcev, saj vpliva na njihovo dobro počutje, samozavest, se ob tem družijo in podobno. Smiselno bi bilo torej **usmerjanje in promocija zdravega in aktivnega načina življenja** preko množičnih medijev, pri čemer bi se bilo med najstniki potrebno osredotočiti na dekleta, ki so še nekoliko manj aktivna. Pri informiranju mladih pa je potrebno poseči po inovativnih pristopih in podajati nove informacije, saj so na vprašanje o tem ali jih v šoli oziroma drugod dovolj informirajo o alkoholnih pijačah navajali: *»Ma, če ti neprestano eno in isto ponavljajo, je že preveč. Mogoče bi bilo bolj zanimivo, če bi nas s kakšnimi novimi zadevami informirali.«*

5. Literatura in viri

Alcohol (factsheet) (2006): Health and Consumer Protection Directorate-General. Brussels.

Anderson, K. (1995): Young people and alcohol, drugs and tobacco. World Health Organization, Regional Office for Europe. Copenhagen.

Anderson, P. in Baumberg, B. (2006): Alkohol v Evropi. Perspektiva javnega zdravstva. Institute of Alcohol Studies, Velika Britanija.

Attitudes towards Alcohol (report).(2007) Special Eurobarometer 272b. European Commission. Brussels.
http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/alcohol/documents/ebs272_en.pdf

Bloomfield, K., Stockwell, T., Gmek, G., Rehn, N. (2003): International comparisons of alcohol consumption. V: Alcohol Research and Health: the journal of the
http://209.85.135.104/search?q=cache:DBntQFKl6RQJ:findarticles.com/p/articles/mi_m0CXH/is_1_27/ai_112937519/pg_2+%22wet+cultures&hl=sl&ct=clnk&cd=1&gl=si

Cragg, S., Cameron, C. (2006): Physical Activity of Canadian Youth – an analysis of 2002 Health Behaviour in School-aged Children Data, ON: Canadian Fitness and Lifestyle Research Institute.

Čebašek Travnik, Z.: Alkoholna politika v Sloveniji. Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu.

Hearst, M. O., Fulkerson, J. A., Maldonado-Molina, M., Perry L.C., Komro, K.A. (2007): Who needs Liquor Stores When Parents Will Do? The importance of social sources of alcohol among young urban teens.

Hibell et al. (2004): The ESPAD Report 2003. Alcohol and Other Drug Use among Students in 35 European Countries

Hibell et al. (2000): The ESPAD Report 1999. Alcohol and Other Drug Use among Students in 30 European Countries

Hibell et al. (1997): The ESPAD Report 1995. Alcohol and Other Drug Use among Students in 26 European Countries

Jeriček, H., Lavtar, D., Pokrajac, T. (2007): Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju, HBSC Slovenija, 2006

Dostopno na: http://www.ivz.si/javne_datoteke/datoteke/1461-BSC_POROCILO_271107_zascitena.pdf

Jernigan, D. (2001): Global Status Report: Alcohol and Young People. Geneve, World Health Organisation.

Dostopno na: http://whqlibdoc.who.int/hq/2001/WHO_MSD_MSB_01.1.pdf

Kerstin Petrič, V., Košir M., Alkohol in alkoholna politika v Sloveniji in Evropi. Predstavitev, Ljubljana 24. april 2007

Košir, M. (2007) Alkohol in Alkoholna politika v Evropi. Ministrstvo za zdravje, Ljubljana.

Plant, M. in Plant, M. (2001): Young people and alcohol. Nursing Times Research, 6, 887-896

Young people and drugs among 15-24 years-olds. (2008) Flash Eurobarometer 233. Analytical report. European Commission. Brussels.

Dostopno na: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_233_en.pdf

Šešok et. al. (2006): Poraba alkohola in kazalci škodljive rabe alkohola v Sloveniji v letu 2005. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS, 2006.

Spletni viri:

<http://www.ivz.si/>

<http://ec.europa.eu>

<http://www.fundacija-zgnz.si/>